

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS POR EL MUNDO

JUNIJ
1978
LETNIK 25

RODNA GRUDA

SLOVENIJA

6

Trgovsko in proizvodno podjetje

export-import

Ljubljana, Titova c. 38

Komerciala: Titova 38,
telefon 315-197, 320-394

Telex YU FLORA

Veleprodaja:

Cigaletova 13, telefon 313-382

Trgovine:

Orhideja, Pasaža nebotičnik
tel. 20-897

Cvetlica, Titova 3, tel. 22-337

Roža, Nazorjeva 3, tel. 23-194

Teleflora, Wolfova 10, tel. 22-513

Sanoflora, Tugomerjeva 2,
tel. 55-940

Vijolica, Rozmanova 6,
tel. 323-236

Iris, Trg mlad. del. brigad,
tel. 25-458

Zvonček, Lundrovo nabrežje,
tel. 322-396

Ciklama, Titova 38,
tel. 315-197

Spominčica, Zaloška cesta 4,
tel. 311-522

Mirta, v Kliničnem centru,
Zaloška 7, tel. 314-266

Vesna, Celovška 401, tel. 51-107

Rožmarin, Rojčeva 22,
tel. 41-871

Kamelija, v Blagovni hiši
Metalka

Jasmin, Stara cesta 3, Logatec
tel. 74-477

Vrtnarija Sostro:

gojitev raznega cvetja in
lončnic

telefon 49-043

Služba zaščite

Enota za dekoriranje zunanjih
in notranjih prostorov

Prodaja lončnic, specialnih
mešanic zemlje

Cenjenim kupcem nudimo
kakovostno in priznano cvetje,

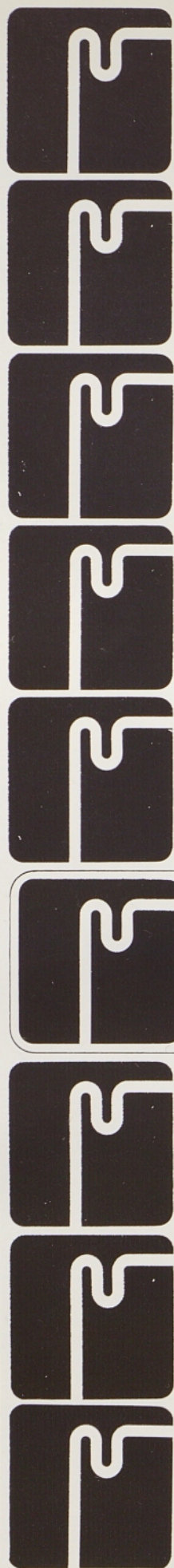
cvetoče in zelene sobne
rastline, okrasno parkovno in

vrtno drevje, grmičevje,
strokovna navodila. — Po želji

izdelujemo vse aranžmaje za
hotelske dvorane, ustanove in

poslovne prostore. Svoje
najdražje boste razveselili s
cvetličnim darilom;

v domovini ga posreduje naša
poslovalnica Teleflora po
najugodnejših cenah. Obiščite
nas, zadovoljni boste — za
zaupanje se vam zahvaljujemo.

na vaše
okno
zaves
velana®

velana
tovarna zaves
ljubljana

šmartinska 52

Številka 6
Junij 1978
Letnik 25

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana
Telefon
061 / 20-657
Naslov
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II
p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva
061 / 23-102
Telefon uprave
061 / 21-234

Glavni urednik
Drago Seliger

Odgovorni urednik
Jože Prešeren

Urednik
Janez Kajzer

Uredniški odbor
Janez Kajzer, Jože Olaj,
Ernest Petrin, Jože Prešeren,
Ina Slokan, Mila Šenk,
Juš Turk

Uredniški svet
Anton Ingolič (predsednik),
Matjaž Jančar, France Poznič,
Franci Stare, Andrej Škerlavaj,
Martin Zakonjšek

Oblikovalec
Peter Žebre

Prevajalci
Alberto Gregorič (španščina),
Viktor Jesenik (francoščina),
Milena Milojevič-Sheppard
(angleščina)

Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Tisk
ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka
po pristojnem sklepu št. 421-1/173
z dne 24. 7. 1973

Vaša pisma	2
Urednik vam	3
Dogodki	4
YU in svet: Pomen beograjske konference	5
Po Sloveniji	6
Osebnosti	7
Še vedno vrt Evrope	8
Življenje na vasi: Praznik češenj	11
Tri obletnice Franceta Kurinčiča	12
Slavne slike: »Poletje« Ivane Kobilce	14
Reportaža na vašo željo: Kotlje sožitja in radosti	16
Leseni Barjanci	18
Priloga: Med rojaki po Evropi — English Section	19
Velik uspeh Gallusa	27
Mojstri s kamero: Marjan Smerke	28
Naši po svetu: Avstralija, Argentina, Kanada, ZDA	30
Za mlade po srcu	34
Krožek mladih dopisnikov	36
Umetniška beseda — Ob stoletnici rojstva Zofke Kvedrove	37
Vaše zgodbe — Med našimi v Chisholmu;	39
Kje je resnica o »nesrečnem« kamnu; Utihni kos	40
Materinščina: Gazolin — Nove knjige	41
Zaupni pomenki — Slovenski lonec	42
Filatelija — Domače viže — Vaš kotichek	43

SLIKA NA NASLOVNI STRANI:

Življenje teče dalje . . .

Glej reportažo o varstvu okolja v Sloveniji na straneh 8 do 10.

Foto: Marjan Smerke

LETNA NAROČNINA

Jugoslavija 100,00 din, Avstralija 6,00 au.\$, Avstrija 115,00 Sch, Anglija 3,50 Lstg, Belgija 220,00 Bfr, Danska 35,00 Dkr, Finska 23,00 FM, Francija 25,00 FF, Holandija 16,00 Hfl, Italija 5.000,00 Lit, Južno-ameriške države 6,00 US \$, Kanada 6,00 c\$, Nemčija 16,00 DM, Norveška 33,00 Nkr, Švedska 30,00 Skr, Švica 19,00 Sfr, USA 6,00 US \$

PLAČILO NAROČNINE

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356 — Devizni račun: 50100-620-010-32002-575 pri Ljubljanski banki — Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

VASA PISMA

NAŠE DRUŠTVO NAPREDUJE

Sporočamo vam, da sem vse letošnje koledarje razprodal brez kakih večjih težav, saj imam že nekaj let iste naročnike. Priporočam se tudi vnaprej.

Gotovo vas zanima tudi, kako napreduje naše društvo. Moram vam povedati, da delo teče zelo dobro, članov imamo vedno več. Slovenci, ki živijo v okolici, se vse bolj zanimajo za naše delo, zlasti pa, odkar smo zgradili naš lepi dom in ga popolnoma dokončali. Če bo šlo tako naprej, bomo kmalu prekosili vsa društva v okolici. Za leto načrtujemo skupno 13 prireditev, tako da bomo zaposleni vse leto. Med drugim bomo letos proslavili tudi 35-letnico odseka št. 13 Planica. Pri nas pa bo letos tudi konvencija Vzajemne zveze Bled. Prek poletja pričakujemo tudi Slovenski oktet iz Pittsburgha.

*Janez Hočevar
Stoney Creek, Ont. Kanada*

KRASNA DEŽELA

Čas teče hitro in prišel je čas za poravnavo naročnine za Rodno grudo. Vedno jo težko pričakujemo in oba z ženo jo rada prebirava. Zelo sva zadovoljna z njo in upava, da bo še dolgo prihajala v slovenske domove po vsem svetu. Vsako leto prideva na obisk v to krasno deželo Slovenijo. Ni dovolj velikih besed, s katerimi bi izrazil svoje občudovanje. Želiva mnogo nadaljnjih uspehov vsem, ki delate pri reviji in nas oskrbujete s slikami in branjem.

*John Pianeki
Richmond Hgts, Ohio, ZDA*

PO LEPIH SLOVENSKIH KRAJIH

Med lanskim obiskom Slovenije po dolgih desetletjih sem povsod naletel na lep sprejem, kakršnega skoraj nisem pričakoval. Zadovoljen sem bil, da je bila lepo sprejeta tudi moja nečakinja Anna Slobko iz Denverja, Colorado, ki je rojena že v Ameriki, vendar pa še kar lepo govori slovensko. Na Slovenski izseljenski matici so me tudi nagovorili, naj bi svoje spomine na obisk Slovenije podrobneje popisal. Skoraj preveč je vsega, vendar pa sem se le odločil za to in kot ameriški bralci Prosvete lahko vidijo,

*Ansambel Toneta Kmetca med Slovenci v Londonu, Ont., Kanada.
Fotografijo nam je poslal rojak Karel Časar iz Londona*

sem tam napisal že marsikaj zanimivega z mojega obiska.

Zanimivi so vsi kraji v Sloveniji. In tudi moji sorodniki živijo raztreseni po mnogih krajih, zato so me vozili okrog kar moji domači, ki imajo vsi svoja vozila. Videl sem veliko starih cerkev, gradov in drugega. Videl sem del Štajerske, Pekre pri Mariboru, Ptuj z gradom in nekatere druge kraje, obiskal sem Bled in Bohinj, pa spet Radence in Slovenske gorice, Koroško v Sloveniji in del avstrijske Koroške. Obiskali smo tudi Kumrovec, rojstni kraj predsednika Tita, kamor prihajajo ljudje iz vse Jugoslavije. Potem me je sorodnik popeljal na Dolenjsko, prek Novega mesta v Belo krajino, Črnomelj, Metliko, Semič, potem pa skozi kočevske gozdove v Kočevje, Ribnico, Loški potok, Velike Lašče, v Loško dolino, Stari trg, Babno polje, prek Mašuna nazaj v Knežak. Eden od nečakov me je popeljal tudi na izlet na Plitvička jezera na Hrvaškem, tako da sem videl dober in zelo lep del te republike. Jezera sama so čudovita igra narave, saj jih sestavlja 16 jezer, ki se prelivajo drugo v drugo. Od tod smo nadaljevali pot v Bihac v Bosni. Kdo bi si mislil, da bom kdaj videl Bosno. Mesto je lepo

in čisto. Tam smo tudi prespali. Domov smo se vrnili prek Karlovca, mimogrede pa smo se v Čabru najedli kolpskih rib. Še in še so me vabili nečaki, da me popeljejo v ta ali oni konec naše rojstne dežele in tudi za mejo.

Zdaj vidite, da nisem prišel v Slovenijo samo na uro gledat. Ves čas sem se potepal naokrog. Človek je lahko srečen, da najde doma tako prijazne sorodnike, da se zares počutiš domačega v domačem kraju.

*Frank Milavec
Fontana, Calif. ZDA*

SREČANJE S HOKEJISTI

Prilagam vam fotografijo naše moške balinarske ekipe, ki jo sestavljajo: bivši predsednik društva Simon Gregorčič, Frenk Boštjančič, Jože Muha, Danilo Baša in Lojze Muha. Vsi so doma iz Velike Bukovice pri Ilirski Bistrici. Ženska ekipa pa sestoji iz članic: Ančka Humar, Marija Grlj in Vida Grlj. Žal nimam pri roki fotografije, da bi vam jo priložil.

Z družino sem bil pred nedavnim na koncertu ansambla Toneta Kmetca. Bilo nam je zelo všeč. Bilo je res bogato popoldne, dvorana je bila nabito polna in ljudje so bili vsi zelo zadovoljni.

Bili smo tudi na hokejski tekmi, ko je igrala reprezentanca Jugoslavije proti Georgetown seniors. Jugoslavija je izgubila z rezultatom 9 : 5, a vsi naši fantje so igrali zelo dobro. Štiri gole so dali v zadnjih dvajsetih minutah. Takrat smo videli, da je bila v dvorani skoraj polovica navijačev za Jugoslavijo. Veseli smo bili, da smo se z njimi lahko po slovensko pogovarjali. Zame je bila to prva tekma jugoslovanskih hokejistov, ki sem jo videl. Pozdravljam vso ekipo in jim želim veliko sreče na svetovnem prvenstvu skupine B. Želimo pa tudi, da bi jih videli igrati še kdaj tukaj v Torontu.

Rad bi videl tudi, da bi kaj poročali o rezultatih nogometnega prvenstva v Jugoslaviji. Zlasti me zanima, kako se bosta odrezali moštvi Olimpije in Maribora.

*Ivan Jagodnik
Toronto, Ont. Kanada*

Op. ur.: fotografija, žal, ni dobra za objavo zaradi slabe osvetlitve.

NAŠI RODNI KRAJI

Pošiljam naročnino za Rodno grudo za nadaljnjih pet let. Prav lepa hvala za vaš trud. Mi vsi prav radi gledamo naše rodne kraje. Vse slike so lepe, posebno pa tiste okrog Ljubljane in Ilirske Bistrice. Jaz sem bila rojena v Horjulu pri Ljubljani, mož pa v Dolenjah pri Ilirski Bistrici. Želim vam še veliko uspehov v prihodnjih letih.

*Tony in Julia Kaluža
Joliet, Ill., ZDA*

SREČNA LETA

Rada preberem vse o rodni grudi, ker je tudi meni tekla zibelka v tej lepi deželi in to v Petrušni vasi pri Šentvidu pri Stični. Rada bi še kdaj obiskala rodno grudo, a sem stara in bolehnata. Torej bom brala novice v Rodni grudi in bom mislila na srečna mlada leta, ko je bilo dosti veselja.

*Mary Hribar
Masontown, Pa., ZDA*

IZ BARBERTONA

Zadnji dve leti dobivam Rodno grudo vselej redno in ob pravem času. Zelo rada jo berem, ker je v njej dosti zanimivega. Pošiljam naročnino za dve leti.

Rojena sem bila v Ameriki, a kot malega otroka nas je oče odpeljal na-

zaj v domovino in sicer v Šmihel pri Postojni, kjer sem ostala 17 let. Hodila sem v šolo pri Fari. Od 17. leta, ko sem prišla nazaj v Ameriko, pa ves čas živim v Barbertonu, Ohio.

*Mary Skerl
Barberton, Ohio, ZDA*

JUBILEJNO LETO

Ne vem več točno, kateri mesec je bil tu pri nas urednik Rodne grude. Takrat sem se naročila na to revijo, ki jo odtlej redno prejemam. Pogosto pride celo prej kot tukajšnje časopisje iz Toronta. Tako je pač nezanesljiva naša kanadska pošta. Zdaj že uživam Slovenski koledar 1978 in čestitam vsem, ki ste pomagali, da je tako bogato urejen. Želim vam veliko sreče v jubilejnem letu! Rodna gruda in koledar sta nam najdražji publikaciji. Komaj čakam, kdaj se vrnem v domovino, v duhu nisem odšla nikoli... Pozdravljeni Slovenci po vsem svetu!

In lepo mi oprostite, če pišem, kot znam. Težko je, če si se rodil na kmetiji nekje v Vipavski dolini, ljudsko šolo končal tik pred drugo svetovno vojno — italijansko, potem pa se iz raznih razlogov ni bilo več moč izpopolnjevati. Ponosni smo na našo mater, ki se je trudila z nami, kolikor se je mogla, jezni pa smo na usodo in na čas, ki tako nezadržno beži. Ko boste kaj potovali skozi Vipavsko dolino, pozdravite jo!

*Zora Forlani
Thornhill, Ont., Kanada*

SREČNA LETA

Pošiljam vam naročnino zase in za sina in se vam zahvaljujem za redno pošiljanje Rodne grude. Vesela sem, da jo prejemam in zelo sem zadovoljna z njo. Ko od mene ne bo več glasu, saj sem stara že 80 let in 6 mesecev ter lahko zaspim danes ali jutri, potem pa opomnite sina.

Doma sem iz Prevorja pri Šentjurju pri Celju. Tam smo vedno nosili koše na hrbtu. V Franciji sem že od leta 1923. Ko premišlujem o preteklih letih, so moje oči velikokrat solzne. Moj oče se je trikrat oženil. Mama je umrla, ko sem bila stara 4 leta. Ostanite srečni in spoštujte maršala Tita. Letos smo bili srečni, ko smo videli Tita na televiziji iz Pariza.

*Madam Mek
Frequent, Francija*

»Socialistična Jugoslavija, katere gospodarstvo je že danes odprto v svet, saj je dobra četrtina družbenega proizvoda ustvarjena v sodelovanju z gospodarstvi drugih držav, bo v prihodnje na podlagi teh sporazumov še okrepila svoje gospodarske vezi s sosedi. To je izrednega pomena za oblikovanje dolgoročnega programa sodelovanja na gospodarskem, znanstvenem, kulturnem, ekološkem, prometnem in drugih področjih na meji od Trsta pa vse do Triglava.« Tako je v svojem uvodnem govoru na 8. kongresu slovenskih komunistov med drugim poudaril predsednik centralnega komiteja France Popit o odnosih s sosedno Italijo, medtem ko je za odnose z drugo sosedo, Avstrijo, dejal, da odgovorni avstrijski dejavniki postopajo tako, kot da so narodne manjšine nepotrebno zlo, ki naj bi ga čimprej izkoreninili. »Pričakujemo, da bodo spoznali, da je takšna politika do manjšine nevarna in zelo kratkovidna.«

Kongres slovenskih komunistov je bil osrednji dogodek političnega življenja v Sloveniji letos. To je bilo delovno srečanje, ki naj presodi razmere, v katerih živimo, ter postavi cilje in naloge za prihodnost. V času med obema zadnjima kongresoma je naša družba dosegla pomembne uspehe tako pri razvoju demokratične in humanistične misli, kakor tudi pri razvoju materialne proizvodnje. Naša industrija se je odločila za visoko produktivno proizvodnjo, za visoko stopnjo tehnološke obdelave, za vse bolj razvejano delitev dela in za zagotavljanje skladnejšega gospodarskega in socialnega razvoja.

»Naša socialistična republika se je hkrati z uveljavljanjem samoupravnih odnosov in ustavnega položaja delovnih ljudi,« je dejal France Popit, »razvijala tudi kot suverena država slovenskega naroda, ki je z drugimi narodi in narodnostmi trdno povezana v jugoslovansko socialistično samoupravno demokratično skupnost. Danes je Socialistična republika Slovenija politično enotna in trdna, kar je pomembno tudi za enotnost, trdnost in varnost Jugoslavije, za stabilnost naše družbe v ideološko, politično in socialno razburkani Evropi in v svetu.«

Jože Prešeren

ZAŽIVELA JE DELEGATSKA SKUPŠČINA

Delo slovenske skupščine v preteklem mandatnem obdobju je bilo v veliki meri usmerjeno tudi na uresničevanje delegatskega sistema. Seveda pa je na tem področju še mnogo nedorečenega in je štiriletna doba prekratka za temeljitejšo oceno. Tako je med drugim dejal predsednik slovenske skupščine dr. Marijan Breclj na zasedanju vseh treh zborov slovenske skupščine ob zaključku svojega mandatnega obdobja.

Sredi marca so bile v vsej Sloveniji in Jugoslaviji nove delegatske volitve, na katerih smo izbrali delegate in delegacije za krajevne skupnosti, občinske skupščine, samoupravne interesne skupnosti, nekaj dni za tem pa so bile izvoljene še delegacije za republiško skupščino ter delegacije, ki nas bodo zastopale na vseh ravneh zvezne skupščine.

Predsednik predsedstva SR Slovenije je ponovno Sergej Kraigher, člani predsedstva pa so: Viktor Avbelj, Tone Bole, dr. Marijan Breclj, Anica Kuhar, Vida Tomšič in Josip Vidmar. Novi predsednik slovenske skupščine je Milan Kučan, novi predsednik slovenskega izvršnega sveta (vlade) pa dr. Anton Vratuša.

Predsednik Slovenske izseljenske matice Drago Seliger je bil ponovno izvoljen za delegata zveznega zbora skupščine SFR Jugoslavije. Celotna delegacija Slovenije v tem zboru šteje štirideset članov.

ŽIVAHNE PRIPRAVE NA KONGRESE

V vseh pomladanskih mesecih so bile v Sloveniji in vsej Jugoslaviji živahne priprave za kongres zveze komunistov Slovenije in kongres zveze komunistov Jugoslavije. To je bila tudi priložnost, da ponovno ocenimo prehojeno pot in uspehe našega razvoja. V priložnostnem zapisu, posvečenem pripravam na partijske kongrese, beremo med drugim:

»V tridesetih letih svobodnega in neodvisnega razvoja je naša samoupravna socialistična skupnost, po pravici lahko tako rečemo, premostila stoletja. Iz izrazito zaostale države z ostrimi razrednimi in nacionalnimi na-

Tudi na letošnjih delegatskih volitvah je bila v vseh krajih množična udeležba. Foto: Janez Zrnc

sprotji ter socialno revščino najširših delovnih množic je socialistična Jugoslavija postala moderna industrijsko-agrarna država, družba, v kateri ustvarjamo možnosti, da bi delavski razred postal gospodar pogojev, sredstev in sadov svojega dela, skupnost svobodno združenih, enakopravnih narodov in narodnosti.«

DEMOKRACIJA IN MANJŠINE

»Demokracijo posamezne dežele je moč meriti tudi po njenem odnosu do narodnostnih manjšin,« je v nekem novinarskem razgovoru dejal predsednik komisije za manjšinska in narodnostna vprašanja pri RK SZDL Slovenije Jože Hartman. »Manjšine so predvsem subjekt v odnosu do večinskega naroda, kar pomeni, da morajo biti soustvarjalke lastne usode. Če ni tako, potlej gre za diktaturo večine, te pa ni moč sprejeti pod streho demokracije.«

ŠTIRIDESET LET SAZU

Na nedavni redni letni skupščini Slovenske akademije znanosti in umetnosti sta bila za redna člana SAZU izvoljena dr. Alojzij Finžgar iz razreda za zgodovinske in družbene vede in dr. Anton Bajec iz razreda za filološke

in literarne vede. Obenem so izvolili tudi več dopisnih ter zunanjih dopisnih članov.

Akademik dr. Janez Milčinski, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti je v svojem poročilu naštel vrsto dosežkov te najvišje slovenske znanstvene ustanove v preteklem obdobju ter poročal o stikih naše akademije z akademijami drugih držav. Letošnje leto je za Slovensko akademijo znanosti in umetnosti jubilejno, saj mineva 40 let od njene ustanovitve in 30 let, odkar so predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita izvolili za častnega člana. Jubilej bodo počastili na slavnostnem zboru Akademije, ki bo v novembru letos.

RAST HRANILNIH VLOG

Podatki slovenskih poslovnih bank in poštne hranilnice kažejo, da so lani hranilne vloge v Sloveniji narasle za 34 odstotkov, devizne hranilne vloge pa za 44 odstotkov. Med bankami je na prvem mestu Ljubljanska banka s svojimi številnimi enotami, saj je pri njej vloženi kar dve tretjini vseh vlog, za njo pa sa Mariborska in Koprška banka, Jugobanka in poštna hranilnica ter končno Beograjska banka, ki je odprla svojo poslovalnico v Ljubljani.

ZA ODPRAVO ŽGOČIH PROBLEMOV V SVETU

Predsednik republike Josip Broz Tito je na nedavnem sestanku predsedstva Jugoslavije seznanil predsedstvo s svojima uradnima obiskoma v Združenih državah Amerike in Veliki Britaniji. Predsedstvo je izrazilo zadovoljstvo zaradi uspešnih rezultatov teh obiskov, do katerih je prišlo zaradi znanih prizadevanj Jugoslavije in predsednika republike Tita osebno za uveljavljanje boljšega razumevanja v svetu in za izboljševanje naših odnosov s tema državama na temeljih enakopravnosti, neodvisnosti, nevmešavanja v notranje zadeve in krepitve medsebojnega spoznavanja. Predsedstvo je posebej obravnavalo možnosti za še aktivnejši prispevek Jugoslavije k odpravljanju obstoječih težav sedanjega položaja v svetu, za katerega so značilni zastoj v popuščanju mednarodne napetosti, poslabšanje krize na Bližnjem vzhodu, zapletenost vznemirljivega položaja na afriškem rogu in jugu, nadaljevanje oboroževalne tekme, naraščajoči prepad med razvitimi državami in državami v razvoju in nereševanje vrste drugih vprašanj, pomembnih za mednarodno skupnost.

NAJBOLJŠI KOŠARKARSKI MOŠTVI — BOSNA IN PARTIZAN

V finalu mednarodnega pokala Radovoja Korača, v katerem igrajo najboljša evropska moštva, sta letos igrali moštvi beograjskega Partizana in sarajevske Bosne. Zmagal je Partizan. Medsebojni obračun teh dveh moštev pa je nekaj dni za tem odločal tudi o novem državnem prvaku. Tokrat je Bosna premagala Partizan na njegovem domačem igrišču v Beogradu in prvokrat postala državni prvak.

Lanski državni prvak Jugoplastika iz Splita je osvojila tretje mesto, na četrtem mestu pa je ljubljanski Brest.

HOKEJ — JUGOSLAVIJA V SKUPINI C

Na svetovnem prvenstvu skupine B, ki je bilo v marcu v Beogradu, je Jugoslavija z eno samo zmago (proti Švici) zasedla zadnje mesto v skupini in bo na prihodnjem svetovnem prvenstvu igrala v skupini C. Poleg nje se seli v to skupino tudi Italija, v najboljši skupini A pa bo igrala Poljska.

POMEN BEOGRAJSKE KONFERENCE

Marca se je v Beogradu končala konferenca predsednikov evropskih držav, ZDA in Kanade, torej držav, udeleženk konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, ki je bila leta 1975 v Helsinkih. Tedaj je bilo sklenjeno, da se bodo predstavniki udeleženk čez dve leti ponovno sestali, ugotovili kaj in koliko od sklepov je bilo uresničenih ter načrtali nadaljnje poti in prizadevanja za zmanjšanje vojaške in politične napetosti v Evropi ter razvoj gospodarskega, kulturnega, znanstvenega in drugega sodelovanja med evropskimi državami pa še med ZDA in Kanado, ki sta tudi vključeni v ta prizadevanja.

Beograjska konferenca je bila torej nadaljevanje helsinške, le da je bila na nižji ravni — v Helsinkih so se zbrali šefi držav, v Beogradu pa samo predstavniki vlad — poleg tega pa je bila njena naloga skromnejša: na osnovi helsinških sklepov je morala ugotoviti, kako razvoj poteka in ga pospešiti. Kljub temu — ali pa morda prav zato — je bilo delo beograjske konference nenavadno naporno in dolgotrajno, nekajkrat pa celo nevarno blizu neuspehu. V dolgih tednih in mesecih pogajanj in merjenja moči med obema največjima blokoma je namreč prišla na dan vrsta stvari, ki so se jim voditelji držav v Helsinkih preprosto izognili. Tam so sprejeli načelne sklepe o nujnosti in koristnosti sodelovanja med evropskimi državami in ga razporedili v tri skupine ali tri »košare« ukrepov za zmanjšanje napetosti in za razvoj sodelovanja.

V prvo »košaro« so dali popuščanje na vojaškem področju, v drugo gospodarsko sodelovanje, v tretjo potrebo po večji menjavi ljudi, informacij in idej med Vzhodom in Zahodom. To so opravili v Helsinkih, v Beogradu pa je bilo treba pregledati, kaj je bilo storjeno in kaj je še treba storiti. Tu pa je prišlo do velikih nesoglasij.

Zataknilo se je najprej že pri samem namenu beograjske konference. Zahodne države na čelu z ZDA so hotele, naj bi na njej ocenili, kako posamezne države izpolnjujejo sklepe helsinške konference in jih obsodili, če jih izpolnjujejo slabo. Pri tem so mis-

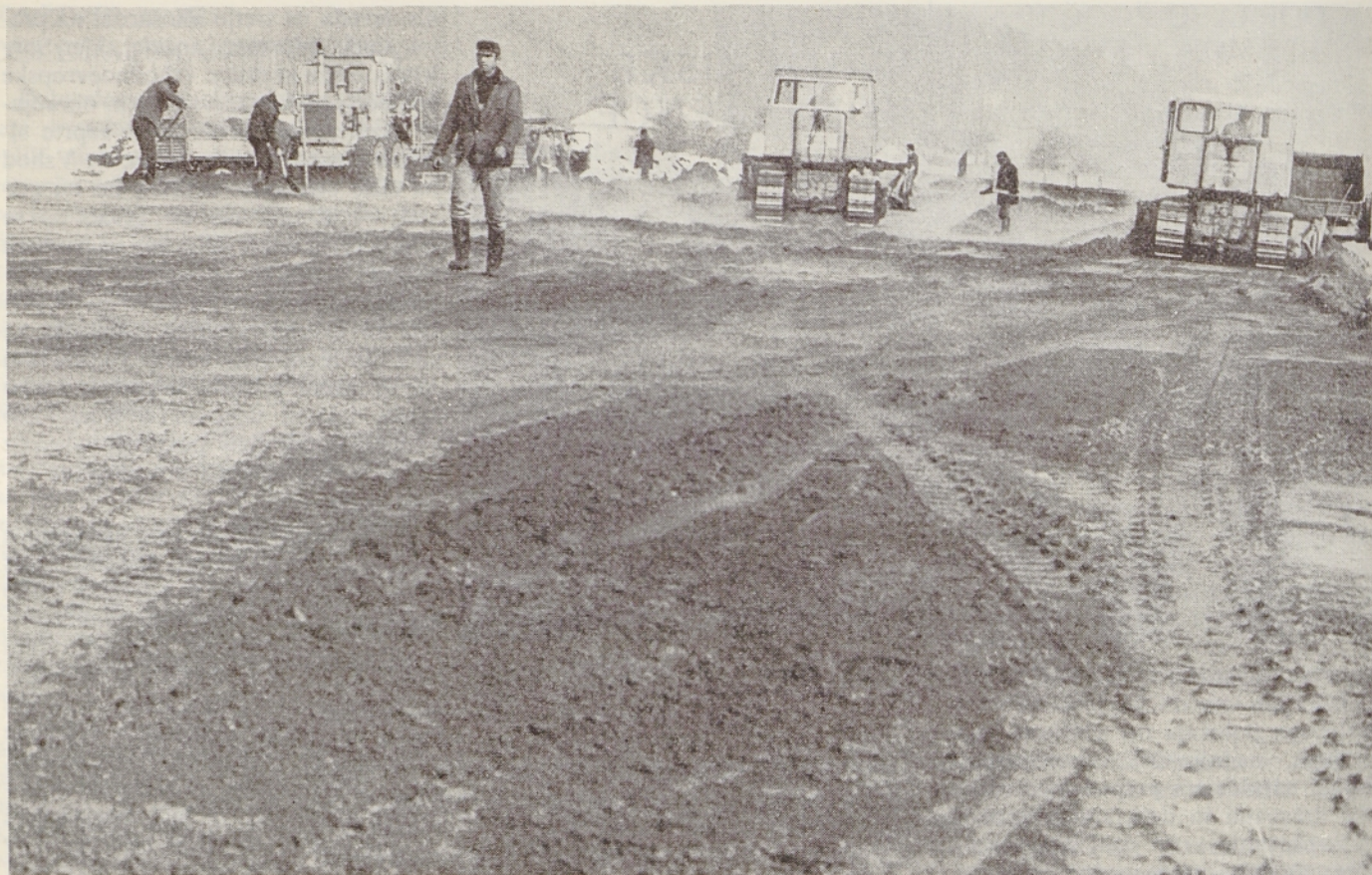
lile seveda na tretjo »košaro«, na pretok ljudi, informacij in idej, kjer Sovjetska zveza in druge vzhodnoevropske države še vedno zaostajajo in ohranjajo razmeroma močno vase zaprte sisteme. Seveda je bilo jasno, da Vzhod na tako obsojanje nikakor ne bo pristal — in tudi res ni. Stvari so se lahko premaknile šele, ko je na vseh straneh zmagalo spoznanje, da beograjska konferenca ne more in ne sme biti za nikogar zatožna klop, da ne sme biti arena tekmovanja za politični ali drugačni prestiž, ampak je lahko samo delovni dogovor o tem, kako vnaprej spodbujati pozitivne procese popuščanja napetosti in razvijanja sodelovanja.

Velik uspeh beograjske konference je, da je to spoznanje končno zares tudi zmagalo, kar bi se najbrž le težko zgodilo, če ne bi bilo neprestanih prizadevanj neuvršenih in nevtralnih držav. Le-te — med njimi je bila močno dejavna tudi Jugoslavija — so vse tedne in mesece konference vsklajale nasprotujoče si predloge obeh blokov, iskale kompromise, posredovale in ponujale rešitve, ki so bile sprejemljive za obe strani. V veliki meri je prav

Gre namreč za glavni rezultat konference, ki je v spoznanju in politični volji, da je treba prizadevanje za popuščanje v Evropi in za razvoj vsestranskega sodelovanja nadaljevati, ne glede na vse razlike, protislovja in včasih neposredna nesoglasja. Dejstvo je namreč, da so se gospodarski, kulturni, športni, znanstveni in razni drugi, da, celo vojaški stiki med evropskim državami od helsinške konference do danes močno pomnožili in da to prispeva k nastajanju ozračja večjega medsebojnega zaupanja in boljšega poznavanja. To pa je na celini, kjer si neposredno stojita nasproti dva do zob oborožena bloka in kjer je nakopičenega največ in najbolj rušilnega orožja, seveda zelo pomembno.

Beograjska konferenca je izzvenela v tiho soglasje, da bloka ne bosta minirala prizadevanj za popuščanje napetosti in sodelovanje v Evropi. Rezultat tega je sklep, da se bodo čez dve leti evropske države, ZDA in Kanada znova sešle na podoben sestanek v Madridu v Španiji, medtem pa se obvezujejo delovati v duhu popuščanja in sodelovanja. Ta duh je bil v

Janez Stanič

Na gradbišču avtoceste Ljubljana—Vrhnika. Močvirna barjanska tla zahtevajo poseben in dolgotrajen postopek. (Foto: Janez Zrnc)

LJUBLJANA — Ljubljanske mlekarne bodo letos poslale na trg 2,136.900 kg sladoleda, za tretjino več kot lani. Nadalje bodo izdelali 10 odstotkov več jogurta in za 74 odstotkov več smetane. Tudi proizvodnjo sirov bodo povečali skoraj za tretjino. Na trg bodo poslali 2 milijona in 150 tisoč kilogramov sira. Ljubljanske mlekarne odkupijo v celoti 102 milijona litrov mleka. Precejšnjo količino mleka prodajo drugim mlekarnam po Jugoslaviji, milijon litrov pa ga bodo letos tudi izvozili.

KRANJ — Inovatorji v Iskri — industriji za telekomunikacije, elektroniko in elektromehaniko so bili v zadnjem letu zelo dejavni. Prijavili so 72 inovacij, od tega največ tehničnih izboljšav in koristnih predlogov. Med prispelimi predlogi je bilo tudi deset izumov. Za sprejete predloge so inovatorji sprejeli odškodnino. Povprečje izplačanih odškodnin znaša 5,8 odstotka od doseženega prihodka. Med prijavljenimi inovacijami je bilo naj-

več predlogov za spremembo tehnološkega postopka. Sledijo različne konstrukcijske spremembe, izboljšave na orodjih in podobno. Pojavljajo se tudi predlogi za izboljšanje kakovosti in zmanjšanje izmeta.

LJUBLJANA — Mesto ima zdaj dve diskontni trgovini, kjer je mogoče kupiti živila v večjih količinah po znatno nižjih cenah. Trgovsko podjetje Mercator bo sezidalo novo diskontno trgovino za Bežigradom. Stavba s 4000 kvadratnimi metri uporabne površine bo končana prihodnjo pomlad. Cene blaga bodo v tej trgovini za 15 do 25 odstotkov nižje kot v maloprodajnih trgovinah. Poleg trgovine bodo sezidali 25.000 kvadratnih metrov trgovskih skladišč.

ŽIRI — Poljanska Sora ob večjih nalivih in dolgotrajnih deževjih rada prestopi strugo, zlasti je nevarna v zgornjem koncu, v žirovski kotlini, ki je precej močvirna, reka pa ima nizke bregove. Kmetijskih zemljišč, ki leže ob reki, skoraj ne morejo izkoriščati,

pa tudi sicer povzroča Sora vsesokz precejšnjo škodo. Zmenili so se, da bodo Soro regulirali. Dohodek na hektar zemljišč ob reki bo po regulaciji osemkrat višji, odpravljene bodo tudi številne druge težave.

KRANJ — V bližini nekdanjega Majdičevega velemlina, kjer so pred vojno pridelali na dan 70.000 kg mlevskih izdelkov, so že v starih časih prirejali sejme za širšo okolico. To veljavo je Kranj ohranil vse do danes, ko poleg šestih stalnih sejmskih prireditev na leto pripravljajo več manjših. Gorenjski sejmski organizaciji je lani uspelo povečati sejmsko dejavnost za 34 odstotkov, letos načrtujejo še s 70-odstotnim povečanjem. Žal je gorenjskemu sejmu za sedaj na voljo en sam zidan prostor (5200 kvadratnih metrov) in nekaj pomožnih barak. V Kranju so se odločili, da bodo sezidali še dve dvorani, prireditveni in športno-rekreacijski prostor, poslovno središče, zabavišče in gostinski prostor — skupaj še 18 743 kvadratnih me-

OSEBNO STI

rov. Uredili bodo tudi pokrito drsališče, ki bo na drsalni ploskvi 30×60 metrov obratovalo od oktobra do konca marca.

JESENICE — Tu ugotavljajo, da zaposlovanje žensk nazaduje. Zaposlenost žena je na Jesenicah celo med najnižjimi v Sloveniji. Na Gorenjskem predstavljajo ženske 47 odstotkov zaposlenih, v Trzinu na primer celo 53 odstotkov, na Jesenicah pa le 36 odstotkov.

TOLMIN — Srednjeročni družbeni plan Tolminske je kot enega pglavitnih ciljev načrtoval zmanjšanje izseljevanja prebivalstva. Kljub načrtom se ljudje še vedno izseljujejo, po potrebu še celo bolj. Od leta 1971 do letos se je število prebivalcev v tolminski občini zmanjšalo za 708 ljudi, poleg tega je Tolminsko eno izmed območij z najstarejšim prebivalstvom v Sloveniji.

AJDOVŠČINA — V Sloveniji je nastalo izredno povpraševanje po industrijskih in komunalnih čistilnih napravah. Splošno kovinsko podjetje Ajdovščina se je zato odločilo, da bo izdelovalo opremo za čistilne naprave. Izdelovali bodo tudi stroje za predčiščenje grobih delcev, prav tako tudi stroje za biološko čiščenje.

SEŽANA — Tovarna Krasmetal se bo konec avgusta selila v nove, 4000 kvadratnih metrov velike proizvodne prostore. Oprema bo prihajala v tovarno postopoma, tako da bodo pričeli s polnimi močmi delati šele prihodnje leto. Izdelovali bodo med drugim tudi motorne kosilnice in obrabnike za seno.

LIPICA — Lipica se že sedaj pravi na svojo štiristoletnico. Leta 1580 je namreč avstrijski nadvojvoda Karel ukazal postavitev prvega hleva v taktar še neznanem zaselku Lipica. Lipiški konji so danes znani po vsem svetu, število obiskovalcev je naraslo na 150.000 letno. Do svoje štiristoletnice bo imela Lipica 200 konj. Taktar bodo natisnili tudi izčrpno monografijo, organizirali vrsto simpozijev, razstav, tekmovanj, turnirjev in jahalnih manifestacij, ki bodo popularizirale lipiškega konja pa tudi vztrajnost človeka, ki se je skozi stoletja ukvarjal z vzrejo lipicancev.

CELJE — Ruševine celjskega gradu, ki so jih v preteklosti večkrat obnavljali, nezadržno propadajo. Celjani so končno spoznali, da z nekaj starimi milijoni, kolikor so vlagali v svoj grad vsako leto doslej, ne bodo naredili ničesar. Sodobna, moderna zaščita preostalih ruševin zahteva veliko večja sredstva. Po zgledu Ljubljčanov, ki obnavljajo svoj grad po najsodobnejših zahtevah varstva spomenikov, so uvideli potrebo po samoupravnem sporazumu, s katerim bo mogoče

zdržati večja sredstva v sodelovanju z republiško kulturno skupnostjo. Celjski grad seveda ni samo celjska zadeva, saj gre za 700 let zgodovine, povezanih s tem gradom in za dejstvo, da so ruševine celjskega gradu tretja najbolj obiskana točka v Sloveniji.

VELENJE — V tovarni Gorenje so začeli izdelovati nov barvni televizor, izdelek domačega konstruktorja Celjana Iztoka Gabrovca, šefa razvojno-konstrukcijske službe elektronike. Novi televizijski sprejemnik se imenuje akvamarin, ima 67 cm širok zaslon, slikovna cev INLINE pa je izdelek belgijske Sylvanie. Letos bodo izdelali 50.000 sprejemnikov tega tipa. Cena: okrog 25.000 dinarjev.

LJUTOMER — Skupina konstruktorjev razvojnega oddelka v Tehnostroju je izdelala novo univerzalno prikolico, katere posebnost je, da je dvovišinska. Njena uporabnostna prednost je v tem, da z dveh položajev brez vmesnega prekladanja omogoča spravilo pridelka z njive neposredno na železniški vagon.

MARIBOR — Kavarno Astoria, klasično kavarno danes že preživelega dunajskega tipa bodo preuredili v večji kombinirani trgovsko-gostinski lokal, v katerem bodo delikatesa, slaščičarna, grill, pivnica, kavarna, klubski prostor (igralnica) in klasična restavracija ter pokrit vrt.

MURSKA SOBOTA — Na poljih v Pomurju si v zadnjih štirih letih gojenje hrena počasi, toda vztrajno utira pot. Lani so s hrenom zasadili 23 hektarov polj in ga pridelali 14 vagonov, od česar so tretjino izvozili. Letos bodo zasadili hren na 40 ha. Povpraševanje po hrenu raste tako doma kot tudi v zahodni Evropi in je sedaj petkrat večje od ponudbe. Hren s pomurskih polj je po kvaliteti enakovreden hrenu iz sosednje Avstrije in je gospodarsko prav zanimiva kultura, saj daje 100.000 dinarjev bruto dohodka na hektar.

MURSKA SOBOTA — Štefan Kosedner, 48, natakar, je zadel na športni napovedi 60 starih milijonov dinarjev. Dobitek ga ni spravil s tira. Povedal je, da bo denar uporabil za zidavo hiše, nekaj pa bo dal tudi svojim že odraslim otrokom. Pol milijona je namenil v dobrodelne svrhe.

STANETINCI — Jože Markovič, najstarejši Pomurec, je praznoval svoj stoti rojstni dan. Ob visokem jubileju so ga obiskali predstavniki krajevne skupnosti Videm ob Ščavnici in skupščine občine Gornja radgona. Jože Markovič je bil rojen leta 1878, njegov sin Alfonz leta 1908, vnuk Franc leta 1938, pravnuk Marjan leta 1968. Med posameznimi rodovi je natančna časovna razlika — trideset let.

FRANC ŠETINC, sekretar predsedstva CK ZKS, ob 25-letnici smrti revolucionarja in prvega predsednika slovenske vlade Borisa Kidriča: »Ni mogoče dovolj visoko oceniti deleža, ki ga je imel Boris Kidrič pri zbiranju vseh slovenskih protifašističnih sil za odločilni spopad s silami nacifašizma in domače reakcije, kajti poleg Edvarda Kardelja je bil zagotovo najprodnornejši marksistični mislec in ljudski tribun med Slovenci. Še posebej je treba podčrtati njegov izredni prispevek h graditvi narodoosvobodilnega boja kot enotnega množičnega gibanja. Predvsem so daljnosežna njegova razmišljanja o prvih korakih nove, ljudske oblasti na osvobojenih ozemljih Slovenije. Bistveni prispevek Borisa Kidriča v zapletenem času prvega povojne obdobja je temeljil na spoznanju, da je temelj novih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov družbeno lastnina produkcijskih sredstev kot postopna negacija vsakršne lastnine sploh.«

Kidrečeve nagrade, najvišja slovenska priznanja za znanstveno-raziskovalno delo, so prejeli:

DUŠAN LASIČ za življenjsko delo na področju elektronike in vakuumske tehnike,

LEV MILČINSKI za življenjsko delo na področju psihiatrije,

VINKO KAMBIČ za delo s področja laringologije,

LOJZE UDE za življenjsko delo za obravnavanje koroškega vprašanja in boja za našo severno mejo,

ANTON BAJEC za življenjsko delo na področju slovenskega knjižnega jezika.

FRANK GROSER, glavni predsednik Slovenske narodne podporne jednote in **JOSIE ZAKRAJŠEK**, glavna tajnica Progresivnih Slovenk Amerike, sta bila 9. marca 1978 predstavnik Slovencev na sprejemu, ki ga je za naše izseljence priredil med svojim obiskom predsednik republike Josip Broz Tito. Frank Groser je predsednik Tita nagovoril v slovenščini; Josie Zakrajšek je bila v izseljenski delegaciji edina ženska.

FRANK HORZEN, podpredsednik K.S.K.J., je bil ponovno izvoljen za župana mesta Fontana v Kaliforniji. Čestitamo!

ŠE VEDNO VRT

VARSTVO OKOLJA V SLOVENIJI

Ni ga Slovenca, ki ne bi bil ponosen na razgibanost slovenske pokrajine. Res bi težko še kje drugeje na komaj 20.251 kvadratnih kilometrih, kolikor jih zavzema Slovenija, naleteli na tako zelo pestro pokrajino, posajeno z gorami, prerezano z dolinami, zravnano v poljih, vzvalovljeno v gričih. Upravičeno jo mnogi imenujejo vrt Evrope.

Zlasti jo z vrtom Evrope radi poimenujejo tujci, ki prihajajo k nam na oddih in v kratkem času obiska pač ne morejo spregledati še druge plati razgibanosti slovenske pokrajine: da slikovite gorske pregraje zapirajo pot vetru, ki bi prezračil doline in pregnal meglo, ki se predvsem v kislih jesenskih in zimskih dneh kot zadušeni klobuk kaj rada povezne nad kotline in pritiska k tlom ves dim, saje, prah in ostalo nesnago, uhajajoče skozi dimnike; da ob rekah namesto žag in mlinov stojijo tudi take tovarne, poleg katerih bi zaman iskali čistilne naprave in zato po njihovi zaslugi marsikatera Bistrica še zdaleč ni več bistra, kot bi se njenemu imenu spodobilo; da se naselja, ki so bila nekoč strnjena v ozkih dolinah, danes širijo navzven na polja.

Skratka, za ceno hitrega napredka smo v preteklosti v svojem razvoju nekoliko zanemarili značilnosti našega okolja. Tako danes v dvanajstih krajih občasno dihamo kritično onesnažen zrak, v 31 drugih naseljih preživimo del leta v ozračju, ki je onesnaženo čez dovoljeno mejo. Slovenija je ena najbolj gozdnatih pokrajin v Evropi. Toda zaradi prekomernega onesnaženja ozračja je do leta 1975 propadlo več kot tisoč hektarov gozda, 2500 hektarov ga je ogroženega.

V jezera, reke in potoke smo nemarno spuščali odplake; danes so slovenske vode tako umazane, kot bi nas ob njih živelo dobrih sedem milijonov in ne le dva. V sušnih obdobjih je čistih manj kot pet odstotkov vodnih virov. V dvajsetih letih smo zabeležili 700 pomorov rib.

Mesta so s svojimi tipalkami posegla na plodna polja; tako smo izgubili 14 odstotkov plodne zemlje. Odpadkov je čedalje več. Lani smo jih odvrgli 4,5 milijona ton, toda ne vedno tja, kamor sodijo.

Za svoj vrt torej nismo skrbeli najbolj vzgledno. Pred leti v prizadevanjih za čim hitrejši razvoj za to ni bilo niti časa niti denarja. Prav zato ga bo-

mo morali v bodoče toliko preudarneje negovati. Da se tega dodobra zavedamo, kar je že pol uspeha, pričajmo številni primeri. Poglejmo si nekatere.

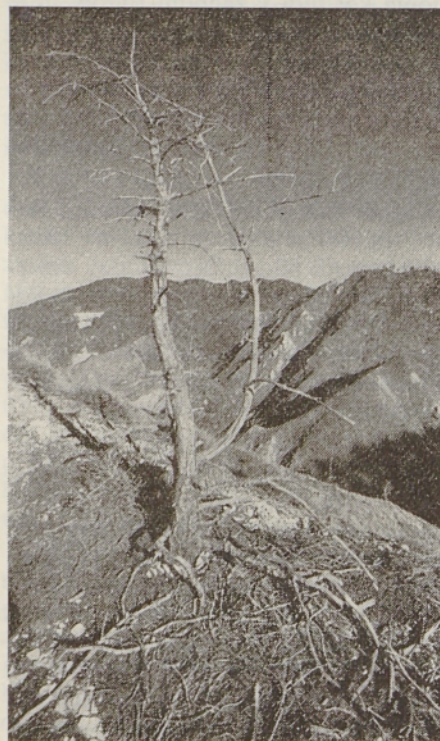
SNEG — BEL, KOT SE SNEGU SPODOBI

V Ravnah na Koroškem je bil nekoč celo снег črn. Črn kot železo, ki ga ravenska železarna proizvaja že 370 let. Pred tremi leti se je снег spet lahko začel ponašati s svojo belino. V železarni so namreč na svoje dimnike namestili posebne filtre, ki tako dobro očistijo dim, da le-ta postane brezbarven in neviden.

Toda, tudi ko so filtri delovali s polno paro in iz železarniških dimnikov ni bilo videti dima, so Ravenčani še kašljali zaradi umazanega zraka. Takrat se je izkazalo, da niso ravnali prav, ko so krivdo za onesnaževanje zraka naprtili le železarni. V precejšnji meri so si bili kar sami krivi za slab zrak. Filtri na tovarniških dimnikih so dokazali, da velik del saj, prahu in dima pride v zrak skozi dimnike stanovanjskih hiš.

Da ne bi z dragimi filtri prišli le z dežja pod kap, so se v železarni od-

*Nad Žerjavom: onesnažen zrak
je uničil vse rastje*

ČISTILNE NAPRAVE

V Sloveniji je urejenih 16 čistilnih naprav za odpadne vode iz naselij. Štiri med njimi (v Murski Soboti, Škofji Loki, Mirni na Dolenjskem in v Šentvidu pri Ljubljani) so zaenkrat tako velike, da so nanje priključene tudi industrijske odpadne vode. Sicer pa ima približno 160 delovnih organizacij lastne industrijske čistilne naprave. Biološke čistilne naprave za očiščenje fekalnih vod ima okoli 20 obratov.

UMAZANE REKE

Najbolj onesnaženi odseki vodotokov v Sloveniji so Mura do Gornje Radgone, ki priteče umazana že iz Avstrije, Lendava pod Mursko Soboto, Ščavnica pod Ljutomerom, Meža od Žerjava do izliva, Dravinja pod Slovenskimi Konjicami, Paka pod Velenjem, Savinja pod Celjem in Laškim, Sora od Goričan do izliva, Ljubljanica pod Vrhniko in od Zaloga do izliva, Kamniška Bistrica od Domžal do izliva, Medija, Trboveljščica, Boben, Sevnična in Brestanica na izlivih, Sava pod Krškimi, Rinža v Kočevju, Pivka pred Postojno, Sotla pod Rogaško Slatino, Vipava pod Ajdovščino — notranjska Reka od Ilirske Bistrice do Škocjanskih jam.

ločili, da sami pometejo umazanijo v zraku nad celim naseljem. Zgradili so kotlovnico in toplovodno omrežje skozi celo naselje. Osem tisoč krajanov od skupno 12 tisoč se danes tako greje s paro iz centralne toplarne, ki jo je zgradila železarna.

Iz dveh tretjin dimnikov se tako ne suklja več dim. V Ravnah predvidevajo, da se bo v letu ali dveh nehala kaditi tudi iz preostalih dimnikov. Centralno ogrevanje si bodo namreč lahko privoščili tudi tisti s tanjšimi denarnicami, saj jim bo železarna izdatno priskočila na pomoč in jim omogočila priključek na toplovodno omrežje po polovični ceni. Bojazni, da bi bil sneg v Ravnah na Koroškem spet kdaj črn, torej ni več.

V CELJU SE PREMIIKA NA BOLJE

Še ne dolgo tega je bilo Celje znano predvsem po ruševinah starega gradu, zdaj že nekaj let »slovi« predvsem po umazanem ozračju in mrtvih vodah. Pred kratkim je Celje dobilo novo znamenitost: občinska skupščina je potrdila družbeni dogovor o varstvu

Novi dimnik trboveljske elektrarne (360 m), najvišji v Evropi, po velikosti drugi na svetu

okolja v občini Celje za obdobje do leta 1980.

To je prvi primer ne le v Sloveniji, pač pa verjetno tudi v Jugoslaviji, da so se v neki občini z družbenim dogovorom celovito lotili urejanja vseh vprašanj okolja.

Taka družbena akcija je bila v Celju nujna, saj mesto s svojo pretežno kemično industrijo prednjači v onesnaževanju okolja v Sloveniji. Tako sta na primer spodnja tokova Hudinje in Voglajne zaradi odplak predvsem iz Železarne Štore, Cinkarne Celje ter tovarne emajlirane posode EMO in še drugih že petnajst let biološko mrtva. Tudi Savinja je zato od Celja dalje do izliva v Savo preveč onesnažena, čeprav si industrija prizadeva odplake predhodno očistiti. Žal čistilne naprave in postopki v mnogih primerih zankrat niso najbolj ustrezni.

Nič bolje kot z vodami ni s celjskim zrakom. Le-ta je ob določenih vremenskih pogojih naravnost zasičen z žveplovim dioksidom. Kot kažejo meritve, je sicer v celjskem ozračju v zadnjih dveh letih precej manj škodljivih snovi, kot jih je bilo pred nekaj leti, vendar še vedno toliko, da spada Celje

med območja z onesnaženim ozračjem.

Družbeni dogovor daje upanje, da bodo že do leta 1980 celjski zrak in vode mnogo čistejše kot danes. Podpisniki se namreč obvezujejo, da bodo z uvajanjem čistilnih naprav in spreminjanjem tehnoloških postopkov sanirali obstoječe stanje in tudi v bodoče preprečili pojavljanje novih virov onesnaževanja.

NIČ VEČ »CVETJA ZLA«

Če je kdaj beseda nanesla na zasavsko dolino, se je že od nekdaj vsak najprej spomnil na premogovnike. V zadnjih letih pa je marsikdo v zvezi z Zasavjem pomislil na dim iz termoelektrarne, ki je vztrajno uničeval rastline in načenjal zdravje ljudi v teh krajih.

Zasavje je namreč eno naših prvih industrijskih središč, ki je doživelo svoj razcvet v težkih povojnih letih, v času, ko so bili tovarniški dimniki, iz katerih se je črno kadilo, simbol napredka. Industrijski razvoj je bil takrat naš prvi cilj. Industrija je potrebovala energijo. Kje jo dobiti? Tam, kjer je

VARSTVO ZRAKA

Leta 1975 smo sprejeli nov zakon o varstvu zraka, ki sicer v primerjavi s prejšnjim dovoljuje nekoliko višjo koncentracijo škodljivih snovi v ozračju, zato pa zahteva v vseh območjih s prekomerno onesnaženim zrakom izvajanje sanacijskih ukrepov. V času veljavnosti zakona že lahko zabeležimo več uspešnih zdravljenj ozračja. Prej smo že omenili Wasavje, Ravne in Anhovo. Prekomerno onesnaževanje ozračja s prašnimi delci so odpravili tudi v Železarni Štore in v nekaterih asfaltnih bazah. Letos bo urejen problem zapraševanja s svinčnim prahom iz obrata Topilnica svinca v Mežici in sicer do stopnje, ki jo omogoča današnji razvoj tehnike.

DOKUMENT

Maja lani je republiška skupščina sprejela stališča, sklepe in priporočila za urejanje vprašanj varstva okolja v Sloveniji. Sprejeti dokument je prvi te vrste v Jugoslaviji. Njegov namen je pospešiti izvrševanje obveznosti in nalog na področju varstva okolja, ki so večinoma že opredeljene z našimi temeljnimi dokumenti. Dokument med drugim zahteva, da do leta 1980 odpravimo četrto stop-

njo onesnaženosti voda in tudi sicer zmanjšamo splošno onesnaževanje. Z ustreznimi ukrepi je potrebno zavarovati rezervate pitne vode in jo zagotoviti v potrebnih količinah in kakovosti v vsej Sloveniji. Zmanjšati je treba tudi onesnaženost zraka, ki dosega kritično mejo v Ljubljani, Medvodah, Žerjavu in Mežici, Ravnah in Črni na Koroškem, v Celju, Štorah in Kidričevem ter v Zasavju. Urediti je potrebno tudi ravnanje z odpadki, preprečiti nenadzorovano odpiranje gramoznic, zaščititi kmetijska zemljišča. Skrbeti je treba tudi za obstoj planinskih pašnikov in planšarstva v alpskem svetu in za ohranitev gorskih kmetij.

ODPADKI

Po količini komunalnih odpadkov je v Sloveniji na prvem mestu širše območje Ljubljane, sledijo mu mariborsko, celjsko, pomursko, obalno, dolensko, goriško, posavsko, koroško, zgornjegorenjsko in zasavsko območje. Odstranjevanje odpadkov je organizirano in urejeno predvsem v večjih naseljih. Tako podatki kažejo, da je med organizirano odstranjenimi odpadki kar 66 odstotkov odpadkov iz Ljubljane, 21 odstotkov iz Maribora, 13 odstotkov iz drugih mest.

premog, seveda. V tesno zasavsko dolino, znano po premogovnikih, smo postavili termoelektrarno. Da je njena lokacija v kotlini med hribi, kjer se dim zaradi toplotne inverzije ni mogel povzpeti v višino in se je valil pri tleh, z vidika varovanja okolja in zdravja ljudi vse prej kot primerna, ni takrat nihče pomislil. Glavno je bilo, da je bil premog pri roki.

Žal je ta premog vseboval izredno veliko žvepla, ki se je pri zgorevanju spremenil v žveplov dioksid, ta pa se je v stiku z vlago pretvarjal v žveplovo kislino, ki je kot ogenj uničevala zelenje daleč naokoli. Obe termoelektrarni sta namreč vsak dan izbruhali kar 240 ton žveplovega dioksida, ki je v dnevih s toplotno inverzijo zaradi neprobojne zračne plasti večinoma obstal pri tleh in se kopičil v čezmerne koncentracije. V tolikšne koncentracije, da so odpovedale celo merilne naprave, ko so pred sedmimi leti začeli meriti onesnaženost ozračja.

Močno onesnažen zrak ni bil le v bližini dimnikov, marveč povsod tam, kamor je veter odnesel dim. Žveplov dioksid je osmodil drevice v Radečah, delal škodo na poljih v Sevnici, pristoževali so se celo Savinjšani. Zasav-

ske kmete je »obdaril« s svojevrstnim čudežem narave — njihovo sadno drevje je imelo zaradi nenormalnih ekoloških razmer na isti veji hkrati cvet in sad. Cvetje zla, so ga poimenovali.

Že predlani poleti in jeseni kmetje na obronkih hribov nad tesno zasavsko dolino med obiranjem sadja niso opazili »cvetja zla«. Tudi niso več zaskrbljeno ogledovali osmojenega listja. To zasavsko znamenitost je zamenjal 360 metrov visok dimnik trboveljske termoelektrarne, najvišji dimnik v Evropi in drugi po velikosti na svetu, ki je pregnal nevarnost, da bi zasavska dolina shirala.

Segajoč visoko nad dolino je dimnik presekala zaporni zračni sloj. Uničujoč dim je pognal visoko med oblake in zagotovil, da Zasavčani po več letih dihajo svež zrak, desetkrat manj umazan in zadušljiv kot že leta nazaj.

ČISTI LJUBLJANČANI

Še in še bi lahko naštevali primere uspešnega varovanja okolja. Tako notranjska Reka kmalu ne bo več odtočni kanal za odplake ilirsko-bistriške industrije. Glavna onesnaževalca, tovarna organskih kislin in Lesonit, sta

že namestila moderni čistilni napravi. V Lesonitu bodo kmalu prešli tudi na tako imenovani suhi postopek, pri katerem sploh ne bodo rabili vode. Tudi Krka bo še vnaprej raj za ribiče. Štiri občine ob Krki so se namreč dogovorile, da se bodo skupno spopadle z onesnaževanjem te slikovite dolenske reke. Tudi iz cementarne v Anhovem se nič ne kadi, prav tako tudi ne iz mariborske Livarne. Premalo imamo prostora, da bi lahko opisali vse že uresničene ukrepe za varstvo okolja. Ne bo pa odveč, če opišemo še enega izmed množice načrtovanih.

V Ljubljani se v kanalih zbira dan za dnem precej odpadne vode, ki se pri Zalogu neočiščena izliva v Ljubljano. Tako je bilo vsa leta daleč nazaj, odkar imamo v Ljubljani kanalizacijo, tako je tudi danes, vendar ne bo več tako v bodoče. Ljubljančani so sklenili, da bodo v Zalogu zgradili sodobno čistilno napravo za vse mesto.

Gradnja čistilne naprave bo potekala v dveh fazah. Po prvi fazi bo njena zmogljivost 750 tisoč ekvivalentnih enot, kar pomeni, da bo lahko očistila toliko vode, kolikor je bo uporabila ljubljanska industrija in 400.000 prebivalcev. V drugi fazi bodo čistilno napravo še razširili, tako da bo njena zmogljivost znašala 1,250.000 enot. Čistilna naprava s tolikšno zmogljivostjo bo po načrtih zadoščala do približno leta 2000, kasneje bi lahko njeno zmogljivost še povečali.

Odpadno vodo bodo najprej čistili mehansko. Tako bodo iz nje odstranili 35 odstotkov umazanije. To vodo bodo speljali še skozi naprave za biološko čiščenje, kar bo omogočilo, da bo voda, ki jo bodo končno iz čistilne naprave spuščali v Ljubljano, imela samo še pet odstotkov umazanije. Ostala bo umazana barva, vendar bo voda po sestavi takšna, da ne bo ogrožala življenja v rekah.

Na zunaj bo čistilna naprava podobna kemični tovarni. Podobnost bo le navidezna, saj ne bo onesnaževala okolja. Iz nje se ne bosta širila niti neprijetni vonj niti hrup. Le pri biološkem procesu čiščenja se bo sproščal plin, ki ga bodo prečistili in ponovno uporabili za pridobivanje energije v sami napravi. Zbiralnik, ki bo odvajal odpadno vodo do čistilne naprave, je že zgrajen.

Silvestra Rogelj

Foto: Marjan Smerke

Odlagališče odpadkov zraven kmetijske zemlje na Barju blizu Ljubljane

PRAZNIK ČEŠENJ

ŽIVLJENJE NA VASI

»BRDA, zelo razčlenjeno, do 400 m visoko gričevje med Sočo na vzhodu, obmejno rečico Idrijo na zahodu, Gorico na jugovzhodu in Kobališčem na severu, dostopno z naše strani le po dolgem ovinku čez preval pri Vrhovlju. Ima zelo ugodno sredozemsko podnebje in je izrazito vinogradniška in sadjarska pokrajina (največ češnje in breskve).

Brdom bi lahko rekli tudi »češnjevt«, saj je spomladi v Brdih vse v cvetju, kakor bi se v pokrajino naselil živopisan sneg. Brda dišijo po medu in na tisoče čebel se spreletava iz cveta v cvet. Izredno ugodno sredozemsko podnebje, kjer le redko zapade sneg, ugodno vpliva na zgodnje cvetje in skorajda ne pride do zmrzali. Briške češnje so prva poslastica na domačem trgu in s češnjami zaslužijo briški kmetje prvi denar. Tu ni gozdov in ne razvite živinoreje. Brici so predvsem vinogradniki, sadjarji in poljedelci, v zadnjem času jih je vse več zaposlenih v dolini, v veliki najmodernejši tovarni cementa Anhovo in v Novi Gorici.

Težke življenjske razmere, v katerih so nekdaj živeli briški kmetje, so jih prisilile, da so iz vsakega koščka zemlje pridobili največ možnih koristi.

Pomlad v Brdih

Tako so med trtjem, in vsepovsod, kjer je le bilo mogoče, zasajali breskve in češnje. Včasih jih je bilo na tisoče, od najzgodnejših, ki zorijo že konec maja in do tistih, ki so na trgu še v juliju. Če pomislimo, da je češnja hitro pokvarljivo blago, moramo dodati, da so morali biti Brici tudi izredno sposobni trgovci, če so hoteli svoje češnje pravočasno prodati.

Včasih so jih nosili kakor krošnjari na vse konce sveta na hrbtu in na glavi. Vozili so jih do Maribora in na Hrvaško in ves tisti denar, ki so ga prinašale češnje, je bil v resnici težko zaslužen. Češnje so kakor mladenka v najlepših dekliških letih, zelo občutljive in rabijo veliko nege. Stlačene začno hitro propadati in ves ogromen trud je zaman.

V Goriških Brdih je še posebno slovesno ob vsakoletnem prazniku češenj. To je že tradicionalni praznik, kjer se zbero vsi gojitelji, da ocenijo svoj pridelok in nagradijo najboljšega. Praznik češenj je vsako prvo nedeljo v juniju in le redko preložijo slovesnost zaradi slabega vremena.

Davorin Korstič, vodja odkupne trgovine v Dobrovem, je povedal:

»Včasih je bilo v Brdih v resnici na tisoče češnjevih dreves. Toda moderna

strojna obdelava vinogradov je bila usodna prenekateremu drevesu. Tudi ljudi je vse manj in pri dobri letini se marsikje sprašujejo, kako obrati dragocene sadeže. Brez mladih ne gre. Mladi pa se selijo v mesta in službe in pridejo domov le ob sobotah. Toda v vaseh Cerovo, Vedrijan, Kojsko, Medana in drugod je še veliko kmetov, ki jim češnje veliko pomenijo.

Z zadrugo, ki odkupi njihove pridelke, so v tesnih stikih in čeprav je odkupna cena za polovico nižja kot prodajna, se jim plača, saj jim ni potrebno na dolgo tvegano pot do trga. Nekateri kmetje, kot na primer Jožef Bregantič iz Gornjega Cerovega, so prišli na zanimivo misel, da bi namesto visokih in težko dostopnih dreves sadili rajši nizka, plantažna drevesa, kar je pri obiranju češenj velika prednost.

Taka nizka češnjeva drevesa so že zasajena ponekod v Brdih, še več pa jih bo, saj se vsako leto kdo nanovo pridruži tej stari tradiciji, ki ima v Brdih že stoletno zgodovino.

Toda tudi starih dobrih češenj je še veliko. Vipavk, francoskih hrustavk in drugih sort še ne bo zlepa zmanjkalo. Od časa do časa se zasadi kakšna češnja sama od sebe in ko jo kmet opazi, mu ne da srce, da bi jo izruval.

Briške češnje se dobijo vsepovsod. Na tržnici v Ljubljani so stale lani okoli deset novih dinarjev. Veliko ceneje jih dobite v Brdih pri kmetu. Ob prazniku češenj jih boste jedli zastonj, saj je to praznik veselja, sonca in ljubezni in češnje zorijo na vsakem koraku.

Prvo nedeljo v juniju ob prazniku češenj v Brdih, je v središču Brd v Dobrovem veliko slavlje. Na prireditve pride več kot deset tisoč ljudi iz vseh koncev Slovenije in iz sosednje Italije.

V veliko povorko se vsako leto vključijo tudi najmlajši, učenci osnovne šole. In male glavice predstavljajo češnje, češnjeve cvetove in zgodovinski prerez nekdanjih obiralcev.

Lani so izvozili samo iz Brd več kot devet ton svežih češenj. Letos jih bodo še več, če bo dovolj sonca in če bo dovolj pridnih rok za obiranje.

TRI OBLETNICE FRANCETA KURINČIČA

PORTRET POV RATNIKA

France Kurinčič, povratnik iz Argentine, nekdanji večletni član izvršnega odbora Slovenske izseljenske matice in zdaj njen častni član, se letos spominja treh obletnic, ki so bile zanj usodne:

Pred 60 leti (23. maja 1918) je bil kot vojak navzoč pri junaškem, toda krvavo zatrtem uporu 97. regimenta v Radgoni. Moral je gledati, kako so ustrelili šest njegovih tovarišev.

Pred 50 leti so ga fašisti sredi noči odpeljali v zapor. Pred sodiščem mu niso mogli dokazati ničesar, zato ni bil obsojen. Vseeno je lahko kot odkrit nasprotnik fašizma pričakoval najhujše. Odločil se je za pot na tuje.

Pred 30 leti (19. junija 1948) se je z družino skupaj s 530 drugimi izseljenci na jugoslovanski ladji Partizanka za vselej vrnil domov.

France Kurinčič se je rodil v družini malega kmeta v prijaznem Idrskem pri Kobaridu leta 1900. Kot otroka ga je pretresel pogreb goriškega slavčka — pesnika Simona Gregorčiča. Ljudje so pometali pred hišami, dekleta so okrasila okna z jesenskim cvetjem, žene so postavile na okna sveče. Ko se je sprevod pomikal skozi vas, so vaščani klečali ob cesti.

Drug dogodek, ki se je vsedel v spomin mladega Franceta, je bila prva svetovna vojna, dan, ko je Italija zasedla Tolminsko. Prebivalce so preganjali iz domov. Kurinčičevi so begunstvo preživljali v Breginju, kjer so Italijani vse za delo sposobne moške in ženske zaposlili pri gradnji vojaške ceste. Komaj sedemnajstleten je moral France v vojsko.

Po vojni se je vrnil domov na Idrsko in postal »furman«. Noč in dan je bil na cesti, v mrazu in vročini je služil težak kruh za številno družino. Ko je prevozniškega dela zmanjkalo, se je lotil kmetovanja. Postal je predsednik prosvetnega društva, predsednik prosvetne zveze za kobarško okrožje, načelnik kolesarskega odseka. Fašisti so Slovence najprej hudo izzivali, naposled so jim ukinili vsa slovenska prosvetna društva in časopise. Študentje in člani slovenskih društev so ustanovili ilegalno protifašistično organizacijo TIGR, kar je sestavljena iz začetnic: Trst, Istra, Gorica, Reka. Mladinci so ustanovili skrivno organizacijo Borba. Hitro se je razširila po vsej Primorski. Izdajali so celo ciklo-

stirano glasilo. France je bil izvoljen za zaupnika organizacije TIGR na Idrskem.

Tigrovce so zapirali v goriške zapore, kjer so jih pretepali in mučili. Ko je Francetu grozilo najhujše, si je pri stricu sposodil denar za potovanje v neznano tujino. Skupaj z njim so odpotovali še njegovo dekle Lucka Jakčeva, njena sestra in sosedka. Na-

menili so se v Argentino. Iz ene najhujših zim v Evropi v letu 1929 so se preselili v južnoameriško poletje. Vožnja do Buenos Airesa je trajala dva tedna.

France dolgo ni mogel najti zaposlitve. Dekleta pa so se brž zaposlila pri argentinskih družinah. Gospodinjska pomočnica je postala tudi Francetova zaročenka, čeprav je bila izučena

Protestni shod v Buenos Airesu, 23. junija 1946: Govornik je France Kurinčič, predsednik odbora za priključitev jugoslovanskega Primorja

Pred odhodom s Partizanko v domovino v pristanišču Buenos Aires 19. junija 1948: France Kurinčič (s plaščem in aktovko), za njim hčerka Zora in žena Luca (s temnimi očali)

šivilja in je s seboj pripeljala celo šivalni stroj.

France je opravljal različna priložnostna dela. Končno je dobil delo v tovarni. Lahko se je poročil s svojo Lucko. Morala sta se zadolžiti, da sta se lahko poročila. France pa je bil kmalu ob delo. Poslej se je lotil kakršnegakoli dela. Bil je pleskar, dekorater, polagal je mozaik, pral delovne obleke, izdeloval copate, delal pri zidarjih, na kmetijah, bil je najemnik restavracije in vinotoča. Za njim sta pripotovala v Buenos Aires njegova brata z družinama. Vsi skupaj so si najeli skromno stanovanje, ki je zadoščalo le za eno samo družino. Toda bili so skromni in razumeli so se.

V Buenos Airesu sta tedaj delovali dve slovenski društvi, delavsko kulturno društvo Ljudski oder in Slovensko prosvetno društvo I. France je v Parque de los Patricios, kjer je živel precej Slovencev, leta 1930 spodbudil ustanovitev Slovenskega prosvetnega društva II. Izvolili so ga za prvega predsednika.

Društvo je doživljalo zavirljive uspehe, France pa se je otepal z bankrotom. Restavracija in trgovina z živili, ki ju je imel v najemu, sta šli v stečaj. Ostali so brez vsega. Hrane niso imeli dovolj niti za šestletno hčerko. Toda France ni obupal. Verjel je, da za dežjem vselej posije sonce. Dobil je mesto poslovodje vinske veletrgovine La Superiora, kjer se je lahko zaposlila tudi žena. Končno so si zares oddahnili.

Začela se je vojna. Leta 1943 je dal France spodbudo za meddruštveno proslavo stoletnice rojstva pesnika Simona Gregorčiča, postal je celo predsednik prireditvenega odbora. Štiriurna proslava je bila veličastna. Na njej je nastopilo šest pevskih zborov. Ob zaključku je sto pevcev zapelo Gregorčičevo Soči, nato pa sto petdeset pevcev Nazaj v planinski raj. France Kurinčič bi moral imeti uvodni govor, vendar so argentinske oblasti zadnji trenutek prepovedale govor v slovenščini, za prevod v španščino pa je bilo tedaj že prepozno.

France Kurinčič se danes spominja: »Resnico o narodnoosvobodilnem boju jugoslovanskih narodov smo izvedeli šele aprila 1943, ko je bil v Montevideu vseslovanski kongres. Tam so razkrinkali Mihailovića, Pavelića, Nedića in druge. Kmalu zatem je bilo v

Buenos Airesu ustanovljeno združenje Svobodna Jugoslavija, ki je imelo podružnice po vsej Argentini in ki je začelo zbirati pomoč za jugoslovanske narode. Tretjega marca 1945 je bil ustanovljen Koordinacijski odbor za pomoč, ki je skrbel za zbiranje in pošiljanje zbranih sredstev in blaga v domovino. Dvanajstega junija 1945 smo izmed zastopnikov slovenskih društev v Buenos Airesu izvolili odbor za jugoslovansko Primorje. Sprejel sem mesto predsednika. Delali smo neprekinjeno dve leti in razpredli mrežo po vsej Argentini ter po Urugvaju in Braziliji, povsod, kjer so bili naseljeni primorski rojaki. Največ dela smo imeli z zbiranjem podpisov za pariško mirovno konferenco, od katere smo Primorci zahtevali priključitev Julijske krajine novi Jugoslaviji. Brzobjavne zahteve in prošnje smo pošiljali na konferenco zunanjih ministrov v London, Pariz in New York. Dne 31. januarja smo poslali konferenci OZN v London skoraj 10.000 podpisov primorskih rojakov, vezanih v knjigi, ki je imela na naslovni strani imena vseh društev, ki so sestavljala odbor za jugoslovansko Primorje.«

France je šele avgusta 1945 dobil po posredovanju nekega ameriškega vojaka pismo brata Ivana, ki je bil partizan, po osvoboditvi pa predsednik krajevne oblasti: »Vsega nam primanjkuje, imamo pa dolgo pričakovano svobodo. Glavno je, da smo pregnali sovražnika, vse drugo še pride. Pridi, brat, ako te je volja...«

Tri leta pozneje je bil France Kurinčič odpuščen iz službe. Zahtevali so, naj nemudoma izprazni stanovanje. V dvanajstih besedah brzobjavne odpovedi so ga odpustili po dvanajstih letih službe. Sicer pa je lahko pričakoval kaj podobnega. Ko so pred časom poslovodje podjetja La Superiora zahtevali izboljšanje socialnih pogojev, je predsednik podjetja dejal: »Mene že ne bodo komandirali poslovodje!«

Tridesetega maja 1948 je odplula iz Argentine ladja Partizanka, na njej je bil med drugo skupino povratnikov tudi France Kurinčič z ženo Luco in sedemnajstletno hčerko Zoro.

Od povratnikov se je poslovila množica sorodnikov in prijateljev. Predstavniki jugoslovanske naselbine v Argentini so prinesli na krov svileno jugoslovansko zastavo kot svoje darilo posadki. Od 680 potnikov je bilo na ladji 530 jugoslovanskih povratnikov, med njimi 120 Slovencev. Razen enega Ljubljanačana so bili vsi s Primorske. Izvolili so poseben odbor, ki je med potovanjem skrbel za red, disciplino, varnost in medsebojno pomoč. In spet je bil Kurinčič izvoljen za predsednika odbora.

Med potniki so bili otroci in več kot osemdeset let stari ljudje. Nekaterim starim Dalmatincem je zdravnik odsvetoval potovanje, češ da bodo težko prestali hudo vročino ob ekvatorju. Starci so vztrajali: »Raje umrem na ladji kot tukaj.«

Dva sta zares umrla med vožnjo. Trupli so zaviti v jadrovinu po mednarodnih pomorskih predpisih spustili v morje. Od pokojnikov sta se poslovila posadka in potniški odbor. V čast starima izseljencema je zatulila ladijska sirena.

Partizanka se je zdela potnikom pravi plavajoči hotel. Hrana je bila odlična. Tudi razvedrila ni manjkalo. Mlajši potniki so se organizirali v prostovoljne delovne brigade, ki so pomagale posadki. Na ladjo so pritrdili 16 metrov dolg napis, ki si ga je izmislil Kurinčič: Fašizem nas je izbacio — a Tito povratio.

Sedemnajstega junija 1948 je ladja vrgla sidro v pristanišče na otoku Visu. Vsenakrog motorni čolni, navdušeni vzkliki in pozdravi. Zatem so se povzpeli na krov predstavniki oblasti in ministrstva za delo, komisije za repatriacijo, novinarji. Vsak povratnik je dobil brezplačen vozni listek do kraja, kamor je bil namenjen. Tudi prevoz prtljage je bil brezplačen. Veliko je bilo dela, preden je bilo vse urejeno. Zvečer so jih prišli pozdravit ribiči iz bližnje Komiže. Kar na svojih barkah so jim priredili koncert partizanskih, dalmatinskih, slovenskih in italijanskih pesmi.

Naslednje jutro je bila ladja slavnostno sprejeta v Splitu, nato na Reki. Še dober dan in France je lahko v domači Tolminski po 20 letih objel svojega najmlajšega brata Ivana.

France se spominja svojega prihoda v rodno vas Idrsko: »Hiše so se mi zdele majhne, vendar prijetne, domače, preproste. Rojstna hiša je bila vsa prenovljena, lepša kot nekoč. Okna so bila polna nageljnov in cinglčkov. Pred hišo so bili zbrani sorodniki, sestre, sosedje, vaščani. V kuhinji sta me čakala ata in mama. Dočakali smo drug drugega.«

Zdaj živi France Kurinčič kot upokojenec s svojo ženko Lucko in poročeno hčerko Zoro v Ljubljani, v Šiški. Za svoje rodoljubno delo med rojaki v Argentini je bil odlikovan z redom bratstva in enotnosti druge stopnje, zatem še z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo. Danes živi s spomini, ki jih je tudi zapisal v debele knjige. Zaslužile bi, da bi kdaj zagledale beli dan. Del njegovega srca je ostal v Argentini. Še vedno si dopisuje s prijatelji iz nekdanjih dni. Še vedno ga zanima, kako poteka življenje v slovenskih društvih v Buenos Airesu.

Ina Slokan

»POLETJE« IVANE

SLAVNE SLIKE

Slovenske slikarke prejšnjega stoletja so bile samo prizadevne posnemovalke, v svoje slike niso vnesle ničesar izvirnega, ženskega, svojega. Zadovoljile so se s slikanjem, kakršnega so ustvarili moški. Potem se je nenadoma pojavila Ivana Kobilca, ki jo je želja po slikanju in svetu nenehno gnala iz rodne Ljubljane na Dunaj, v München, v Firence, v Pariz. V tujih slikarskih družbah se je počutila bolj kot v utesnjenosti domačega mesta.

Do tistega časa so slikarji slikali samo v ateljejih, slikanje v naravi je pomenilo revolucionaren korak, za katerega je bila potrebna krepka mera poguma. Ivana Kobilca ga je imela. Odkrila je tudi lepoto naravnih barv, lepoto zelenila. Skoraj bi bila postala naša prva impresionistka. To pa se ni zgodilo. Čeprav je živela v času impresionizma, je šel impresionizem mimo nje.

Ko je bilo Ivani šestnajst let, jo je oče vzel s seboj na Dunaj. Skupaj sta obiskala več galerij in razstav. Dunaj je mladenko tako prevzel, da bi najraje ostala kar tam. V sedemnajstem letu je porabila ves svoj čas za risanje in slikanje. Pozneje je bila do svojih začetniških del hudo kritična in je skoraj do zadnjega vse uničila.

Začela se je dolga doba slikarskih študij na Dunaju in v Münchnu. Prvikrat je javno razstavljala šele v svojem sedemindvajsetem letu. Tri njene slike so bile razstavljene v Künstlerhausu na Dunaju, dve pa na Veliki monakovski umetniški razstavi v stekleni palači. Časopisne kritike so bile ugodne. Še isto leto je priredila svojo prvo razstavo v domači Ljubljani. Sama je izjavila, da je to storila zato, ker so govorili, češ toliko časa se je učila in učila, ne napravi pa ničesar. Razstava je bila v prvem nadstropju ljubljanske realke, drugega primernega razstavnega prostora Ljubljana takrat ni imela. Na tej razstavi se je predstavila tudi s sliko »Mamica — kavopivka«. Na njej je upodobila staro brezzobo ženičko ljubeznivega videza, opravljeno po stari šegi, pri pitju kofetka. Razstavo je obiskalo sedemsto ljudi, za tiste čase naravnost presenetljivo število. Vsi so njene slike hvalili, kupili pa niso nobene.

Katoliška Zgodnja Danica je pohvalila njeno sliko matere božje, zamerila

pa ji je sliko, na kateri je slikarka upodobila sestro Fani. Upodobljena je namreč imela goli roki, kar se je zdelo katoliškim krogom nesramno in nemoralno. Moralistični kritik je zapisal, da »morajo slikarji na to gledati, da so moralisti za občinstvo, ne pa vabljeni v zapeljive znake, s čimer storijo veliko huđega, včasih celo v slikah za cerkve, še posebno pa v podobah in slikah po sobah in salonih.«

Po uspehu v domači Ljubljani in po uspehu v sosednjem Zagrebu so se Kobilčine slike čez noč spremenile. Temačne ateljejske tone, kakršne je leta in leta nanašala na platna, so nenadoma nadomestile zelene, bele, rumene in druge svetle barve. Ivana Kobilca je postala naša prva pleneristka. »Plein-air« pomeni »čisti zrak«. Do tega časa so slikarji v naravi le skicirali, sliko pa so izdelali vedno le v ateljeju. Prirodno svetlobo je Ivana Kobilca odkrila doma, v Podbrezju in v Ilirski Bistrici, kjer je prvokrat slikala po naravi. V teh slikah je premagala temno šolsko slikanje, naslednjega koraka, ki bi jo bil privedel v impresionizem, ni nikoli storila.

Eno svojih prvih plenerističnih slik »Poletje« je slikala na Gorenjskem. Okrog nje se je gnetlo vse polno otrok. Medtem ko je slikala, so jo kritizirali: »Sedaj pa ni prav naredila! Boš videl, da bo popravila!«

Slikarka si je že od nekdaj želela oditi v Pariz. Nekoč je za pariško razstavo poslala dvojico svojih slik. Podpisala jih je z »I. Kobilca«, to je bilo za tedanje čase značilno skrivanje ženskega imena. Če bi se bila podpisala s polnim ženskim imenom, bi jo možka žirija morda že zaradi tega odklonila. Zgodilo se je nasprotno. Žirija je dobila dva tisoč osemsto slik, odbrala pa jih je le dvesto, zmed njimi obe njeni. Kritike so bile zelo dobre, kopica revij jo je prosila za dovoljenje, da bi smele sliki reproducirati. Še več — Societe internationale des Beaux-Arts jo je imenovala za svojo članico. To je bilo visoko priznanje.

Ivana se je brž preselila v Pariz, kjer si je uredila atelje. Ves čas ji je minil v slikanju. Svoji sestri je nekoč pisala: »... Moja zabava je le delo in veselje, če se mi kaj posreči... Včasih pač mislim, da sem neumna, da se tako trudim, a kaj hočem, tudi to je življenje, kar sedeti pa čivkati je tudi preneumno.«

Vrstila so se nova potovanja in nove razstave. Na razstavi v Budimpešti je hotel njen avtoportret kupiti avstrijski cesar Franc Jožef. Ker pa ga ni hotela prodati, je kupil dve drugi njeni sliki.

V Sarajevu se je lotila prav nenavadnega dela. Škof ji je zaupal poslikavo jezuitske cerkve. Na kupolo je kopirala Michelangelovo Stvarjenje sveta. Delala je na trideset metrov visokem odru. V mrzli cerkvi se je hudo prehladila, tako da so jezuiti že molili za njeno srečno smrt. Toda umetnica se ni zmenila za njihove molitve in je srečno ozdravela.

V Sarajevu je preživela osem let, v Bosni je našla številne nove slikarske motive. Slikala je Turke in Čigane, posrečilo se ji je priti celo v pravi harmoniji.

V poznejših letih je izdelovala predvsem dovršene portrete in pisana cvetlična tihožitja. Kritik France Mesesnel je zapisal, da »prav cvetlice pričajo o harmonični jeseni, kakršna je usojena le resničnim mojstrom po plodonosni mladosti.«

Prva svetovna vojna je nemirno slikarko prisilila, da se je umaknila v rodno Ljubljano. Njeno stanovanje je bilo kot muzej, vsepovsod je bilo razstavljeno vse polno predmetov, ki jih je prinesla s svojih potovanj. V zadnjih letih svojega življenja je slikala samo še rože. Portretnih naročil ni več dobivala — ljudje so se raje fotografirali, pa tudi ceneje je bilo.

Visoko vrednost njenega umetniškega dela so dojeli šele po njeni smrti. Njeno slikarstvo so sprejeli takšno, kot je: poetizirana slika meščanov in njihovega življenja. Sama je bila meščanka, preveč je bila zasidrana v meščanskem življenju, da bi lahko kdaj storila revolucionaren korak, kakršnega so storili slovenski impresionisti. A zakaj bi jo na silo tlačili v kak predalček. Revščina ni bila njena izkušnja, pa je zato gledala na življenje z bolj vedre plati: »Vse sem hotela videti na svetu in pogledati za vsako zaveso, vedno me je gnalo naprej... Videla sem svet in življenje, bilo je lepo in polno sonca,« je zapisala sama.

Njeno delo bomo nanovo odkrivali letošnjo jesen, ko bo Narodna galerija v Ljubljani odprla veliko retrospektivno razstavo njene umetnosti.

Janez Kajzer

KOBILCE

*Ivana Kobilca:
Poletje
Lastnica:
Narodna galerija
v Ljubljani*

KOTLJE SOŽITJA IN RADOSTI

Brala sem, da so arhitekti, ki so napisali načrte za nove Kotlje, dobili za svoje delo visoko nagrado. Rada bi, da bi o novih Kotljah napisali kaj več.

Anita Bevc
Sydney, Avstralija

Plečnikovo nagrado za lansko leto so dobili arhitekti iz Ljubljane: Borut Delak, Janez Kobe in Mirko Mrva; slednji je napravil tudi urbanistični načrt za »popularno« Štepanjsko naselje. Visoko priznanje so si prislužili s soseso, s katero so temeljito spremenili podobo majhne koroške vasi Kotlje, in kot je videti, so z njo vplivali tudi na počutje njenih prebivalcev.

Tekst, v katerem je žirija pojasnila, zakaj ji je bilo najbolj všeč prav novo naselje v koroški vasi, je bil letos še posebno zanimiv. V njem je namreč poleg že običajnih pohvalnih pridevnikov in za najrazličnejše priložnosti uporabnih stavkov pisalo tudi tole: »Vse to daje novemu naselju pogoje za življenjsko radost in medsebojno sožitje in je vzoren primer...« O življenjski radosti v novih hišah in med njimi, pa kjerkoli že stojijo, smo tiste dni slišali nekaj komentarjev, enega smo prebrali tudi v dnevnem časopisu.

Kaj sploh pomeni »življenjska radost«, ko pa kar naprej govorimo o spalnih okrožjih, o tem, da ljudje v novih bivališčih nimajo početi kaj drugega, kot da spijo.

V Kotljah, še posebno v dopoldanskih urah, ko je vse na delu, radost, omenjena ob nagradi, ne raste ob cesti. Narobe, na levi strani ceste, ki so jo stari Kotuljčani poimenovali kar Butale, vlada popolna tišina. Niti radia ne slišite iz hiš. Seveda je vprašanje, kako veseli so ljudje na desni strani, v starih hišah, ampak ni bilo njihovo razpoloženje, ki ga je imela žirija, ki je nagrajevala arhitekto, v mislih!

Še manj je slučajnemu obiskovalcu dano, da bi opazil sožitje med starih in novim. Mnogi stari Kotuljčani, ki so jim Kotlje še posebno »svete«, saj se je v njih rodil znani slovenski pisatelj Prežihov Voranc, so do »prisklednika« včasih skoraj sovražno razpoloženi. Da ga imenujejo Butale, to navsezadnje priča tudi za to, da so nad zadevo vzvišeni...

Kratko in malo, »pravi« Korošci negodujejo nad novo podobo svoje vasi, tarča njihovih pripomb in kritike pa so predvsem precej poševne strehe, ki segajo do tal, in za katere sodijo, da bi sodile na Gorenjsko, ne pa k njim.

Pod temi strehami tudi ne najdeš domačina, Kotuljčana, tu živijo sami priseljenci, ljudje, ki so prišli z Raven na Koroškem; pravzaprav bi jih človek težko imenoval tako, saj je to že davno prenaseljeno železarsko mesto od Kotelj oddaljeno le štiri kilometre (navkreber, in po asfaltirani cesti). Vsekakor so to ljudje, ki zavzemajo v službi dobre položaje in ki imajo tudi svoji izobrazbi in usposobljenosti ustrezne osebne dohodke. Pač, med njimi je tudi ključavničar, delovodja, oče mlade družine z dvema otrokoma, ki se je po nekaj letih spet vrnil v hrib, v bližino vasi, kjer se je rodil. Njega, tako pravi sam, domačini ne gledajo »pisano«, kot tujca, čeprav stanuje v hiši s tisto čudno streho...

Ravenčani so prišli na levo pobočje Kotelj tudi zato, ker so si želeli na čist zrak, v sonce. Dolina je že nabita s slabim zrakom in umazanijo. Do hiše jim je izdatno pomagala železarna, ki je bila ves čas tudi v veliko podporo arhitektom. Njeni vodilni ljudje so namreč vztrajali, da je treba graditi po enotnem načrtu, ne pa kar tako, kjer se že komu zljubi in kot se komu zdi. Lep primer takšne samosvoje gradnje stoji prav na robu starega dela Kotelj; tam si je nekdo sezidal visoko hišo, ki je bolj podobna bodočemu gasilskemu domu, kot pa družinskemu prebivališču, pa še štrli iz vasi, kot bi ne bila vaška.

Glede medsebojnega sožitja arhitekt Mirko Mrva pojasnjuje, da ne gre za sožitje med starih in novimi prebivalci Kotelj, ampak za vezi, ki naj bi se napletle zgolj med slednjimi, torej novimi, ki so si med seboj najbrž ravno tako tuji, kot so tuji tudi domačinom. Poleg tega so prišli v popolnoma novo okolje, na katerega se morajo prav tako navaditi, kot na nove sosede. In ti so v resnici dvojni.

»Sožitje stanovalcev v novem naselju obstoja,« pravi arhitekt Mrva, »ljudi družijo cela vrsta skupnih nalog v zvezi z gradnjo in vzdrževanjem naselja. Obstoja že tudi sožitje med domačini in priseljenci, saj že ugotavljajo, kaj je tisto, kar si vsi enako vro-

če želijo in kakšni so njihovi skupni cilji.«

Ne stari ne novi namreč nimajo vrta in nekdanji Ravenčani se znajdejo kot vedo in znajo; otrok, za katerega ne najdejo varstva, mora pač na Ravne. »Če bi ne našli ženske, ki nam prihaja na dom,« pravi ključavničar, bi moral z otrokom na avtobus, ki odpelje iz Kotelj okrog petih, ko grem v službo.«

Prostora za vrtec bi bilo dovolj v nekdanjem združenem domu, a vanj so se naselili ljudje. Stara šola je tako majhna, da je ob pogledu na lepe enodružinske hiše, ki so videti skorajda večje od nje, počepnila v sneg in se vdala v potrpežljivo čakanje. Ljubljanski arhitekti so namreč v svojih načrtih predvideli tudi njo: da jo bodo razširili in kdaj naredili iz nje morda celo osemletko. Samo kdaj bo denar? Kajti »te stvari pri nas sistemsko niso urejene, morda bodo zbrali samopri-spevek,« pravi arhitekt.

Enako je s trgovinami. Vsem zdaj služi ena sama trgovinica, takšna, kakršne pač poznajo na vasi. V njej za prvo silo najdeš sladkor in brisačo in nogavice. Sicer pa ljudje nakupujejo na Ravnah.

A prva krhka vez, ki so jo z leve strani ceste zalučali na desno ali pa je bilo obratno, se je vendarle že napletla. Mladina iz vasi je organizirala sanjsko tekmovanje, ki so se ga udeležili tudi vsi prišleki. »Ko bomo kolikor toliko uredili hiše, ko si bomo lahko končno malo odpočili od vsega tega tekanja in skrbi, bomo imeli čas tudi za družabno življenje. Zdaj pa enostavno ne utegnemo navezovati stikov. Niti z vaščani, pa tudi za sosede nimamo kdove koliko časa,« pravi ključavničar.

Res imajo dela »samo« s svojimi hišami, kajti komunalne naprave, ceste in poti, kotlarna, ki greje vse naselje, čistilne naprave, za vse to je poskrbljeno. Če bi moral te stvari urejati vsak zase, bi zraven osivel... »Pri zasebni gradnji imajo ljudje ogromno dela z nabavo materiala, z organizacijo gradnje, delavcev in obrtnikov,« pravi arhitekt, »ko pa pride v službo, je utrujen, manj naredi, kot bi sicer, pa tudi zbolí večkrat, kot bi sicer...«

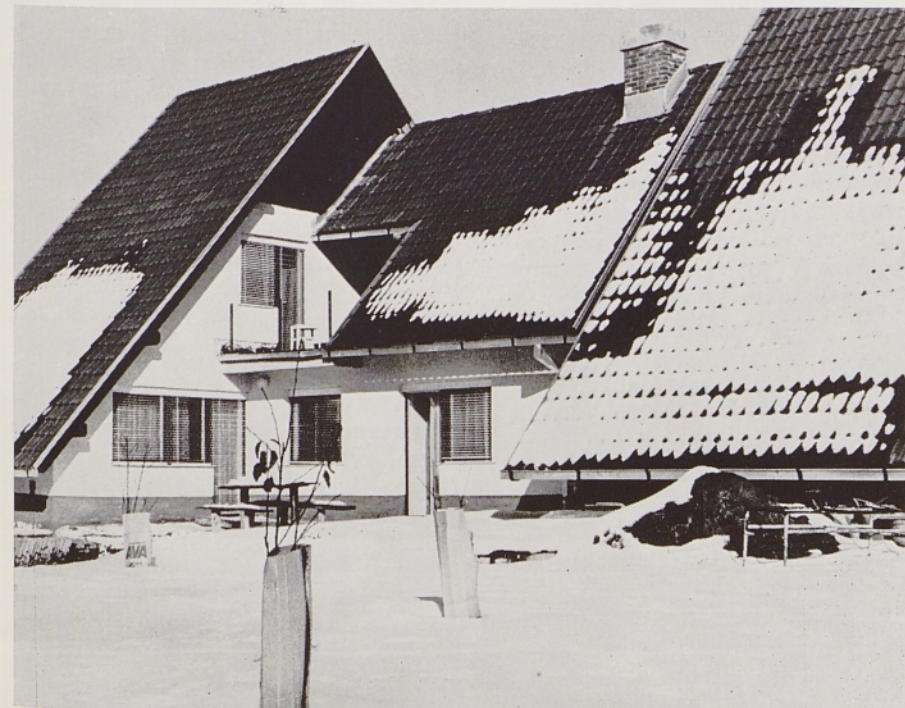
Ljudem sezidajo hišo do četrte stopnje, in kdor takšno hišo kupi, »natančno ve, v kakšno okolje se vseljuje,« ni se mu treba bati, da bo pri sosedu ne-

Kotle — stari del koroške vasi

Nove Kotle

Takšen je videti nov kotuljski dom. Čez nekaj let ga bo obraslo zelenje.
Foto: Janez Pukšič

nadoma zrasel prizidek in mu zastrl pogled na sonce.

Pa ni bilo lahko ljudi prepričati, naj ne silijo v zasebne gradnje. A vodilni v ravenski železarni so, skupaj z inženirko Alenko Gorjanc, družbeno politično delavko iz občine, vztrajali, in navsezadnje so dobili zdaj zadoščenje tudi oni. Delček Plečnikove nagrade namreč, pa tudi upanje, ki jim ga zagotavljajo arhitekti, da bosta tudi sožitje in radost še prišla . . .

Arhitekti so predvideli tako rekoč vsako drevo, ki bo nadomestilo lipo, nekoč nepogrešljivi simbol slovenske vasi, vsako klop in mizo, za katero bodo posedali stanovalci iste ulice. »Včasih so si otroci nabirali izkušnje, ko so gledali kovača, ko so videli mlatiče, rojstvo teleta . . .« pravi arhitekt Mrva, »današnji otroci pa, ki živijo v drugačnih naseljih, si te izkušnje nabirajo žal le posredno, največ preko televizije.« Tako v središču ulic sicer ne bo kovača, toda »upajmo, da bo ta osrednji prostor zaživel kot ulična dnevna soba.«

In še glede tistih »nesrečnih« streh, ki so veliko pripomogle k razpoložljivosti Kotuljčanov, ko so čez cesto gledali nastajanje svoje nove soseke: le za štiri stopinje so bolj strme kot siceršnje koroške strehe, podaljšali so jih zato, da bi pridobili prekrit prostor, kjer bi ljudje lahko živeli tudi na prostem, počeli pred hišo karkoli že. »Podstrešja so prav dobro izkoriščena,« pravi arhitekt, »sicer pa ne vem, zakaj bi bil prostor s poševnim stropom manj zanimiv kot prostor z ravnim stropom!« »Podstrešje« so v resnici prostori, opaženi z lesom, torej razkošje, ki ga v mestnih soseskah še nimamo.

O ljudskem negodovanju pravi arhitekt Mirko Mrva takole: »Urbanisti oziroma arhitekti smo že tako navajeni, da nam oporekajo, da se ne strinjajo z nami, da nas kritizirajo, da se čisto ne ve več, ali ga v resnici lomi jo ali pa smo le žrtvovana 'stranka' družbenih nesoglasij. Naše delo je pač takšno, da je o njem vedno moč kaj povedati. Vas Kotle smo očuvali, z novim naseljem ji nismo odvzeli nobene vrednote. V silueti starega in novega dela vasi je še vedno najvišji vaški zvonik.«

LESENI BARJANCI

Po zanimivostni plati gre med mlajšimi slovenskimi kiparji prvo mesto prav gotovo Tonetu Lapajnetu, kiparju z Barja. V njegovih delih je nekaj skrajno modernističnega in toplo domačijskega hkrati. So abstraktna in polna domiselne figuralike obenem. Tone Lapajne se je šolal pri kiparjih Kalinu in Putrihu, študij pa je končal leta 1961.

»Že pri šestih letih sem začel slikati,« pravi. »Nato se je to razvijalo in s trinajstim letom sem hotel postati slikar. Želel sem slikati in dobiti za to kos kruha. Šel sem na šolo za umetno obrt in nato padel po naključju na akademiji v kiparsko smer, ker v slikarski oddelek niso sprejemali. Kakorkoli že, srečen človek sem: zadel sem v živo. Sem samostojen umetnik in opravljam še isti poklic, katerega sem si želel kot otrok.«

Lapajne je svojo kiparsko pot začel z železom in črpal pobude v zahodnoevropskih umetnostih. Sam pravi, da so bila nekatera njegova dela arhitektonsko tako suhoparna, da je to modernistično pot zavrgel. »Če ni duše notri, ni nič,« je ugotovil. Iz nekakšne mrtve točke arhitektonskega oblikovanja se je začel posvečati lesu: razmišljal je o tem, kaj pomeni les kmetu v kozolcu, skrinji, notranji opremi, rožnem vencu, stopnišču. Začelo ga je zanimati, kako je grajena kašča, kakšni spoji so: ta tehnologija ga je tako navduševala, da je sklenil: če so naredili hišo po tej tehniki, zakaj ne bi tudi on kipa in tako ohranil tradicijo teh starih ljudi. »Podobnost med temi izdelki iz lesa in mojimi kipi je v tehnološkem pristopu. Odtod prizvok narodnega v mojem delu. Skulpturam sem dal naslov Barjanci.«

»Temo Barjanci razvijam kakih pet let. Naj bo preprosta ženica, ki vidi moj kip, ali pa intelektualca, vsakemu je bil blizu, ne samo zato, ker je iz lesa, ampak tudi zaradi nekakšne domačnosti, ki jo izžarevajo.«

»V tem stoletju je bilo v likovni umetnosti toliko raznih izumov in vplivov, da je vsak le kapljica v morju umetniških iznajdb. Nalašč nočem gledati, kako so v starih časih postavljali les, če pa naletim na kaj takega, se mi zdi, kot da sem to delal jaz v prejšnjih časih. Pred dnevi sem videl na Muti star lesen zatič. Bil je na nekem podstrešju, prav tak, s kakr-

šnim sestavljam kipe jaz. Kar zdrznil sem se.«

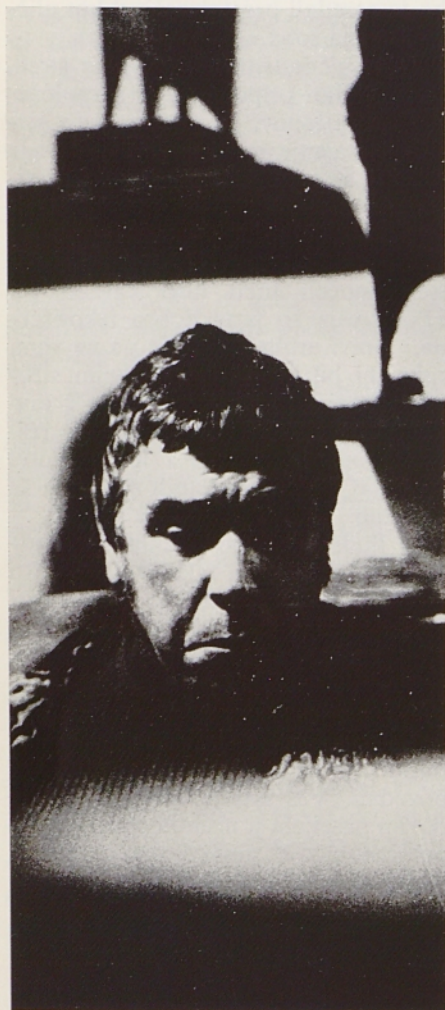
Vsak Lapajnetov kip iz barjanskega ciklusa predstavlja detajl iz življenja barjanskih kmetov. »Tale figura,« mi kaže malo plastiko, v kateri brez razlage ne razpoznaš figure, »se imenuje Korakajoči mož. Ona druga Pri večerji: narejena je kot podpornik pri kozolcu, kolena in roke so spojene z zatiči, tu je omizje, na katerega je vezana.«

Lapajne je dal svojemu najnovejšemu ciklu naslov asociativna figuralka. Med najbolj značilne in uspele v tem ciklu, ki ga je slovensko likovno občinstvo sprejelo z veliko naklonjenostjo, je kip, ki nosi naslov Barjanska gospodarica. To je ženica, ki ima za noge grablje, vrsto orodja torej, obenem pa je postavljena v skoraj klečečo držo. Lapajne je izdelal v tem ciklu še orača, ki nosi naslov Kmečko dvorišče, sestavljen s povezanimi simboli. »Ležečo pokrajino« s cerkvico, Skrbnico, Ognjišče; njegovi kipi nosijo naslove Zaskrbljena, Barjanec, Nabiralec dračja, Mati, Gospodar in gospodarica, Pred domačim pragom.

Lapajne se je zavestno odločil za vdor v folkloro. Le tu in tam naredi na površini svojih kipov kak ornament, večinoma stiliziran ljudski. Sicer so površine njegovih kipov gladke kot površina od stoletne rabe zlizane kmečke mize ali praga. Druga značilnost njegovih kipov je robotost, ki odlikuje tudi najboljšo tradicionalno kmečko obrt. Lapajnetove prostorske skulpture so tako blizu uporabnim predmetom, kolikor jim skulptura sploh more biti. Njegovo delo je trdno zasidrano v najboljši tradiciji slovenske likovne kulture.

»Prvega Barjanca sem naredil leta 1959 in je simbol vsega človeštva. Povsod je življenje prišlo iz barij, iz močvar, iz srednjih vekov. Z njimi se izpovem, ljudje me razumejo in srečen sem: za spoznavanje umetnosti ni treba razlag, ampak je treba umetnino čutiti. In moji ljudje občutijo.«

Kipar Tone Lapajne:
»Srečen človek sem . . .«
(foto: Janez Pukšič)

MED ROJAKI PO EVROPI

Srečno skozi cilj

Napovedovalec na tekmovanju
in predsednik združenja YU-SKI
Jože Jelovčan pri delu

7. SLOVENSKI VEESLALOM V ŠVICI

Veselje zmagovalcev

Fotografije: ing. Marjan Hudina

Predsednik SPD Triglav v Švici
Roman Kranjc proglašča
zmagovalce . . .

Pri slovesnem podeljevanju medalj
in nagrad najboljšim so sodelovala
tudi dekleta v slovenskih narodnih
nošah iz Amriswila

VABIMO NA KONCERT KOROŠKIH PEVCEV

Slovenska društva »Jadran« in »Triglav« iz Freyding-Merlebacha ter »Sveta Barbara« iz Cité Jeanne d'Arc vabijo vse rojake iz bližnje in daljne okolice na pevski koncert, ki bo dne 13. maja 1978 ob 20. uri v Kulturnem domu (Maison de la Culture ali Kulturhaus) v Freydingu. V goste bomo sprejeli slovenski pevski zbor Jakob Petelin-Gallus iz Celovca (45 do 50 pevcev), ki nam bo pod geslom »Pesem za obstoj narodne manjšine« zapel vrsto lepih slovenskih pesmi. To so pesmi, ki se razlegajo po dolinah (Rož, Podjuna, Zila) slovenskega Korotana ter oznanjajo svetu, da tod že nad 1200 let živi slovenski rod.

V nedeljo 14. maja bodo naši gostje odpotovali v Pariz, kjer bodo ob 5. uri popoldne nastopili v cerkvi sv. Vincencija Pavelskega, 95 rue de Sèvres, Paris 6e (métro Vaneau).

Za vsa pojasnila v zvezi z gostovanjem koroških pevcev v Franciji se obrnite na:

*Branko Maršič, 25 rue de la Paix,
54410 Laneuville, tel.: (28) 55-00-05.*

4. SLOVENSKI KULTURNI FESTIVAL V MALMÖJU

SPORED dne 3. junija:

ob 11. uri: otvoritev razstave

ob 13. uri: javna radijska oddaja »Spoznavajmo svet in domovino«, pri kateri sodelujeta ekipi učencev slov. dopolnilnega pouka s severa in juga Švedske. Organizator: RTV Ljubljana, sodeluje ansambel Mojmira Sepeta s pevci: Marjana Deržaj, Majda Sepe, Janko Ropret in dramski igralci;

ob 15. uri: Začetek kulturnega sporeda, pri katerem sodelujejo vsa slovenska društva na Švedskem in slovenski ansamblji: Lastovke, Martina Pečovnika, Vikis;

ob 18.30 uri: koncert solistov in ansamblov

ob 20.00 uri: ples

Od 13. ure dalje bo v stranskih dvoranah mladinski spored slovenskih filmov, video posnetkov, diapozitivov z motivi iz domovine idr.

VLJUDNO VABLJENI NA SLOVENSKI KULTURNI FESTIVAL V MALMÖJU 3. JUNIJA!

*FESTIVALNI ODBOR
SKD PLANIKA
Box 2011
20012 MALMÖ*

ŽUPANČIČEVA PROSLAVA V KÖPINGU

Ob 100-letnici rojstva slovenskega kulturnega genija Otona Župančiča vabimo Slovence iz Köpinga ter bližnje in daljne okolice na proslavo, ki bo 20. maja 1978 ob 19. uri v NTO dvorani, Hagaplan, Köping.

Spored:

1. Moški pevski zbor

2. Recital Župančičevih pesmi — pionirji in odrasli

3. »Ciciban, dober dan!« — mala šola

4. »Potepuhi« — lutkovni prizor, pionirji

5. Moja domovina — kviz, pionirji

Po kulturnem sporedu bo prosta zabava. Lačne in žejne čaka dobra večerja, za vroče pete pa bo skrbel domači ansambel!

Vabijo vas Slovenci iz Köpinga

DELČKI DOMAČEGA KRAJA NA VIDEO KASETAH

Naši rojaki v tujini — tako izseljenci, kot tisti, ki so na začasnem delu — si želijo čim pogostejših in čim bolj pristnih stikov z domovino. Njihovi sorodniki, prijatelji pa tudi vsa naša družba, skrbimo — vsak na svoj način — da so takšne vezi trajne in zanimive. V zadnjem času se je začela uresničevati še ena želja: iz Slovenije pošiljamo vse več video kaset slovenskim klubom po vsem svetu... Ljubljanska televizija je lansko jesen ustanovila novo redakcijo oziroma uredništvo »za informiranje naših delavcev na začasnem delu v tujini ter rojakov po svetu«.

»Naše delo pri pripravljanju televizijskih programov za rojake na tujem gre v dveh smereh: sodelujemo s televizijskimi postajami, ki predstavljajo tako imenovani jugoslovanski program — tem pošiljamo filme: po drugi strani pa pri jugoslovanskih kulturno-informativnih centrih v različnih državah ustanovljamo videoteke, kjer si lahko klubi izposojajo video kasete z različno vsebino,« je povedal urednik Ivo Štraki.

Programi za neposredno predvajanje na različnih televizijskih kanalih v tujini izbira in usklajuje posebna skupina urednikov v okviru Jugoslovanske radiotelevizije. Taki programi so na primer pri švedski televiziji (vsakih štirinajst dni na II. programu poldrugo uro dolga oddaja »Zdravo Jugoslovani« in četrtturna tedenska oddaja na I. programu Aktualnosti), nemška televizija Mainz ima dvakrat na mesec oddajo Dober dan, Jugoslavija, kölnska televizija predvaja vsak teden petnajstminutno informativno oddajo za Jugoslovane in tako naprej. Tudi v Združenih državah Amerike sodelujejo s petimi televizijskimi studii; lahko bi še z večimi, toda težave so zaradi drugačnega televizijskega sistema, ki zahteva dodatna presnemanja (v Evropi je poenoten TV sistem PAL).

Na osnovi predlogov in pobud, ki pridejo iz jugoslovanskih klubov v tujini, sestavlja to novo uredništvo ljubljanske televizije tudi programe za video kasete. »Vse kasete so barvne, med drugim pa smo poslali društvom tudi oddajo ob dvestoletnici prvega vzpona na Triglav, film »V kraljestvu Zlatoroga«, posnetek festivala »Vesela jesen«, lutkovno serijo za otroke »Zverinice iz Rezije«, slovensko filmsko in televizijsko uspešnico po Tavčarjevem romanu »Cvetje v jeseni«, Messnerjevo »Vrnitev«, ki opisuje problematiko koroških Slovencev in še vrsto drugih oddaj.«

Marca letos so v jugoslovanskem kulturno-informativnem centru v Stockholmu odprli slovensko videoteko (aprila pa v Stuttgartu), kjer si klubi lahko izposojajo video kasete z otroškimi, dramskimi, glasbenimi in drugim programom.

»Izbira je sorazmerno dobra,« je povedal Ivo Štraki, »saj jim pošiljamo vsak mesec po štiri ure novega programa. Čez leto bodo te videoteke že kar pestre. Da realiziramo vse programe, se moramo kar precej potruditi, saj ljubljanska televizija nima tehničnih možnosti za presnemanje na video kasete in smo po tej strani vezani na beograjski studio, ki pa je precej zaseden. Sicer pa bi na koncu rad poudaril, da sta nam pri organiziranju videoteke v Stockholmu in v Stuttgartu ogromno pomagala direktorja tamkajšnjih jugoslovanskih kulturno-informativnih centrov Ljubo Vujić in Miša Radović, ki skrbita za čimbolj redno izposojanje, kajti te kasete naj bi bile redni gost v vseh jugoslovanskih klubih!«

Pavle Jakopič

NE POKROVITELJSTVO TEMVEČ POMOČ IN SODELOVANJE

Finančno stanje Koordinacijskega odbora slovenskih društev na Švedskem in njegovega glasila »Naš glas« naj bi reševala vsa slovenska društva, kadar dotacije ne bi zadoščale. Poleg že vpeljanega sodelovanja z Mestno konferenco SZDL Ljubljana naj posamezna društva navezujejo stike z občinskimi skupščinami v domovini.

Kot smo že poročali, je bilo konec lanskega leta v Halmstadu ustanovljeno slovensko društvo, ki nosi ime po enem od največjih slovenskih pisateljev, Ivanu Cankarju. Mlado društvo je pod vodstvom Sonje Bukovec že takoj v začetku krepko prijelo za delo in se zavzelo za sodelovanje z ostalimi slovenskimi in jugoslovanskimi društvi na Švedskem. Da bi na mestu samem dobilo odgovor na to, kako so slovenska društva rešila probleme medsebojnega povezovanja, je na sestanek upravnega odbora povabilo tudi predstavnike KO slovenskih društev, le-ti pa so izkoristili priložnost, saj je prilik za sestanke kaj malo, da rešijo tudi nekaj tekočih problemov, s katerimi se koordinacijski odbor trenutno srečuje. V Halmstadu so se poleg članov upravnega odbora »Ivana Cankarja« zbrali še predsednik KO Lojze Hribar iz Stockholma, Stanko Andlovic iz Göteborga, Auguština Budja in Zvonko Bencek iz Landskrone, Štefan Zrinski in Janez Rampre iz Olofströma in Martin Pečovnik iz Malmöja.

SOLIDARNA DELITEV STROŠKOV

Koordinacijski odbor deluje sicer na prostovoljni osnovi in usluge njegovih članov niso plačane, vendar pa so stroški kljub temu neizbežni. Plačevati je treba pisarniški material, poštino, telefonske pogovore in potne stroške članov. Velik izdatek pomeni tudi tiskanje in distribucija glasila slovenskih društev »Naš glas«, ki se tiska v sedemsto izvodih in pošilja vsem članom slovenskih društev na Švedskem.

Že na sestanku v Jönköpingu je bilo sklenjeno, da bodo društva solidarno razdelila stroške KO med sabo in sicer v sorazmerju s številom svojih članov. Ker pa se do sedaj še ni dalo izvesti tega sklepa, bili so določeni nesporazumi glede definicije člana, naj bi društva po ponovnem sklepu

v Halmstadu pohitela s točno evidenco članstva in podatke čimprej poslala v Stockholm.

Po enakem načelu se bodo delili tudi stroški za »Naš glas«. Društva bodo prispevala po dve kroni za vsak izvod, ki ga bodo prejeli njihovi člani, ker pa je finančno stanje časopisa trenutno pereče, je bilo sklenjeno, da društva vnaprej plačajo akontacijo za prvo polletje 1978, se pravi za tri številke. Uredniškemu odboru glasila je dana naloga, da v naslednji številki objavi ustanovitev tiskovnega sklada za »Naš glas«, na katerega naj bi pošiljali prispevke posamezniki in organizacije iz Švedske in iz domovine.

STIKI Z DOMOVINO

Koordinacijski odbor ima že nekaj let dobro vpeljane stike z domovino, predvsem preko Mestne konference SZDL v Ljubljani. Po tej poti je bilo organizirano počitniško letovanje naših otrok, sodelovanje s šolskimi in kulturnoprosvetnimi centri in gostovanja posameznikov in skupin iz domovine pri slovenskih društvih na Švedskem. Doseženih je bilo več konkretnih rezultatov in nekaj jih je še v načrtu, vendar pa je glavna vloga ljubljanske mestne konference le koordinacija in posredovanje stikov, ne pa sama realizacija, zato KO svetuje društvom, naj ne prezrejo možnosti, ki jih nudi sodelovanje s posameznimi občinami v domovini. Ta sodelovanja so često bolj konkretnega značaja, saj se društva lahko preko organov občine sporazumejo za kulturno, športno in informacijsko izmenjavo, kar je v korist tako enim kot drugim. Pri tem pa ne gre za pokroviteljstvo občin ali konferenc SZDL nad našimi društvi, ampak za tesno sodelovanje in pomoč.

Za razliko od ostalih jugoslovanskih društev na Švedskem se slovenska društva dokaj slabo športno udeležujejo. Bilo je sicer nekaj gostovanj in medsebojnih srečanj, vendar le bolj lokalnega značaja, med sosednimi društvi. Da bi koordinacijski odbor dobil pregled nad športnimi aktivnostmi med Slovenci na Švedskem in po možnosti poživil njihovo dejavnost in medsebojno sodelovanje, je izbral posebnega referenta za šport, ki se bo ukvarjal samo s temi vprašanji.

T. J.

Rada Pišler, Stanko Andlovic in Lojze Hribar na sestanku KO

Otroci nastopajo v prostorih slovenskega društva v Stockholmu

USPEŠNO DELO

Novo delovno leto je pred nami in vsi si želimo, da bi bilo boljše, uspešnejše kakor prejšnje. Res vsi si to želimo, toda člani K. D. SLOVENIJA iz Olofströma, ki leži prav na jugu Švedske, so prezadovoljni z uspešno dejavnostjo društva v letu 1977. Kaj ne bi bili zadovoljni, ko pa so organizirali toliko prireditev in družabnih srečanj, ki so potekale v znamenju slovenske besede. Pričarali so nam domači kraj, ob zvokih in napevih naše zaželenne melodije. Slovenci iz bližnje in daljne okolice so se udeležili teh prireditev in veselili. Ni jim bilo žal, saj srce, ki je daleč od doma in domačije, presune, ko zasliši otroški glas, ki deklamira v govorici, ki nam je tako znana, saj nas je rodna mati učila teh prvih besed.

Krona teh prireditev pa je bil »Slovenski kulturni festival 1977« v Olofströmu; tu se je videla naša slovenska samozavest, kako se tako majhno društvo, kakor je v Olofströmu, ne boji težav in problemov, ki so se nakopičile pred njimi, ampak pogumno stopa naprej prek vseh zaprek, čeprav ima trnjevo pot. S tem je KD SLOVENIJA iz Olofströma dalo vzgled vsem drugim, kako naj se borijo za svoje pravice. Za vse te uspehe se imamo še največ zahvaliti upravnemu odboru društva s predsednikom na čelu, ki so planirano tako skrbno in uspešno izpeljali. Ne smemo pa pozabiti vseh drugih članov društva, ki so neutrudno dali vse svoje moči, saj od nas vseh je odvisen uspeh začrtanega.

Otroci slovenskih staršev imajo svojo domačo učiteljico, ki jih poučuje v materinem jeziku. Mnogi so s šolo zadovoljni, saj se otroci naučijo slovensko brati in pisati, nekateri pa menijo, da imajo učitelji premalo gradiva in strokovnih knjig, ki so potrebne za poučevanje. Zatorej bi rabili pomoč iz matične domovine, ker društvo materialno nima možnosti, da bi kupovalo razno strokovno literaturo, ki je potrebna za kvalitetno poučevanje otrok. Saj seme se ne sme zatreti že v začetku, ampak mu je treba dati možnost, da vzklije v primernem okolju s primerno vzgojo.

Največji problem, ki tare učitelje, tolmače in še mnoge druge, ki bi radi prevajali iz švedskega na slovenski jezik in obratno, mnogi bi se radi bolj naučili švedskega jezika pa jim primanjkuje tisto najosnovnejše in to je *slovensko-švedski slovar*. Ta problem bi radi rešili s pomočjo strokovnih kadrov, ki jih imamo v matični domovini. Ničesar ne bi bili bolj veseli, kakor pa izdaje te knjige, to se pravi slovensko-švedskega slovarja, ki bi nam

bil v veliko pomoč. Saj ga skoraj ni učitelja, ki bi otrokom raztolmačil pravilno in natančno, saj sami učitelji nimajo zato strokovne literature in gradiva, ki ga potrebujejo. Vsi Slovenci na Švedskem upamo, da nas bodo vodilni kadri v matični Sloveniji razumeli in pomagali k rešitvi teh vprašanj, ki so za nas tako pomembna, saj smo vsi ene matere sinovi.

K. D. SLOVENIJA je imelo 28. 1. 1978 občni zbor in prav to vprašanje je bila glavna problematika celotnega večera. Največ so se seveda pritoževali učitelji slovenskega dopolnilnega pouka, ki imajo resne težave pri poučevanju. Nadalje smo razčlenili lansko delovanje društva, ki so ga člani ocenili kot pozitivno. Razprava se je razpletala tudi okoli vprašanja najema novega društvenega lokala, ker je stari lokal za aktivno delovanje društva mnogo pretesen. Problem pa bi rešili, če bi našli na podeželju kakšno staro hišo, jo sami popravili, seveda če bi nam odgovarjala. Tudi bi potrebovali veliko novih knjig, da bi imeli nekakšno bralnico, kjer bi člani lahko čitali slovenske knjige. Saj imamo nekaj knjig, a to je vse premalo, knjige pa veliko stanejo. Mlada generacija bi morala spoznati Prešerna, Cankarja, Jurčiča, Bevka, Župančiča, a zato potrebujejo čtivo, kjer bi spoznali besedo slovenskih pisateljev. S te strani se nadejamo pomoči slovenskih kulturnih organizacij.

Na občnem zboru so člani društva izvolili tudi nov upravni odbor. Predsednik društva Štefan Zrinski je bil soglasno ponovno izbran na svoje mesto, ki ga je opravljal prejšnje leto. Prav tako ekonom društva Rampre Janez in blagajnik Zbašnik Anton. Na novo pa sta bila izvoljena tajnik Stopar Ciril in kulturni referent Arčon Milena, oba sta pa iz prihajajoče mlade generacije, kar je za društvo zelo spodbudno. V nadzorni odbor sta bila izbrana Starc Milan in Arčon Marjan. Občni zbor smo zaključili v veselje vseh s plesom.

Torej društvo je uspešno delovalo v minulem letu, vsi pa se bomo še bolj vneto borili, tako da ne ostanemo ali zaspimo na lovorikah, saj smo slovenskega rodu, kajti lipa ne bo nikdar usahnila.

*Tajnik KD Slovenija-Olofström
Ciril Stopar*

SKUD »IVAN CANKAR« HALMSTAD SPOROČA:

Po dobrih štirih mesecih obstoja povezuje SKUD »Ivan Cankar« že nad 80 družin oziroma poedincev iz Halmstada in okolice — število članstva se je od ustanovitve podvojilo. Zanimanje za organizacijo in razne oblike kulturnega in športnega udejstvovanja je vedno večje — in kar je najvažnejše: naš mladi rod kaže vedno več samoinicijative. Še vedno nimamo svojega lokala — a po domovih odbornikov se učijo otroci slovenske pesmi, prizorčke in recitacije, snemajo programe na magnetofonski trak. Taka »kulturna banka« je nekaj dobrega.

Pravi debut za organizatorje in za slov. otroke je bil prihod Dedka Mraza. Program je bil dober, pristrčen, pester. Poživljaj ga je harmonikar-rojak Zvonko Ivanušič iz Halmstada.

Seveda pa še vedno nimamo svojega lokala — koliko možnosti smo že preskusili. Shajamo se na seje pri enem ali drugem odborniku — včasih tu v Halmstadu, včasih pa v Oskarströmu.

SLOVENSKA BESEDA IN ŠVEDSKA RADIOTELEVIZIJA

Čeprav nas televizijski program, ki nam ga nudi švedska RTV, večkrat zaradi slabe kvalitete in anglosaške prevlade tujih programov spravi v nezadovoljstvo in vedno znova obljubljam, da bomo porabili naše proste večerne ure za kaj bolj koristnega, pa smo tudi mi, priseljenci na Švedskem, postali pravi televizijski narkomani, ki tako kot domače prebivalstvo strmimo v oltar televizijskega medija. Počasi otopevamo ter izgubljam še tiste vrednote iz domovine, ki nam jih je še uspelo ohraniti kljub nenehnemu bombardiranju neosebne in vedno bolj potrošniške družbe Švedske. Postajamo individualisti po švedskem modelu. — Kdaj pa kdaj seveda oživimo in menimo, da je televizija kar odlično sredstvo, ki nas spomni, da smo se rodili neke druge, in da je jezik, ki ga nenadoma in nenapovedano slišimo, pravzaprav naš jezik, s katerim je globoko povezana naša osebnost. Ti svetli a zelo redki trenutki nastopijo, ko se iz televizijskega sprejemnika zasliši slovenska beseda.

Slovenska beseda na švedski RTV je bila doslej redkost in v času, odkar je švedski radio pričel z oddajami za priseljence, smo mi Slovenci le redko prišli na vrsto. Kar pozabili so na nas in se spomnili našega obstoja šele takrat, ko je nanoslo ali pa ko so v programiranju nastale nepričakovane luknje.

Na televiziji je bila v času obstoja redakcije programa za priseljence doslej ena sama slovenska oddaja in nekaj priložnostnih insertov. Na radiu je vsake tri tedne deset minut »posvečenih« slovenskim otrokom. Te »oddaje« sestojijo iz reprodukcije slovenske glasbe z vmesnimi napovedmi v srbohrvatskem jeziku.

Tako na televiziji kot na radiu so na Švedskem zaposleni v redakcijah, ki pripravljajo spored za Jugoslovane, uslužbenci s srbohrvatskega jezikovnega področja. Ni čudno, da so ti doslej usmerjali svoje sporede tistim skupinam priseljenec, katerih jezik jim je najbližji. Uslužbenci ne obvladajo slovenskega jezika in ne poznajo specifičnih razmer v slovenskih skupinah in slovenskih društvih, kar pa je zelo važno, saj ni namen radijskih in televizijskih oddaj edinole nuditi razvedrilo, temveč je njihova naloga tudi zrealjenje aktualnih problemov priseljenjskih skupin vseh jugoslovanskih narodnosti.

Da že pri samem ustanavljanju redakcij jugoslovanskih programov nismo Slovenci dobili svojega zastopnika, je med drugim krivda v starem predsodku, da govorimo vsi Jugoslovani en in isti jezik. Toda ne gre samo za razumljivost nekega jezika, gre za to, da je slovenski jezik ustavno enakopraven vsem drugim jezikom v Jugoslaviji. Med 42.000 Jugoslovani živi na Švedskem tudi 6—7.000 Slovencev. Pod nobenim pogojem ne smemo pozabiti tudi naših mladih ljudi, naših otrok, za katere je slovenski jezik zelo važen tudi takrat, ko prihaja z radia ali televizije. Tudi za ohranitev slovenske narodnostne zavesti je izredno važno, da televizija in radio predvajata spored v slovenskem jeziku.

Švedska RTV dobiva sredstva za svojo dejavnost iz posebnega sklada naročnin. Višino teh sredstev določi država. Pri dodeljevanju sredstev ni določeno, s kolikšnim kosom potice naj bi razpolagale redakcije, ki pripravljajo spored za vse priseljence. To določi švedski radio sam. Vodstvo švedske RTV se boji razširiti dosedanjo dejavnost redakcij za priseljenjske oddaje in izboljšati njihove slabe delovne

pogoje, ker bi šle vse te izboljšave ter večanje programskih ur na račun sporeda, namenjenega švedskemu prebivalstvu. Toda tudi priseljenci so del švedskega prebivalstva, ki plačuje davke in radijske naročnine. V smislu enakopravnosti vseh kultur na Švedskem in tako tudi manjšinskih, je zato skrajni čas, da švedska RTV načrtuje program za in o priseljenjih. Sodelovanje in zblíževanje med različnimi narodi in njihovimi kulturami je namreč mogoče samo na osnovi popolnega in vsestranskega spoštovanja njihove različnosti.

Koordinacijski odbor slovenskih društev na Švedskem je že večkrat zahteval uveljavitev slovenskih oddaj na TV in radiu. Ker odgovora ni prejel, se je odločil za ustni sestanek. Rezultat tega je, da bo televizija odslej planirala dve samostojni slovenski oddaji dvakrat letno. Redakcija radijskih jugoslovanskih oddaj pa ne more ugoditi zahtevam, ker nima ljudi, ki bi obvladali slovenski jezik, zunanjih sodelavcev pa zaradi posebnega pravila ne more angažirati.

Koordinacijski odbor bo še naprej deloval za uresničitev rednih radijskih oddaj kakor tudi televizijskih programov v slovenskem jeziku. Zato mu je potrebna vsa moralna pomoč slovenskih društev na Švedskem in Zveze jugoslovanskih društev.

Vprašanje pravice sodelovanja v televizijskem in radijskem mediju je izredno važno in čas je, da organizirano zahtevamo naše pravice ter se upremo vsakemu poskusu kakršnekoli vrste hegemonije in svojevoljnega odločanja, pa naj bo to storjeno nenamenoma in zaradi nepoznavanja razmer ali pa z omalovaževanjem naše slovenske narodnosti.

Marjan Kramaršič, Švedska

O SLOVENCIH IN NAŠI BESEDI NA ŠVEDSKI TELEVIZIJI

Že več sobot zaporedoma smo zaman čakali, da bo v okviru oddaj za Jugoslovane tudi spored v slovenščini. Švedska televizija ima redne in pogosto zelo pestre oddaje za priseljence, posebno grške znajo biti bogate: koliko lepih narodnih pesmi, običajev, kratkih filmov iz vsakdanjega življenja v domovini:

»Oddaje za Jugoslovane postajajo v zadnjem času vse bolj mlačne. Videti je, da se redakcija zadovolji s prikazovanjem kakega jugoslovanskega filma in s kratkimi komentarji nanje. Sledi nekaj narodnih ali umetnih pesmi, kratka poročila iz domovine, mogoče posreduje še kako reportažo s področja umetnosti. O Slovencih je le redkokdaj govora; kakor da nismo *narod* s svojo zgodovino, svojim jezikom in svojo kulturo. Doslej še sploh nimamo lastne oddaje v sporedu.«

»Kje so debate priseljenecov o aktualnih dogodkih, reportaže o delovanju naših klubov na Švedskem, informacije o novicah na Švedskem s področja priseljenjske politike?« vprašuje urednik »Našega glasu« — glasila Slovencev na Švedskem.

Kar dolgo je tega, kar smo zadnjikrat gledali na TV Cankarja (v še kar dobrem švedskem prevodu) — in takrat smo čuli tudi nekaj lepih slovenskih pesmi (kako je človeku toplo pri srcu!). Oddajo je vodil Tone Jakše.

Mogoče smo temu tudi sami malo krivi. Ne sme nam vzeti volje, če nam pri oblasteh še vedno zatrjujejo, da itak imamo »svoje« oddaje — mi Jugoslovani. In da tudi to ni posebno važno, če nas je 7000 Slovencev na Švedskem. Vsaj za TV in radio je videti, da ni važno. Saj dobivajo pojasnila o tem, pa nič ne zaleže.

Da, mogoče smo temu krivi tudi sami. Pošiljajmo na TV in radio čimveč gradiva (mogoče posnetke raznih proslav, video-ali na trakovih, sestavke in poročajmo o zanimivostih iz Slovenije ali iz življenja Slovencev na Švedskem!

Ne nehajmo biti zahtevni, ko gre za uveljavljanje slovenstva.

M. H.

SLOVENIJALES
KOMBINAT LESNE INDUSTRIJE
LOGATEC (n.sol.o.)
61370 Logatec tel. (061) 74 333

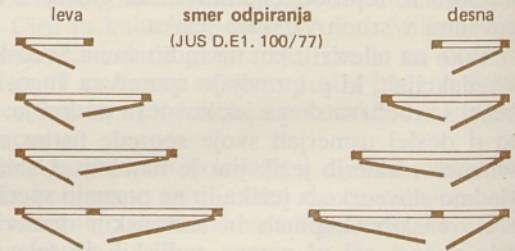
GRADITELJI POZOR!
S FINALIZIRANIMI IN ZASTEKLENIMI OKNI
TER BALKONSKIMI VRATI
BOSTE GRADILI HITREJE IN CENEJE
SLOVENIJALES

VEZANA OKNA

modul. mera v cm.	60	80	100	120	140	140	180	210
60								
*	66	86						
90								
*	68	88	108	128	148/2		188/2	
120								
*		812	1012	1212	1412/2	1412	1812/2	
140								
*		814	1014	1214	1414/2	1414	1814/2	2114/2

VEZANA BALKONSKA VRATA

	80	100	140
210			
*	821	1021	1421/2
220			
*	822	1022	1422/2
230			
*	823	1023	1423/2

legenda:

- odpiranje okoli vodoravne osi
 - odpiranje okoli navpične osi
 - kombinirano odpiranje
- * - tipska oznaka izdelka

**ENOJNA OKNA IN VRATA Z VGRAJENIM
IZOLACIJSKIM STEKLOM**

	80	100	120	140	180	210	240
140							
*	814/T	1014/T	1214/T	1414/T	1814/T	2114/T	
220							
*	822/T	1022/T	1217/T			2117/T	2417/T

SIP STROJNA INDUSTRIJA

n. sol. o.

63311 Šempeter
v Savinjski dolini

S stroji iz našega
proizvodnega programa
boste dobili stavo celo
s časom in vremenom.

Proizvajamo ročne
motorne in traktorske
rotacijske kosilnice,
vrtavkaste ter tračne
obračalnike-zgrabljalnike,
za seno, kombajne ter
samonakladalne prikolice
siloreznike za pripravljanje
in transport koruzne ter
travne silažne rezanice,
kombajne za obiranje
koruze, proizvodni program
zaokrožamo z nakladalniki
in trosilniki za spravilo
hlevskega gnoja.

Donosno kmetijstvo
s kmetijskimi stroji SIP
SIP Šempeter
Tel. (063) 701-500
Telex 33562 YU SIP

S temeljnima
organizacijama
TOZD
Tovarna kmetijskih strojev
TKS Šempeter
v Savinjski dolini
TOZD
Tovarna Krasmetal
TKM Sežana

PARTIE EN FRANÇAIS

LA MAISON DE LA CULTURE «IVAN CANKAR»

A la mi-février, sur le chantier de Ljubljana derrière les tours de la Ljubljanska banka et d'Iskra (en face de l'édifice de l'Assemblée de la République de Slovénie) ont commencé à vrombir les machines du génie civil et l'on a commencé ainsi l'excavation pour les fondations de la maison de la culture «Ivan Cankar». Selon les prévisions, l'excavation sera effectuée en un mois et la maison de la culture elle-même sera terminée l'année prochaine.

Le projecteur de la maison de la culture et de la nouvelle Place de la Révolution est l'architecte Edo Ravnikar, qui pour son oeuvre a obtenu le Prix Prešeren de cette année. La maison de la culture, qui deviendra le centre culturel non seulement de Ljubljana, mais d'une bonne partie de la Slovénie, aura entre autres quatre salles avec 1600, 650, 250 et 200 sièges, en sorte que quatre manifestations y sont possibles à la fois. La maison de la culture comprendra en outre des locaux pour divers besoins des congrès, le centre de presse, un grand central PTT, plusieurs abris, etc.

Et quel est le but de la construction de la maison de la culture du nom de l'écrivain Ivan Cankar? C'est ce qu'explique l'article 2 de la convention sociale sur l'édification et le financement de la maison:

— pour élargir essentiellement les possibilités des travailleurs pour une réception de plus haute qualité des biens culturels et pour améliorer les conditions des travailleurs de la culture pour leur croissance artistique ultérieure;

— pour contribuer, par la construction de nouveaux locaux, à l'amélioration des conditions pour l'activité du système de délégation à Ljubljana et en Slovénie, et à la fois atténuer fortement le manque de locaux appropriés que connaissent dans leur activité les organisations socio-politiques et les communautés et organisations autogestionnaires de la ville et de la république;

— pour permettre, par la construction de nouveaux locaux, aussi une organisation moderne des réunions professionnelles et scientifiques importantes et d'autres rencontres organisées par les organisations de travail associées intéressées, ainsi que le développement ultérieur des activités de la radio-télévision de Slovénie.

Les avantages du nouveau centre culturel sont donc variés; il est par conséquent compréhensible que les autorités les plus élevées de la république se sont engagées pour son édification et ont signé la convention sociale mentionnée.

COMMENT EST LE TOURISTE ETRANGER?

La Yougoslavie reçoit tous les ans de 5,5 à 6 millions de touristes étrangers, mais par les statistiques officielles il n'est pas possible d'apprendre combien il y a parmi eux d'Allemands, d'Autrichiens, d'Anglais, de Français, de Tchécoslovaques, etc. Aucune statistique ne parle de leurs professions, de leur âge, de leurs revenus; personne n'a recherché comment ils sont venus, qui les a engagés à venir, l'influence de la publicité sur eux, leurs habitudes et leurs désirs.

C'est précisément pour cela que sont intéressants les résultats, publiés récemment, d'une enquête effectuée par l'Institut pour les recherches sociales auprès de l'Université de Zagreb, sous la direction du dr. Miro Mihovilović. Il s'agit d'un projet international, auquel participent encore 13 autres pays européens. Le projet a pour titre: Les problèmes économiques et sociologiques du tourisme en Europe.

En Yougoslavie furent enquêtés 1161 touristes étrangers dans les centres touristiques de Croatie, de Macédoine et de Slovénie. Par leurs réponses on peut se faire une idée du touriste étranger typique, qui visite notre pays.

Le plus grand nombre des hôtes étrangers qui viennent en Yougoslavie, appartient à la catégorie des travailleurs aux salaires moyens et les plus bas. Les plus nombreux sont les touristes âgés de 21 à 25 ans. Plus de 60 % sont mariés, 46 % viennent de villes de moins de 50.000 habitants; 26 % seulement viennent de villes de plus d'un demi-million d'habitants, 10 % seulement sont venus en Yougoslavie pour la première fois. La plupart viennent passer leur congé, 1,9 % viennent pour le sport et 0,6 % seulement pour des raisons de santé. 5,3 % seulement de touristes étrangers sont venus sur la recommandation des agences de tourisme, alors que la publicité n'a attiré que 5 % de nos hôtes. En d'autres termes, la publicité touristique n'est pas décisive pour la visite de notre pays. Plus de 70 % de nos hôtes sont venus chez nous, parce qu'ils y étaient déjà venus ou parce qu'ils y ont été engagés par leurs amis ou leurs parents.

LA SLOVÉNIE ET LES PAYS EN VOIE DE DÉVELOPPEMENT

Les échanges de commerce extérieur de la R. S. de Slovénie avec les pays en voie de développement ont atteint l'an dernier une valeur de plus de 190 millions de dollars. Cela est certes environ deux fois et demi plus qu'en 1973, mais il s'agit toujours d'un modeste montant, loin des possibilités et des besoins.

Dans les exportations slovènes totales, l'exportation dans les pays en voie de développement représentait l'an dernier 12,2 %, alors qu'il y a 5 ans elle était moindre de moitié. L'exportation slovène dans ces pays retarde sur les exportations yougoslaves. La Yougoslavie a exporté l'an dernier 18,7 % dans les pays en voie de développement, tandis qu'en 1973 elle n'avait exporté que 9,7 % des exportations totales. L'objectif yougoslave — de réaliser en 1980 le quart des exportations dans les pays en voie de développement — est manifestement tout à fait réalisable.

Si l'on considère l'exportation slovène dans les pays en voie de développement par groupes particuliers de produits, la première place avec 46 % revient aux matériels de reproduction. L'équipement d'investissement représente plus de 23 % de l'exportation, le reste revenant aux biens de consommation.

Le défaut de l'exportation slovène réside avant tout dans la trop faible adaptation aux besoins des marchés des pays en voie de développement; elle ne correspond pas non plus au niveau de développement de l'économie slovène qui produit aujourd'hui bien des choses intéressantes pour les partenaires de ces pays.

Les placements communs et l'exécution de différents travaux d'investissement dans les pays en voie de développement sont certainement le meilleur mode d'augmentation de l'exportation de l'équipement d'investissement et d'obtention de meilleurs résultats financiers.

En 1975, nos entreprises n'ont conclu dans ces pays que 19,3 % de tous les travaux d'investissement à l'étranger, en 1976 35,7 % et l'an dernier déjà près de 56 %.

ZMAGOSLAVJE SLOVENSКИH PEVCEV

Slovenski in drugi naši rojaki v Kanadi in ZDA so lahko neposredno v koncertnih dvoranah ali posredno po časopisnih kritičnih ocenah spremljali izredno dolgo koncertno turnejo, ki jo je v začetku tega leta, določeneje od 5. januarja do 20. marca, opravljal v teh dveh deželah oktet Gallus iz Ljubljane. Doslej se ni kak slovenski amaterski korpus še lotil česa podobnega in Gallus sam mora zdaj, ko je že vse srečno in uspešno za njim, odkrito priznati velik strah, s katerim je začel to dolgo potovanje po dokaj neznanih prostranstvih »novega sveta«.

POSEBNI NASTOPI ZA ROJAKE

V enem stavku pa je mogoče ugotoviti neposreden uspeh celotnega kulturnega poslanstva tega vokalnega ansambla, ki je doslej že večkrat nastopal zunaj svojih ožjih in širših meja in se na krajših turnejah predstavil v več evropskih koncertnih središčih, nikoli pa še ne tako daleč od doma. Kar več dokazov je, ki govorijo o tem uspehu, pevci sami pa gotovo ne zamenjajo nobenega navdušujočega sprejema takoj po koncertih za še tako blestečo kritiko o teh istih nastopih.

Živi stik z občinstvom, ki je domala nepričakovano, pa vendar vseskozi vidno navdušeno sprejemalo slovenske pevce, je le-tem omogočal sprotne želje po čim uspešnejšem nadaljevanju turnee, spodbujal »Slovenian Singers from Yugoslavia« k stopnjevanju koncertantne vneme in jih že proucej na začetku turnee tudi podžigal, da so začeli sami razširjati delovni program. To je pomenilo, da je oktet Gallus skušal svoje pičle proste dneve v nekaterih mestih, kjer živi dosti slovenskih rojakov, nameniti srečanju z njimi in tudi koncertnim nastopom posebej zanje. V Kanadi za to še ni bilo priložnosti, prav tako tudi ne dobršen del poti po ZDA, tja do Kalifornije.

V trdi zimi je oktetov dolgi in močni avtomobil pač požiral zasnežene milje, pevci pa so pospravljali v malo koncert za koncertom. Utrjeni, kot bi bilo to koncertno udejstvovanje njihovo edino življenjsko opravilo, so premagovali vsakršne in tudi zelo muhaste razmere in popotne težave.

Strogi in organizacijsko brezhibni pohod iz države v državo, kjer posamičnih slovenskih obiskov na koncer-

tih pravzaprav ni nikjer manjkalo, saj je bilo obveščanje o oktetovih nastopih vsepovsod redno in pogostno (čeprav so bili prav vsi koncerti namenjeni abonentom Community Concert Association), se je za dva dni najprej zaustavil v San Franciscu. Oktetu pač ne bo moglo nikoli iz spomina to čudovito mesto, ki se mu je ves čas ponujalo v pravi sončni in najbolj odkriti človeški toploti. Rojaki so pevsko četico dobesedno zagrnili s prijaznimi čustvi. Za lepi sprejem v Slovenskem domu na »Kranjskem hribu«, za vodenje od ene do druge mestne znamenitosti, za piknik v Dolini meseca, za posebej spodbudne obiske na koncertih v bližnjih mestih so se oktetovci rojakom komaj mogli zahvaliti s kratkim nastopom v njihovi dvorani.

SLAVJE V FONTANI

Takoj nato pa je bilo spet nič koliko čustvovanja v Fontani blizu Los Angelesa, kamor odhaja v lepo urejeni dom preživljat življenjsko jesen precej slovenskih rojakov. Nedeljsko popoldne, polno oktetove pesmi in gostoljubnih odzivov nanjo, se je moralo nadaljevati v bližnjem Hemetu, kamor je oktetovce pospremila na redni večerni koncert kar cela truma rojakov, njim pa so se nenadejano pridružili še drugi bolj ali manj slovensko zaznamovani prebivalci male Fontane, tako da je bila lepa in polna dvorana priča kar živahnih slovenskih srčnih utripov.

Ameriški koncertni abonenti, ki so tako rekoč morali dovoliti izjemen obisk oktetovim novim prijateljem v že tako polni dvorani, so se po koncertu uvidevno umaknili in se niso kot običajno prihajali zahvaljevat za lepo petje, niso hoteli »motiti« očitnega slavlja.

Do treh nadaljnjih postaj, kjer so že bila pripravljena za oktet Gallus nova srečanja z rojaki, je vodila njegova redna koncertna pot po zamisli agencije Columbia še čez Arizono, New Mexico, Texas, Oklahomo in Missouri. V Chicagu žal ni bilo mogoče prirediti celovečernega koncerta, zato pa je oktet najprej nastopil na prireditvi v korist »Jugoslovanske televizijske ure«, nato pa v Slovenskem domu, kjer se je zbralo na koncertu nad 150 rojakov, izrednih poslušalcev, sijajnih gostiteljev in vztrajnih kramljavcev.

PESMI V SEDMIH, DEVETIH JEZIKIH

V Clevelandu so si člani odbora, ki je organiziral oktetov koncert v dvorani Slovenskega društvenega doma na Recher Ave v Euclidu, že takoj po prihodu razdelili pevce, svoje vloge v odlično pripravljenem sprejemu so imeli že itak podrobno določene. Težko si je razložiti njihovo pristno vneto pri organizacijskem delu in čutečo zavzetost za prijateljsko mizo. Koncert, ki je obsegal prav tak spored, kot ga je oktet cela dva meseca prej prepeval po Ameriki, je minil v zmago-slavju izredne pevске zavzetosti na odru in čudovite dojemljivosti v prepolni dvorani. Nobena pesem v vseh sedmih ali devetih jezikih ni odzvenela v prazno, tako da je jugoslovanski generalni konzul po vseh toplih zahvalah in številnih pozdravih moral v svojem nagovoru ugotoviti prav to srečno okoliščino, da si slovenski rojaki v Clevelandu želijo čim več prave in visoko vredne kulturne hrane iz stare domovine. V imenu mesta Clevelanda je isto dejal na sprejemu v mestni hiši novi mestni župan Dennis J. Kucincih. Oktetovci so kar dopoldne obiskali tudi tamkajšnji lepi dom za ostarele in oskrbovancem priredili manjši koncert.

In nazadnje še New York, kjer je bil pevski nastop okteta Gallus s pogovorom o uspešno premagani turneji v Jugoslovanskem tiskovnem in informativnem centru. Prišlo je nenavadno veliko ljudi, da bi se nepoučeni skoraj čudil, kako da je toliko slovenskih in drugih rojakov tudi v tem vele mestu. V improvizirani koncertni dvorani se prijetno pevsko vzdušje dolgo ni umirilo in zakaj se oktet ne bi odzval končno še vabilu na slovensko prosvetno uro, ki jo je s celo množico nedeljsko razigranih rojakov opravil naslednji dan že skoraj tik pred odhodom v domovino.

Industrijska pokrajina v Šoštanju Koštabona

Strmine otoka Paga

MOJSTRI
S KAMERO

*Marjan
Smerke*

Marjan Smerke, 45, inženir fizike, zaposlen na inštitutu »Jožef Stefan« v Ljubljani, kjer vodi fotolaboratorij. Poleg rednega dela se ukvarja z likovnimi kvalitetami znanstvene fotografije in z ekološko dokumentacijo. Je dolgoletni član Društva oblikovalcev Slovenije, Fotogrupe ŠOLT, Ljubljana in izvršnega odbora Fotokino zveze Slovenije. Razstavlja je pričel leta 1959.

Zahod sonca za Triglavom

Laserogram

Sodeloval je na številnih razstava^h Fotogrupe ŠOLT in fotografske sekcije Društva oblikovalcev Slovenije doma in na tujem. Doslej je imel štiri samostojne razstave: v Beogradu, 1971; v Kumrovcu, 1975; v Ljubljani, 1975 in v Kranju, 1977.

Poleg znanstvene fotografije se ukvarja predvsem s fotografskimi podobami od civilizacije nedotaknjene

pokrajine, nadalje industrijske pokrajine in končno uničene pokrajine.

Za svoje delo je dobil številne srebrne in zlate medalje doma in zunaj domovine. Priznanje za njegovo delo so naslov kandidata mojstra fotografije FSJ, naslov AFIAP mednarodne fotografske organizacije, bronasta in srebrna plaketa Borisa Kidriča ter red dela s srebrnim vencem.

NASI PO SVETU

AVSTRALIJA

SADOVI BREZMEJNE ZAVZETOSTI

S slovenskim pesnikom in pisateljem Cirilom Zlobcem sva se iz zasnene domovine podala na pot v vroče poletje Avstralije z namenom, da bi vsaj delno izpolnila želje avstralskih Slovencev, ki jih ni bilo malo. Najprej je bilo tu vabilo Slovenskega društva Sydney, da se kot predstavnika domovine udeleživa njihove veličastne proslave ob odkritju spomenika dr. Francetu Prešernu. Nadalje je sedem slovenskih društev po vsej Avstraliji želelo, da skupaj z njimi počastiva stoletnico rojstva velikega slovenskega pesnika Otona Župančiča. Končno so številna posamezna društva, odborniki, sodelavci slovenskih šol, radijskih ur, kulturno-prosvetnih, športnih in drugih dejavnosti želeli, da se srečava z njimi. Želeli so nama pokazati sadove svojega dela ter se pogovoriti o sodelovanju med njimi in domovino.

Enomesečno bivanje med avstralskimi Slovenci je bilo izpolnjeno s toliko prisrčnimi srečanji, spomini in vtisi, da bi sleherni poskus popisati vse to ostal le medel odsev premnogih nepozabnih doživetij. Naj dodam še ugotovitev, da je o posameznih proslavah dokaj obširno poročal tisk, ki je na voljo Slovincem v Avstraliji pa tudi naš tisk v domovini, tako da mi ni treba ponavljati že znanih stvari.

Ker sem se z rojaki v Avstraliji tokrat srečal že tretjič, se mi same od sebe vsiljujejo primerjave in globlja spoznanja. V letu 1972 sta namreč delegacija Slovenske izseljenske matice in ansambel Lojzeta Slaka prvič obiskala avstralsko celino. Šest let je sicer kratko razdobje v življenju neke skupnosti, vendar zadosti dolgo, da je mogoče zaznati spremembe.

Ob našem prvem obisku v Avstraliji sem malce hudomušno, vendar zelo iskreno zapisal, da te v Avstraliji ne utrudijo visoka vročina in razdalje, ki jih moraš prevoziti, gotovo te pa utrudijo (v prijetnem pomenu besede seveda) gostoljubnost avstralskih Slovencev. Gostoljubnost je ostala prav takšna, kot je bila pred šestimi leti, pa naj sva bila s Cirilom pri Triglavu ali Slovenskem društvu v Sydneyu, pri Planici v Wollongongu, pri Karanta-

niji v Canberri, pri Jadrano ali Slovenskem društvu v Melbournu, pri Ivanu Cankarju v Geelongu ali pri naših rojakih v Adelaide. Lahko zapišem, da se je podoba gostljudja in velike pozornosti ponovila na vsej najini poti. Dobrodošlico so nama izrazili na vseh letališčih, sledili so prisrčni pogovori v društvih, prijetna preseneče-

Kuhinjska »ekipa« je neutrudno skrbela za številne goste

nja so nam pripravili otroci in njihove učiteljice in učitelji. Otroci so radevoljno pokazali, kaj vse so se naučili v materinem jeziku. Mnogi posamezniki so izrazili željo, da bi jih obiskala na domu. Njihovim željam sva lahko ugodila le v manjši meri.

Verjetno se bodo mnogi avstralski Slovenci strinjali z menoj, če rečem, da je bila slovenska narodnost za širšo avstralsko družbo pred šestimi leti dokaj meglen pojem, ki mnogim Avstralcem ni pomenil ničesar. Za ano-

Nevica Muha na proslavi ob odkritju Prešernovega kipa

nimnost Slovencev na peti celini je bilo več razlogov, ki so imeli svoje korenine tako v avstralski družbi kot v strukturi naših izseljencev. Spominjam se, da smo tedaj reporterju televizije, ki gotovo ni sodil med neizobražene ljudi, komaj dopovedali, da je SR Slovenija ena od republik SFRJ. Tudi tokrat sem se, tako kot prvokrat,

Marjan Tomažin, odbornik Slovenskega društva Sydney pred pravkar odkritim kipom Prešerna

srečal z mnogimi Avstralci, tako s preprostimi ljudmi kot tudi z mnogimi uglednimi predstavniki avstralske države. Tokrat je bilo vedenje o SFRJ in njenih narodih in narodnostih pri avstralskih prijateljih mnogo natančnejše in razsežnejše. Vedo, da so Slovenci s svojo zgodovino, kulturo in samostojno republiko. Tega ne vedo le kakšni ozki krogi, ampak širok krog avstralske družbe. K temu so nedvomno mnogo prispevali boljši odnosi in širša povezanost med Jugoslavijo in Avstralijo, izredno veliko pa so prispevali ljudje iz Jugoslavije, ki so si izbrali za svojo drugo domovino Avstralijo. Če naj ostanem na slovenskih tleh, potem so slovenska društva s svojo široko dejavnostjo prav gotovo ogromno prispevala k uveljavitvi slovenskega naroda in njegove kulture v Avstraliji.

Naši rojaki sami ocenjujejo, da je slovenstvo po letu 1970 doživelo neke vrste preporod. Njihovim ocenam je treba v resnici samo pritrditi. To odseva tako v gmotnem položaju društev, kot v njihovi raznoliki kulturni, športni in rekreacijski dejavnosti. Danes imajo skoraj vsa društva svoja zemljišča in na njih sezidane (ali v gradnji) svoje domove. Človek je nad vse prijetno presenečen, ko ugleda današnje zemljišče Primorskega socialnega kluba Jadrana, ki obsega približno šest hektarjev in na katerem že stoji »koča« z lepo dvorano in kuhinjo, hiša, v kateri je dopolnilna šola in prostor za društvene sestanke, ob hiši nadstrešek z biljardi in mizami za namizni tenis, zunaj pa lepo štiristezno balinišče in prostrano otroško igrišče

z gugalnicami, tobogani in vrtljaki pa mize in klopi pod drevesi, kjer se pomenukujejo, vržejo karte itd. Presenečenje je toliko večje, ker vemo, da so bile pred šestimi leti vse te stvari le želja in hrepenenje sorazmerno majhne slovenske skupnosti. Danes je vse to že resničnost — sad brezmejne požrtvovalnosti in zavzetosti za delo, kakršno kažejo vsi člani te skupnosti. Naj dodam še to, da je danes vse to njihovo in da nimajo ob vsem svojem premoženju nobenih dolgov. Ne preostane nam drugega, kot da jim iz vsega srca čestitamo.

Podobno gmotno osnovo si je v prelepem predelu Eltham, malce oddaljeno od mesta, ustvarilo Slovensko društvo Melbourne. Zares lepa hiša, postavljena v okolje, ki spominja na gričevnat svet v domovini, ima številne pritlikline, športne in rekreacijske prostore, del zemljišča pa so prihranili za zidavo doma za ostarele. Tudi ta podvig je bil izvršen v zadnjih šestih letih.

Podobna gmotna osnova raste pri slovenskih družtvih v Sydneyu in Geelongu, mesto Adelaide pa je prvo dobilo slovenski dom z dokaj veliko dvorano. Vse to omenjam zato, ker postajajo slovenski domovi vse bolj kulturna žarišča naših rojakov v Avstraliji. Če je bila pred šestimi leti slovenska šola na peti celini še prava redkost, danes ni društva, ki ne bi imelo dopolnilne šole v materinem jeziku. Slovensko besedo lahko danes beremo v slovenskih društvenih glasilih pa tudi v nekaterih časopisih, ki združujejo besedo vseh jugoslovanskih narodov, tako na primer v časopisu Novo doba in Naše novine. Slovensko besedo je mogoče poslušati na etničnem radiu, na katerem ima vsako društvo določen čas oddajanja. Na različnih proslavah sodelujejo slovenski zbori. Pevski zbor sydneyskega Triglava je imel celo čast nastopiti v svetovno znani operi v Sydneyu, v hiši, na katero so Avstralci zaradi njene drzne arhitekture zelo ponosni, včasih pa tudi jezni, ker sodijo, da je bilo zanjo porabljenega preveč denarja. Razgibalo se je dramsko življenje. Rojaki imajo vse pogosteje priložnost videti tudi to ali ono delo slovenskih dramatikov. Naj omenim, da ima samo Melbourne več kot deset ansamblov, ki gojijo slovensko narodno in narodno zabavno glasbo. Nobenega slovenskega društva ni, ki bi bilo brez takšne kulturne dejavnosti. Širijo se knjižnice in čitalnice, da ne omenjam bogate športne aktivnosti. V športu igra prvo violino balinanje.

Ob vsem tem delovanju naših rojakov v Avstraliji, katerih življenje in delovanje je povezano z velikimi naporji in osebnimi žrtvovanji, se zastav-

lja vprašanje: Kaj je omogočilo in spodbudilo preporod slovenstva na peti celini? Pravi odgovor na zastavljeno vprašanje bi verjetno lahko dali samo poklicni sociologi. Nikakor ne bi mogli mimo otipljivih resnic. Vsak pripadnik slovenskega naroda v Avstraliji se želi izviti iz anonimnosti. Vsi so ponosni na dediščino svojih staršev. Domovina jim je vse pogosteje v zavesti. Zavedajo se, da je narodu mogoče posekati korenine, ni ga pa mogoče iztrebiti. Od tod želja in hrepenenje po izpovedovanju svoje narodnosti. Poleg želja in hrepenenj morajo obstajati tudi realni pogoji za njihovo uresničenje. Mednje sodi prav gotovo takšen socialni položaj človeka, ki mu omogoča vsaj del časa posvetiti društveni dejavnosti. Večina naših rojakov v Avstraliji je takšen položaj s pridnimi rokami že dosegla. Časi, ko je bilo treba delati v petek in svetek in držati v rokah troje opravi hkrati, so za večino že preteklost.

Ob vsem tem ne gre prezreti dejstva, da današnja Avstralija z javno proglašeni načeli integracije — in ne asimilacije — v veliki meri omogoča razvoj kulture posameznih etničnih skupin, kar še posebej odseva na področju šolstva in pri radijskih oddajah. Naša društva te pogoje večidel izrabljajo v največji možni meri, le tu in tam še ne, bodisi zaradi neobveščенosti, premajhnega zanimanja in zaradi premajhne enotnosti pri nastopanju pred avstralskimi oblastmi.

Zavest, da so oddaljeni od rodne domovine, spodbuja Slovence v Avstraliji, da si vsaj delček te domovine ustvarijo v svoji novi domovini. Da bi bil ta delček kar najmanj ponarejen, čimbolj stvaren in za današnjo rabo, si želijo tudi tistih sokov, ki lahko slovensko skupnost na daljni celini hranijo, plemenitijo in jo bogate. To pa so normalni, čim tesnejši in čimbolj pogosti stiki s kulturno ustvarjalnostjo v domovini.

Teh nekaj misli o svojem bivanju med rojaki v Avstraliji sklepam z željo, da bi tako bogato zastavljeno delo, kot sem ga imel priložnost videti, rodilo bogate sadove v korist naših izseljencev po vsej Avstraliji.

Drago Seliger

ARGENTINA

STOLETNICA JUGOSLOVANSKEGA VZAJEMNEGA DRUŠTVA BOCA

Štirinajstega aprila 1978 je minilo natanko sto let, odkar je bilo v Buenos Airesu ustanovljeno Jugoslovansko vzajemno društvo Boca (Sociated yugoslava de socorros mutuos). Društvo je bilo ustanovljeno predvsem zato,

da bi svojim članom omogočilo zdravljenje in jim tudi sicer pomagalo. Svojim prvotnim nalogam je društvo kmalu pridružilo tudi široko zastavljeno kulturno razvedrilo in razvijanje družabnosti med rojaki izseljenci.

Stoletnico so počastili s posebnim tiskovnim sestankom, z otvoritvijo razstave umetnikov jugoslovanskega porokla, z veliko kulturno slovesnostjo, predvsem pa z odkritjem spominske plošče Ivanu Vucetiću, uglednemu jugoslovanskemu izseljencu, ki je izumil daktiloskopijo, zdaj uveljavljeno po vsem svetu.

KANADA

SLOVESNOST V WINNIPEGU

Slovinci v Winnipegu bomo letos praznovali dve obletnici. Meseca junija bomo praznovali petnajstletnico obstoja Slovenske cerkve. Meseca avgusta pa praznujemo petindvajsetletnico obstoja Slovenskega kluba. Praznovali bomo na slovenskem zbirališču. Ob tej priložnosti bomo odprli novo dvorano. Nastopila bosta slovenski kvintet in naša folklorna skupina. Imamo tri skupine. Skupina starejše mladine se imenuje Triglav, druga skupina je Rožmarin, najmlajši otroci so združeni v Zvončku.

Slovencev v Winnipegu nas ni veliko, vendar smo na svoje slovenstvo ponosni. Radi bi pokazali, da smo še vedno Slovenci in da se držimo do-

*Winnipeg: folklorna skupina
Rožmarin*

mačih običajev. Posebno bi se radi zahvalili našemu župniku Ivanu Plazarju, ki uči naše otroke slovenščino in enako najlepša hvala učiteljem folklorne skupine ter vsem drugim, ki na kakršenkoli način pomagajo Slovenski skupnosti.

*A. Kostanjevic
Winnipeg, Kanada*

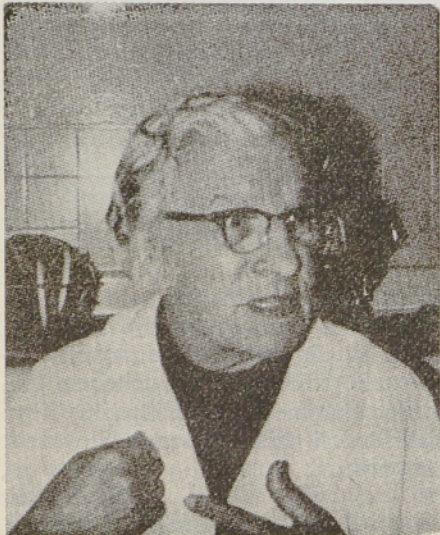
NASI PO SVETU

SVETOVLJANKA S KOROŠKE

Sudbury je pozimi mešanica črnine z belino. Kontrasti temnega in pošastnega skalovja, ki stoji vsepovsod in ki je tako podobno tistemu z Lune, so še večji, ko jih pokrijejo čisti kosmiči komaj zapadlega snega. Življenje je bilo tukaj že od nekdanje zelo težko, če izvzamemo kratko poletje, ki je tudi v tukajšnji okolici zelo lepo — ob čistih jezerih in gozdovih, ki mejijo z divjino, kot povsod drugje v severnem Ontariu. Za naše ljudi so bili edina privlačnost rudniki in zaslužek v njih. Tu so se naseljevali v dvajsetih, tridesetih letih. Zdaj uživajo svoj zasluženi pokoj in zagotavljajo, da še nikoli niso živeli tako dobro, tako brez vsakih skrbi. Hvalijo Kanado in Trudeauja in se veselijo svoje družbe. Vesele se svojih hiš, jih popravljajo in obnavljajo, nekaterim pa so zdaj glavna skrb grede domačih rož na vrtu. Komaj čakajo na pomlad. Drugim pomenijo prav vse otroci in vnuki.

Tudi pri gospe Karolini Bubalo, slovenski Korošici iz Beljaka, ki ima svojo hišo na Froot Road, so pogosto na obisku otroci. Njena hči Jelena je končala trgovsko šolo, njen sin Karlo je kemijski tehnik in edini živi zunaj Sudburyja, v Levesqueu, njena druga hči Leja je tajnica pri Canadian Gas. V hišo prihajata še dve vnukinji in vnuk. Skoraj vsi so že odrasli, saj je Karolina prišla v Kanado že leta 1923. Hiša je polna slovenskih spominkov in fotografij. Na steni v

Karolina Bubalo

dnevni sobi visijo veliki portreti njene očeta in matere, ki sta oba že dolgo pokojna.

Njena zgodba je burna in polna udarcev, ki jih preboli samo naš človek, vaje vsega huđega. Vse je doživela, samo domotožja ne. »Bila sem vsepovsod po svetu, zato mi tukaj ni bilo hudo. Vajena sem bila udarcev življenja.« Vojne se je udeležila kot mlado dekle. V vlogi bolničarke je med prvo svetovno vojno štiri leta delala za Rdeči križ in pomagala ranjencem na italijanski fronti. Pozna vse tiste kraje, ki jih je Hemingway opisal v svojem slavnem romanu Zbogom orožje. Pozna tudi prizore grozote, podobne tistim iz romana, samo da jih je gledala na avstrijski strani. »Ko je Avstrija propadla, smo se razkropili na vse strani. Nikjer ni bilo voz, vlaka, konja, ničesar. Eno samo kravo smo ugledali v neki vasici, pa še to je ubogi ženici odpeljal neki vojak.«

Karolina se po razsulu ni podala v svet, kot je storila Katarina v romanu, ki jo je Henry iz Amerike odpeljal v Švico. Vrnila se je v Beljak. Nič ni vedela o tem, da se je rodila Jugoslavija. To so ji prvi povedali vračajoči se italijanski ujetniki, ki so kričali: »Živela Jugoslavija!« V Beljaku je vladala lakota. Na Dunaju je dobila dovoljenje za odhod v Jugoslavijo in tako se je izselila »v to novo državo«. Rekla si je: »Zagreb je veliko mesto! Tam bom dobila zaposlitev.« In je odpotovala. Bila je za služkinjo pri šefu mornarice admiralu Prici. Leta 1923 je v časniku prebrala ženitno ponudbo: Mladenič 25 do 35 let si želi dekle zaradi ženitve. Katera hoče v Kanado, naj se zgleda na tem in tem naslovu... s svojo sliko.

»Poslala sem svojo sliko in napisala, kdo in kaj sem. Povedala sem tudi, da bi rada odšla v Ameriko, o kateri v Evropi toliko beremo.«

Njen ženin je bil Hercegovec, po poklicu gradbeni delavec. Ottawa jima je dala deset dni časa za premislek, preden bi se poročila. »On mi je poslal vozovnico« pripoveduje Karolina. »Tam so bili še drugi mladi možje v Port Arthurju, ki so mu govorili: Ako je ti nočeš imeti, ti pa jaz plačam vozovnico in jo vzamem za ženo. Moj bodoči mož je takrat rekel: Nisem je kupil in je tudi prodajal ne bom. Moja žena bo.«

Vzela sta se in se dobro razumela. Odprla je boarding house. Najprej je imela na hrani in stanovanju sedem ljudi najrazličnejših narodnosti. Pri tem delu je vztrajala tudi po moževi smrti leta 1929. Borila se je zase in za svojega majhnega otroka. Po možu, ki ga je ugonobilo razširjeno srce, ni dobila nobene pokojnine ali podpore. Oče ji je tedaj pisal, naj se vrne iz

Amerike, ki ni dobra zanjo. Ona pa je ostala trdna, čeprav je morala še štirideset let prešteti penije. Rešila sta jo njena podjetnost in razgledanost pa tudi vztrajnost.

Istega leta se je preselila v Sudbury, kjer so bili boarderji stalnejši. V Port Arthurju je bil zaslužek začasen oziroma sezonski. »Moji boarderji so zvečine prihajali iz gozdnih kampov. Pripravila sem jim snežnobe postelje, oni pa so prišli v hišo umazani in utrujeni. Moj napis 'Room for rent' jih je privabil tudi ponoči. Nisem imela srca, da bi jih prej poslala k brivcu ali okopat se. Vesela sem bila, da sem dobila nekaj dolarjev.«

V Sudburyju si je kupila parcelo, ki je bila vsa porasla z goščavjem. Sezidala si je svojo hišo. Ko pa v času velike gospodarske krize tri letani mogla plačati davkov, so ji jo vzeli. Izobesili so napis »House for Sale«. To je bilo leta 1931. Pa je spet prišla do svoje hiše, v kateri je še danes. Še vedno ima v njej boarderje. »V vseh teh letih so prihajali k meni pošteni ljudje. Dosti pa jih je bilo, ki so spali in jedli pod mojo streho, ob času plačila pa so se pobrali po francosko... Zato sem tudi zgubila prvo hišo.«

Rojakinjo Karolino preveva odločnost, ki je znamenje njenega rodu. Ponosna je na to, da se je sama prebila skozi vsa ta dolga leta v Kanadi. Med Slovenci s tega konca Ontaria je pionirka v najboljšem pomenu besede. Kanadskemu svetu je udarila pečat lepih slovenskih navad in običajev. Tako je svojemu možu postavila na pokopališču spominski kamen, v katerega je dala vzdigniti njegovo sliko. K njej je zaradi tega prišel celo duhovnik in izrazil svoje začudenje. Zatrdil ji je, da takšni nagrobniki tu niso v navadi. »Jaz pa sem mu odgovorila, da je to v navadi v moji stari domovini.« Tako je ta kamen prvi svoje vrste na tamkajšnjem pokopališču.

Hotel sem vedeti, kako gleda na svojo novo domovino Kanado danes. »Ponosna sem, da me je ta dežela sprejela. Čudovita je, če hočeš v njej delati za svojo prihodnost. Mislim pa, da bi morala imeti ostrejšje zakone, saj je vendar že preveč kriminala...«

Rojakinja Karolina Bubalo govori slovensko, hrvaško in angleško, seveda tudi nemško. Vseeno ji je, v katerem jeziku jo nagovoriš. Odgovarja v čisti slovenščini. Pri tem nikoli ne pozabi omeniti, od kod je doma.

*Ivan Dolenc
Toronto, Kanada*

ZDA

KAKO ŽIVIMO V FONTANI

V Fontani, Kalifornija, imamo vedno dosti zabave za mlade in stare.

Imamo dve društvu SNPJ, gospodinj-ski klub in klub upokojeencev. Pri vseh smo precej dejavni. Imamo tudi mladinski krožek, ki nastopa na društvenih prireditvah. Vodi jih direktorica Pam R. Pandza. Otroke ima zelo rada in otroci imajo radi njo, zato se tudi z veseljem učijo. Kar lepo jih je poslušati, kadar zapojejo po slovensko. Vsa čast mladi Pam R. Pandza, ki se sama uči slovenščino, istočasno pa uči slovenščino tudi otroke ameriških staršev.

V gosteh smo imeli slovenski oktet Gallus. Nastopil je v slovenskem zavetišču. Zapeli so nam tako lepo, da nam bo njihova sladka melodija še dolgo ostala v naših srcih. Pozdravljeni pevci, kjerkoli že hodite in razveseljete srca ljudem! V našem zavetišču so naredili dosti veselja starim stanovalcem in vsem drugim obiskovalcem, ki so jih prihтели poslušat. Med njimi je bil tudi naš fontanski župan Frank Horzen z ženo Cilli. Omeniti moram, da je sin slovenskih staršev in smo Slovenci zelo ponosni nanj. Zadnja štiri leta je kot župan pokazal, da je zmožen svojega poklica in je za mesto dosti dobrega naredil. Je zelo vesten in zelo rad ustrezne ljudem. Zdaj vnovič kandidira za župansko mesto. Slovenci mu želimo, da bi bil izvoljen in da bi bil župan še dosti let.

*Elizabeth Fortuna
Fontana, Kalifornija*

MOŽ IN ŽENA LETA

Federacija slovenskih narodnih domov v širšem Clevelandu je začela leta 1962 proglašati moške leta, leta 1972 pa tudi žene leta. To so priznanja narodnim, društvenim in kulturnim delavcem. Slovenska javnost v Ameriki je dobro zamisel z razumevanjem sprejela. Doslej so bili izbrani naslednji moške in žene: Martin Antončič,

1962; Edward Kovačič, 1963; August Prijatelj, 1964; John Tavčar, 1965; Frank J. Kern, 1966; Tony Petkovšek, 1967; Frank J. Lausche, 1968; Frank Yankovich, 1969; Eddie Kenik, 1970; Josephine Stwan, 1971; Frank Česen in Agnes Žagar, 1972; Charles Ipavec in Josie Zakrajšek, 1973; George Voinovich in Cecilia Šubel, 1974;

Josephine Turkman

Louis Fink in Cecilia Valenčič, 1975, Harry Blatnik in Ella Samanich, 1976; Anthony Spech in Mary Dolšak, 1977.

Za moža in ženo leta 1978 sta bila proglašena Joseph Trebec in Josephine Turkman.

Joseph Trebec je bil rojen leta 1898 v Sežani, v Ameriko je prišel leta 1921. Kot zaveden Slovenec se je udeleževal povesod, kjer je šlo za dobro stvar. Član društva Lipa 129 SNPJ je že 56 let, v raznih odborih pa 50 let. Pri društvu Slovenec st. 1 ADZ je že od leta 1929 in je sedaj njegov predsednik. Veliko je sodeloval pri narodnih domovih, opravljal najrazličnejše funkcije, sodeloval je tudi pri kulturnih skupinah, zlasti pri glasbenikih. V drugi vojni je sodeloval za osvoboditev Primorske pri Ameriški jugoslovanski zvezi. Po poklicu je mižar in je delal v različnih tovarnah.

Z ženo sta četrto stoletja vodila mesnico. Sedaj živi v zaslužnem pokoju.

Josephine Turkman, žena leta 1978, je znana kulturna delavka. Jo, kot ji pravijo prijatelji, je ena od šestih otrok Georgea in Frances Turkman. Rodila se je v Clevelandu, del svojih otroških let je preživela na očetovi farmi v Freedom, Ohio. Študirala je

Joseph Trebec

psihologijo in glasbo, potem je bila 25 let zaposlena kot nadzornica pri Richman Brothers Co. in tam osnovala ter vodila ženski pevski zbor.

Leta 1931 je pristopila k pevskemu zboru Zarja, kjer je pela v zboru, solo in v tercetu s sestrama Jennie in Elsie. Bila je tudi tajnica in predsednica zbornice. Leta 1960 so jo izvolili za pevovaljo. Pod njenim odločnim vodstvom so pevci dosegli lepe uspehe. Njena posebnost so pevski prizori z narodnimi motivi, ki si jih zamisli sama. Sodelovala je tudi pri dramskem društvu Ivan Cankar. Josephine in njen mož Andrew sta zasnovala tri uspešne Zarjine koncertne turnee po Sloveniji v letih 1966, 1972 in 1976. Jo je članica SNPJ, krožka 2 Progresivnih Slovenk in United Slovenian Society in je ohranila brezmejno energijo.

F. Č.

Clevelandski pevski zbor Glasbena matica, ki bo v začetku julija gostoval na koncertni turneji po Sloveniji

ZA MLADE PO SRCU

PA ŠE O ČRNEM PSU

Detektiva Naočnik in Očalnik sta sedela ob reki in metala v vodo vsak svoj trnek.

»Ujel bom tako veliko ribo, da jo bodo morali peljati domov s tovornjakom,« je rekel Naočnik.

Očalnik pa se je nasmehnil: »Moja pa bo tako težka, da bodo morali zgraditi nov most, če jo bodo hoteli spraviti čez reko.«

Tedaj se je prikazal za njima Marko in žalosten povedal: »Mojstra detektiva, ne morem domov...«

»Kako ne moreš?« sta se začudila detektiva. »So vašo hišo postavili čez morje?«

»Naša hiša je še zmerom tam kot zjutraj, le velik črn pes stoji pred njo in me ne spusti naprej,« je dejal Marko. »Mamo že skrbi, kod hodim. In češpljeve cmoke je skuhala za obed.«

»Marko! Pri priči bova uredila tvojo zadevo,« je rekel Naočnik in izvlekel trnek. »Medtem bo moja riba še malo zrastle.«

»In moja se bo še malo zdebela,« je dodal Očalnik.

Ko ju je Marko pripeljal do hiše, so res zagledali velikega črnega psa. Čepel je sredi dvorišča in na vse strani strigel z ušesi, iz gobca pa mu je bingljaj volčji jezik. Če se mu je kdo samo približal, je potuhnjeno zarezal vanj.

»S takimi psi je treba zlepa,« je rekel Naočnik, »o, jaz že vem!« Stopil je proti psu ter ga prijazno nagovoril: »Na, na, priden kuža... Jaz sem, Naočnik, tvoj prijatelj... Zaupaj mi, kaj ti ni všeč na tem našem svetu...«

Črni pes pa je pokazal zobe in zarencel nanj, da je mojster Naočnik zadnji hip odskočil in si rešil hlače.

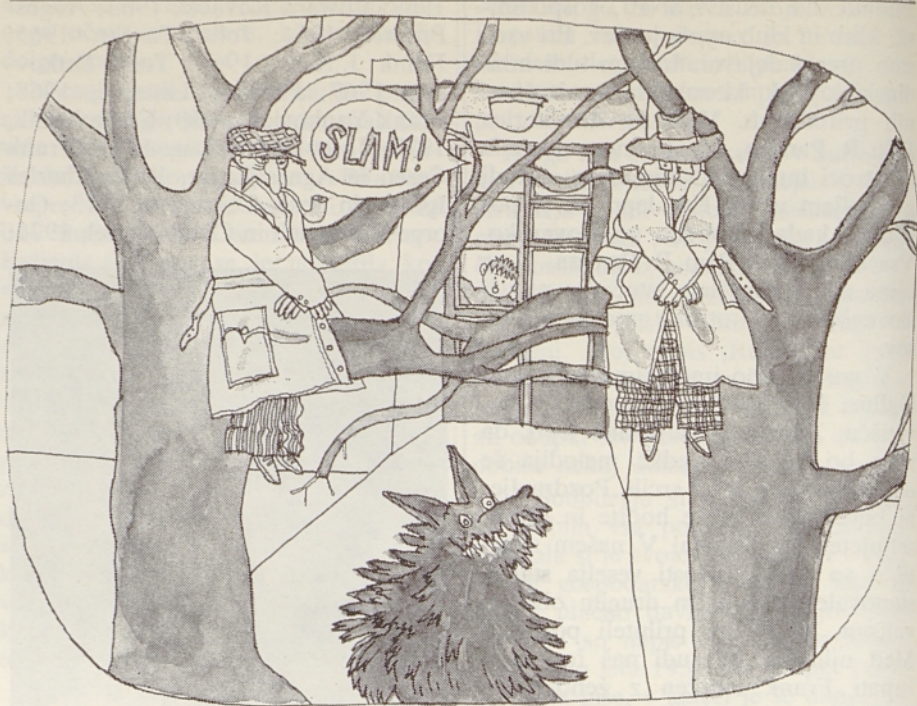
Pa je poskusil še mojster Očalnik. Rekel je: »Vem, kar vem, a vse se lahko doseže z dobro klobaso.«

Toda črni pes Očalnikove klobase še povohal ni.

»Kaj takega!« sta zazijala mojstra detektiva. »Še za klobaso mu ni... Ali je rastlinojedec?«

Marko je nesrečen pogledoval črnega psa in mojstra detektiva. Kaj sploh ne bo mogel več domov?

Znenada se je Naočnik domislil: »O, midva mojstra detektiva znava še kaj drugega kot ribe loviti! Lahko se spremeniva tudi v mački. Mijaaaaav, mijaaaaav!«

Zdaj se je črni pes divje pogнал proti njemu, toda mojster Naočnik je že odskočil in obsedel na veji. Zato je pes stekel proti Marku, ki je prestrašeno zakričal. Toda prav tedaj je zamijavkal še mojster Očalnik in se je črni pes zapodil proti njemu. Očalnik pa je urno splezal po deblu na sosednje drevo. Črni pes mu je lahko oblizal le še podplate.

Medtem je Marko srečno ušel v hišo.

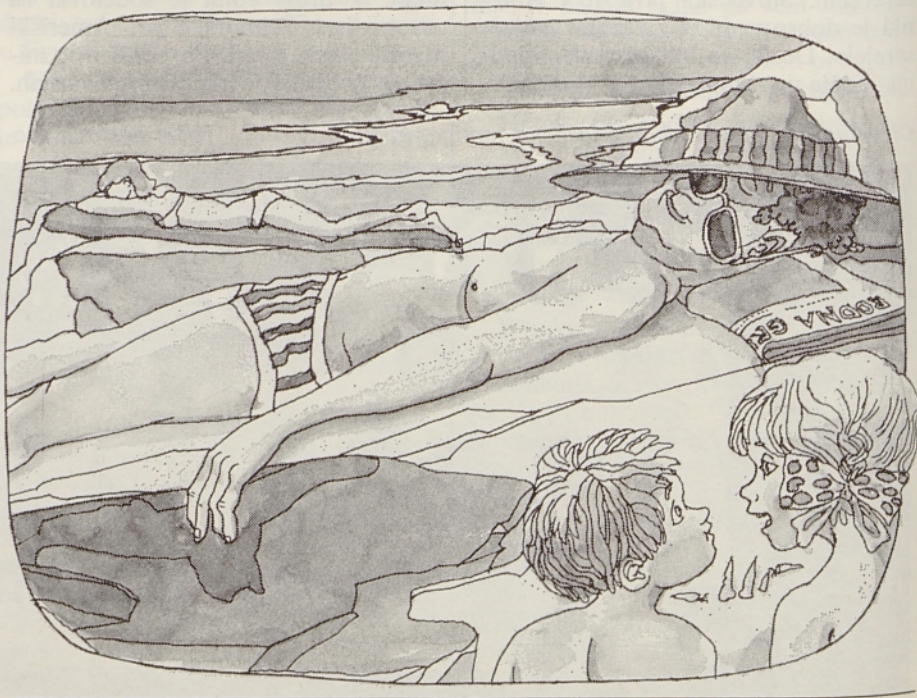
Detektiva Naočnik in Očalnik pa sta se zibala na veji, si prižigala pipi in si kot Indijanca z dimi dajala znake ter se tako pogovarjala o tem, koliko so že zrastle in se zdebelle ribe v reki.

In tako še dandanes sedita vsak na svojem drevesu, če se črni pes še ni odvadil lajati.

Leopold Suhodolčan

TEKMOVANJE

Sonce neusmiljeno pripeka. Plaža se je utrudila in se zazibala v svojo lenobno, dolgočasno utrujenost. Nikomur se ne da v vodo. Gola telesa so se kot martinčki razpotegnili po skalah in se predala žgočim sončnim žarkom. To so urice tihega zatišja, ko si vsak bolj ali manj zaželi samote. Celo sivobelih galeb, teh prijetno vresčočih razgrajačev ni slišati. Mamica si je

talili med razpoke. Tu so nekaj časa obmirovali, kot bi si hoteli nabrati novih moči, in se potem zagnali proti previsnem skalovju.

»Bravo, bravo,« sta vpila Katarina in Urban in tako privabila še druge otroke.

»Bravo, bravo,« so bodrili otroci tekmovalce.

Katarinin velikan med rakci je imel le še dva, tri pednje do očkove roke. Tedaj se je zgodil čudež. Majhen in neugleden Urbanov samotar se je s svojimi poslednjimi močmi povzpел na razasto vzpetinico in se kot kepica s hišico vred zakotalil k očkovi roki.

»Bravo, bravo zmagovalec,« so navdušeno zavpili otroci. To kričanje je prebudilo tudi očka in ko je ob sebi zagledal hišico z rakcem, je že vedel, kaj mora storiti. Dvignil se je in stopil k živi meji. Prinesel je lovorjev list in z njim okitil rakčevo hišico.

»To je lovorjev venec, za zmagovalca,« je dejal in se veselo zasmel. Urban pa je že prijel svojo plastično trobento in na vso moč zapiskal vanjo. Na čast zmagovalcu, seveda.

Fanfara se odmevale in budile kopalce. Razglasitev je bila nadvse slovesna. Le rakec — zmagovalec ni hotel kaj preveč sodelovati pri vsej tej slovesnosti. Stisnil se je v svojo hišico in skromno kot pravi športnik sprejel to veliko čast. Tudi drugi rakci so se umaknili v svojo samoto in niti vedeli niso, da so še pred nekaj trenutki sodelovali na velikem tekmovanju. Nekaj prijetnega je vzvalovilo v njihovih hišicah, ko jih je spet objela sveža morska voda. Tako poražence kot tudi zmagovalca z lovorjevim listom.

Miha Maté

pokrila svoj ožgani hrbet z brisačo, očka pa se je zvil v klobčič, si pokrill glavo s časopisom in kot maček dre-mucka na prijetnem soncu.

Le Katarina in Urban ne moreta biti pri miru.

»Kako čudni so odrasli,« si mislita, »kako hitro jih zvijejo sončni žarki. Ne, onadva že ne bosta spala.«

Vzameta kanglico in se napotita k morju. Vabi ju na stotine in tisoče zalivčkov.

»Ujemiva rakce,« predlaga Katarina.

»Rakce,« ponovi Urban ves navdušen za njen predlog.

»Vidiš, tele, ki imajo hišice in so pritrjeni nanje.«

»In kaj bova z njimi?«

»Boš že videl. Igrala se bova?«

»Kako se bova igrala, ko pa ne morejo iz hišic?«

»O, iz hišic že lahko gredo, vendar le s svojim prednjim koncem. To pa je tudi najzanimivejše.«

Kanglica se polni. Ko je dno že dodobra pokrito, se vrneto k očku in mamici, ki še vedno spita.

»Zdaj bo pa veselo,« pravi Katarina. »Priredila bova tekmovanje, pravo pravcato tekmovanje!«

Skala, na kateri leži očka, je za to najprimernejša. Približno pol metra

od njega razporedita svoje rakce samotarje in določita tekmovalna pravila. Rakec, ki bo prvi dosegel očkovo roko, bo zmagovalec. Potem drugega za drugim vzameta iz kanglice in jih razporedita za start. Polovica tekmovalcev pripada Katarini, a druga Urbanu.

Katarina si je seveda izbrala malo večje, za katere je upala, da bodo prej dosegli cilj. Urban pa tega ni niti opazil, kajti preveč ga je prevzela igra.

Ko so bili rakci lepo poravnani v isti vrsti, je Katarina odmaknila roko in zavpila: »Zdaj!«

»Zdaj,« je ponovil tudi Urban in bil kar malo razočaran, ker se rakci niso kot za stavo pognali proti ciljnih črti.

»Počakaj, to ne gre tako hitro,« mu pravi Katarina, »ogreti jih mora sonce, da bodo prišli iz svojih hišic.«

In res, nista dolgo čakala. Rakci so drug za drugim pokukali iz svojih hišic, sprva sicer previdno, a potem vse bolj junaško. Ko so začutili, da okrog njih ne šumlja morje, so spoznali, da gre zares in da je treba nekaj storiti. S svojimi nožicami, na katerih koncih so se videle drobne klešče, so se pričeli prekopicovati po razjedeni skali. Vzpenjali so se po vboklinicah, ki so se jim zdele kot gore in se spet ko-

KAM JE ŠEL MLINSKI ŠKRAT

Nekoč, v davnih časih... Tako so se, nekoč seveda, začenjale pripovedke. Danes jih skorajda ni več. To, kar je praprababica pripovedovala prababici, ko je bila ta še majhna, prababica pa dedu, ko je ta še krilce nosil in mu je z nosu visela velika sveča, je moj oče, kot zanalašč, pozabil. In pripovedk ni bilo več. Oče si je zapomnil samo tisto o mlinskem škratu.

Mlinski škrat je živel v mlinu na robu vasi. Imel je, kajpak, rdečo kapico in zelene hlače. Vtikal se je povsod tja, kamor ne bi bilo treba. Zato se je včasih na zimo mlinsko kolo ustavilo, zato se je moka razsipala po tleh; bil je tako majhen, da se je lahko vtak-

nil, kamor se je hotel. Mlinar je vselej, kadar je bilo kaj narobe in so ga kmetje zaradi slabega mletja jezili, dejal: TI ŠKRAT, TI ali pa LEJ GA NO, ŠKRATA. Mlinski škrat je spal v najmanjšem lesenem čebriču, kar jih je bilo v mlinu. Ker ga je trušč mlinskih koles motil, si je v uho zabasal koruzni zrni.

Nihče ne ve, kam je mlinski škrat zginil in kdaj. Oče ga je zagotovo še videl, sicer ne bi pripovedoval o njem. V mlinu ga ni več, kajti zdavnaj se je zrušil. Tudi hribčka nad mlinom ni več. Stroji so ga v enem dnevu požrli, ko so zidali hišo, ki sega, tako kot drevesa, skoraj do neba.

Ampak nekje še mora biti. Kadar se v naši kuhinji pokvari pralni stroj, oče pravi GLEJ GA NO, ŠKRATA. Kadar se pokvari avto, pravi TI ŠKRAT, TI. Kadar zmanjka luči, oče omenja škrate.

Včasih je škrat prebival v najmanjšem čebričku, kar jih je imel stari mlinar v svojem mlinu ob vodi. Danes, ko ni več mlina ne mlinarja in tudi hribčka za vodo ne, si je zbral drugo domovanje. Ampak le kje tiči s svojo rdečo kapico škrat v zelenih hlačah?

Peter Breščak

*Ljudski pregovor
Zavist hujša, ko vidi
da se bližnji redi.*

Saša Vegri

Vseveda soseda

*Soseda vseveda
lahko grozno preseda,
kadar se med vrati
zatakne
in pogleda
s tebe ne umakne.*

*Seveda
vseveda
soseda
vse ve:
kdo koga pozdravi
kdo hodi po travi
kdo stene maže
kdo jezik kaže
kdo grdo laže
kdo ima obupne navade
kdo predpražnike krade
kdo kolesom pušča zračnice
kdo z žogo lomi vrtnice
kdo komu podstavi nogo
in koga bi bilo zdravo
stepsti kakor preprogo.*

KROŽEK MLADIH DOPISNIKOV

MI IN MEDVEDEK NA OBISKU

Otroci v Stuttgartu smo pripravili igrico Medvedek na obisku. Vadili smo več mesecev. Končno je prišlo usodno popoldne. Vsi smo bili vznemirjeni. Bo šlo ali ne bo šlo? Kaj, če pozabimo besedilo! Nas bodo poslušalci zmedli? Vsa takšna vprašanja so nam rojila po glavi.

Imeli smo veliko težav. Na vaje nikoli nismo prišli vsi, ker smo imeli igralci različne šolske urnike. Važna moška vloga je dolgo časa ostala nezasedena, ker je igralec, ki je obljubil sodelovanje, zbolel, pozneje pa je bil službeno odsoten. Kaj zdaj? Skoraj v zadnjem trenutku smo besedilo spremenili in moško vlogo zamenjali z žensko.

Ko smo na odru spregovorili prve besede, je napetost popustila. Pozabili smo, da igramo. Postali smo to, kar smo predstavljali, vsaj zdelo se nam je tako.

Vsi smo bili na odru prvič, zato lahko rečem, da smo svoje vloge zaigrali dobro. Nič se ne bojim pohvaliti igralce, saj vem, koliko truda so vložili v igro. Naj jih imenujem kar po vrsti. Prikupna Katarinca je bila Irena Golič. Zelo posrečena razbojnika sta bila brata Tomaž in Boštjan Hožič. Všeč nam je bil zviti lisičji par Marija Cesar in Iztok Golič. Strogo je deloval policaj Oliver Zprger, prikupni živalici sta bili tudi jež in lisica. Jaz sem bil medvedek, naša tovarišica pa je hočeš nočeš morala zaigrati babico.

Pomagali so nam tudi starši. Nas otroke so spremljali k vajam. Tovarišica Hožičeva je bila šepetalka. Tovarišica Riharjeva je izdelala za živali zelo okusne maske, pomagali so nam skratka vsi starši. Tovarišica Švaganova nam je igrala na harmoniko in narisala čebeljnjak.

Težko pa nam je bilo, ker v dvorani ni bilo miru. *Marko Curavič, učenec slov. dop. pouka v Stuttgartu, Nemčija*

MOJA PRIJATELJICA

Lepo je, če imaš človeka, ki mu lahko vse poveš. Takšen človek je najboljši prijatelj.

Moja prijateljica hodi z mano v šolo. Tudi domače naloge delava skupaj. Čeprav sva skoraj prestari za igro, se tudi igrava skupaj. Imenuje se Hei-

ke. Skupaj hodiva v gozd in igrava perjanico. Imam še druge prijateljice, a nobena ni tako dobra kot ona. Bila sem tudi pri njej na počitnicah. To so bili najlepši dnevi najinega prijateljstva. Sošolki sva že od prvega razreda, a sva se spoprijateljili šele v petem razredu. Upam, da se bova vedno tako razumeli, kot se razumeva sedaj.

Martina Škofljanc, slov. dop. pouk Stuttgart — Feurbach, Nemčija

KURIRČEK PALČEK

Kurirček Palček nosi naš časopis. Na glavi ima partizansko čepico. Na nogah ima prevelike čevlje. Na rami nosi kurirsko torbico. Preko druge rame mu visi puška. Puška mu sega skoraj do tal. V roki drži partizansko pošto. Kurirček ima črne lase.

Renata Bevc, slov. dop. šola Eisden, Belgija

DOŽIVLJAJ NA SMUČEH

Kakor lani smo se tudi letos udeležili smučarske šole. Vozili smo se na Feldberg, visok 1500 metrov, ker v okolici Böblingena ni bilo dovolj snega.

Bilo je zelo veliko udeležencev, zato smo se peljali z avtobusom. Ob glasbi slovenskih zvokov je pot na Feldberg minila zelo hitro. Na Feldbergu nas je dočakalo veliko snega ter lep razgled na Feldberg. Razdelili smo se po skupinah. Bili so začetni ter nadaljevalni tečaji. Imeli smo zelo dobre vaditelje, ki so nas veliko naučili ter nam zbudili veselje do nove rekreacije.

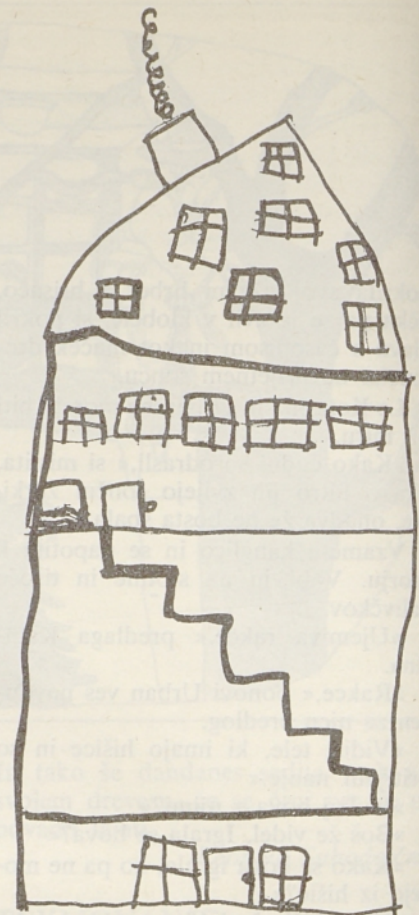
Doživeli smo veliko lepih, nasmejanih in veselih uric ter imeli možnost med seboj se v tujini bolje povezati. Za vse nove doživljaje se zahvaljujemo našima glavnima vaditeljema slovenske smučarske šole Jožetu in Branaku Koritniku.

Tanja Hočevar Böblingen, Nemčija

MOJA DOMOVINA

Moja ožja domovina je Slovenija, širša pa Jugoslavija. Domovino sem začel spoznavati v osnovni šoli. Najprej smo se učili o rojstnem kraju, nato pa o njegovi bližnji ter daljnji okolici, o Sloveniji in Jugoslaviji. Spoznal sem naša mesta, reke, prelepe gore...

Učili smo se tudi o jugoslovanskih narodih, spoznali smo tudi naše sosedes. Takrat sem prvič slišal o naši se-

Hiša. Narisal David Lund, štiri leta, Los Angeles, Calif., Združene države Amerike

verni sosedi Avstriji, kjer trenutno s starši in mlajšim bratom tudi živim.

V šoli smo se učili o naših junaških partizanih, ki so pregnali nemške, italijanske in druge okupatorje. Rodila se je nova Jugoslavija.

Iz porušene in zaostale države postaja naša domovina vedno bolj razvita industrijska država. Mnogo cest, železnic, tovarn in stanovanjskih hiš je bilo zgrajenih v teh letih.

V Jugoslavijo prihaja vsako leto več turistov. Največ jih preživi svoj dopust v modernih hotelih in turističnih naseljih ob Jadranskem morju.

Precejšnje število naših ljudi dela in živi v inozemstvu. Velika večina se jih bo vrnila domov. Tudi jaz sem prišel s starši za nekaj let na Dunaj, potem pa se bomo zopet vrnili v Ljubljano, kjer smo živeli pred odhodom v tujino.

Aljoša Podpečan, učenec slov. dop. pouka Dunaj, Avstrija

KNJIŽNA NAGRADA

za najboljši prispevek na tej strani pripade Marku Curaviču, učencu slovenskega dopolnilnega pouka v Stuttgartu. Nagrajencu čestitamo in ga prosimo, naj nam pošlje točen naslov ali pa dvigne nagrado ob obisku domovine.

UMETNIŠKA BESEDA

OB STOLETNICI ROJSTVA ZOFKE KVEDROVE

V teh dneh se spominjamo stoletnice rojstva slovenske pisateljice Zofke Kvedrove, umetnice, ki se je v svojih številnih knjigah zavzemala za ženske pravice in za pravice izkoriščenega delavstva. Svojo prvo knjigo Misterij žene je izdala komaj dvaindvajset let stara. Knjiga je zaradi svoje kritične vsebine naletela ob izidu na močno kljubovanje konservativnega in predvsem moškega sveta. Dolgo vrsto let je bila urednica revije Domači prijatelj, v kateri so objavili svoja prva dela številni poznejši znani slovenski pisatelji, med drugimi tudi Prežihov Voranc. Bila je nadvse živahen umetniški duh, delovala je v Ljubljani, Pragi in končno v Zagrebu. Precej strani svoje proze je posvetila vprašanju izseljenec, ki so prav v času njene mladosti množično odhajali v veliki svet. Med drugim je napisala dramo v štirih dejanjih Amerikanci. Za vas smo izbrali dve njeni črtici in odlomek iz Misterija žene.

POTOVALCI

V Hamburgu je danes deževno, megleno. Čemerno stoje bahate palače ob umazanem jezeru, ki se je razlilo v osrčje mesta. Kakor božje oko, tako modro in krasno je to jezero ob lepih dnevih in bogate palače naokrog kakor bleščeci biseri, nanizani okrog belega vratu bujne lepote. Umazana megla se obeša danes okrog marmornatih pročelij, okrog muzejskih kupol in razkošnih streh ponosnih cerkva. Sto ulic in kanalov vodi v nesnažno staro mesto, ki se stiska med aristokratskim jezerom s prebogati palačami naokrog in med prostorno luko, polno dima, šuma in krika. Črni čolni se zibljejo po gnusni vodi kanalov, med starinskimi, visokimi, ozkimi hišami. Slikovite, rtaste strehe se dvigajo visoko v žolto meglo. Iz umazanih oken zija razcapana velikomestna beda. Po črnih ulicah se stiskajo prodajalne druga k drugi, ozke in natlačene, polne svetovne šare. Tesne beznice se tlačijo vmes, ob politih mizah sedi ubožen svet in se krepča molče s pijačo in jedjo. In nad pritličjem se dvigajo nadstropja, polna pisarn, skla-

dišč in delavnic. Ljudje hite, ne veš, kam, ne veš, zakaj. Kakor ogromno mravljišče je ta kup nenavadnih črnih hiš.

V ogromni luki se ziblje na stotine velikih ladij; vmes hite parniki sem in tja, ljudje se gnetejo na njih, na drugih se kopicijo ogromne vreče in zaboji. Neprestano tulijo sirene, parne piščali žvižgajo, verige rožljajo. Mastna, rjava voda, polna nesnage, kipi in vre, neprestano razburkavana od čolnov in parnikov. Ogromna skladišča se vlečejo od kraja do kraja, kamor pogledaš. Umazano blato se cedi povsod. Mrtvo zijajo nate nepregledne vrste slepih oken kakor oči site zverine. Nažrlji so se blaga vseh delov zemlje, od tal do vrha so polni in natrpani.

Tisoč dimnikov bruha iz sebe črn dim. Zrak je gost in težak. Mostovi, ladje, ljudje, vse je črno, umazano; vlažna nesnaga se cedi po kandelabrih in ograjah. Blazen nemir je povsod okrog. Mostovi se dvigajo in spet spuščajo, tam se naklada, tu razklada; rjavi pomorščaki preklinjajo, parna sopara puhti od povsod, stroji rožljajo.

Okrog voglov se potikajo sumljivi ljudje, tatovi, goljufi, vlačuge. Vse preži na plen, lačno in nenasitno.

V veliki izseljeniški koloniji pred mestom vrvi tisoč ljudi. Jutranji vlaki so jih pripeljali iz vseh krajev Evrope kakor čredo ovac. Umazani in raztrgani se mečkajo Židje, Poljaki, Rusi — vse narodnosti — v ogromni sprejemni dvorani. Otroci jočejo trudni in zaspani. Nesnažna prtljaga se valja po tleh: kovčki, blazine, cule. Ženske molijo, jokajo, jadikujejo, moški kolnejo. Uradniki delijo moške od žensk, potiskajo te na desno, druge na levo stran h kopalnicam. V predsobi jih slačijo do golega in spuščajo potem v kopel. Neprestano teče topla voda iz prh in nesnaga vseh krajev Evrope se odteka v kanale. Slaba, suha telesa vidiš, izžeta od bede, pohabljena že od rojstva, le malo lepih, močnih ljudi.

V drugem poslopju pospravljajo, perejo podlage, preoblačijo ozke slamnice za novodošle. Tisoči in tisoči so se že spočili na teh ležiščih, stokrat razkuženih, očiščenih od zarodkov bolezni in mrčesa.

Kakor klade padajo novodošli na ležišča, da se odpočijejo od mučne vožnje v zaduhlih, natlačениh vagonih. Dva, tri dni se tu, včasih osem dni, potem dalje k dvoranam potovalcev!

Po dva in dva spuščajo v zdravniško sobo in od tod dalje na manjši parnik, ki jih vozi po petsto in več k ogromnemu oceanskemu parniku, pripravljenemu za odhod.

Stotine in stotine ljudi prihaja. Nepregledna človeška čreda. In ko stoji noga zadnji hip na evropskih tleh, prevzame uboga srca temen in grozeč strah. Kam gredo? Po kaj? Po srečo ali po smrt? Učakajo uspeh ali še večjo bedo, kot jih je izgnala od doma?

In zajokajo žene, ki so pobrale svoje otroke in gredo zdaj čez morje iskat nezvestih mož, ki so jih zapustili doma v pomanjkanju. Zajokajo dekleta, ki gredo k svojim ženinom v tuji, daljni svet. In kdorkoli gre prostovoljno ali izgnan od bede ali krivde, vsakemu zatrepeta srce.

Vsi se zboje in prikrat se jim stoži po domači zemlji, bridko, grenko se jim stoži. Tam iz Rusije so, iz Galicije, z Ogrskega, s Krasa in iz Alp, od juga in severa. Kakor da so zbežali od zidanja babilonskega stolpa, tako govore vse jezike in narečja in med tisoči so sami, da se jim stiska srce od neizrek-ljive zapuščenosti in žalosti. Kdo ve, če se izpolnijo upi, kdo ve?! Kaj niso že zaznamovani s strašnim znakom na čelu tisti izmed njih, ki bodo poginili po ameriškanskih rudnikih in tovarnah, tisti, ki bodo popadali od gladu in bolezni po neusmiljenih ulicah ameriškanskih mest, tisti, ki se bodo izgubili v tuji zemlji, ali boš ti — oba morda?

Oh, oči so težke solz in kakor obsojenci stopajo na ladjo. Prišli so iz krajev, kjer je zrak žlahten in lahek kakor peresce rožnega cvetja, zdaj pa jih duši smrad ljudi, ki so se zgnetli v gosto gnečo kakor plahe ovce! Mirna in veličastna, tiha in molčeča se razteza priroda doma v nedogled, tukaj pa brez prestanka peklensko ropotanje, žvižg in pisk, grmenje, pokanje, blazen šum. Medli so, trudni, topo vdani v usodo. Ne moreš se braniti. Zašel si v žrelo ogromne, nenasitne zveri, ne veš in ne slutiš, kaj se godi s teboj. Ne moreš nazaj niti na desno ali na levo, samo naprej v žolto meglo. Zapuščen si in vendar te pričujočnost tisoč drugih moti in muči. Nekam se skriti, nasloniti kam glavo in sladko zajokati. Jokaš pred vsemi temi tujimi očmi in tvoj jok je grenek kot pelin.

In zdi se ti, kakor da gre od tvojega srca sto niti nazaj v kraj, ki ti je drag, tam v ruski stepi, pod Tatrami, kdove kje. Sto niti gre od tvojega srca k domači vasi, k domači dolini, k domačemu hribu. Ladja se maje, napno se vezi, ki te vežejo z domom in z ljubimi, ki si jih zapustil daleč proč od tod. Ladja se maje in niti se trgajo, da krvavi srce iz tisoč ran.

Ladja se maje in tisoč src trepetajo. Sam si, odtrgan od vsega, kar je bilo. Sam si in strah te je novega sveta in novega življenja.

Ladja se maje, piščali zarjovejo in jek doni po vsej umazani hamburški luki, v globino zemlje, v daljne, zapuščene vezi, tisoč milj od tod.

Zbogom! Ladja se maje! Zbogom, oče in mati! Zbogom, sestra, zbogom, brat! Žena, otroci, ali se vidimo še kdaj?! Ljubica, kdaj se bodo srečale spet oči z očmi?!

Oh, ladja se maje in iz tisoč src je brizgnila bridka rdeča srčna kri.

Zbogom, Evropa.

Ljubljanski zvon, 1906

KAKOR TA KONJ

Tiho je sedela v kotu tramvajskega voza. Stara in sključena in bolna. Njene stare, trde, posušene roke, polne brazd in žuljev, so drhtele na njenih slabih kolenih. Vele ustnice brez krvi so se bolestno zatezavale nad brezobnimi čeljustmi. Njeno razorano lice je bilo rjavo in hrapavo kakor staro, zgrbljeno usnje in njene oči, zalite s krvjo, so ugasle počivale v globokih jamicah kakor dve stari, črni pogo-rišči.

Voz se je v enakomernem taktu gibal dalje, kopita konj so glasno peketa la po kamnitem tlaku.

Stara ženica v kotu je vzdihnila. Peljala se je v bolnišnico. Njene udre, izsušene, stare prsi so bile polne bolesti in gorja. V možganih pa ni bilo misli. Otrpnili so in otrdeli. Prej nek- daj je mislila in vpraševala: Zakaj, zakaj? Zdaj že dolga, dolga leta ne več. Bila je natančna kakor avtomat, tiho in ubogljivo je stopala v svojem tiru kakor tramvajski konj. Ni vedela drugega o svetu, kakor da so v njem velike tovarne. Mlada dekleta se su- čejo okrog strojev in režejo papir, ka- kor ona nek- daj. Ko pa ostare in niso več natančne in zanesljive, smejo zbi- ratati cunje, nositi les in pobirati trske.

In če zbole, smejo v bolnišnico, kjer dobe lepo, čisto, belo posteljo in jesti. Enkrat je bila že tamkaj in vseč ji je bilo. Zdaj gre zopet. Morda bo smela ostati dlje ondi v beli, čisti postelji... Jako je bolna, o! da, jako...

Voz se je močno stresel in obstal. Krik se je začul in ljudje so silili iz voza.

Tudi ženica je zlezla iz svojega kota in počasi plezala venkaj. Na cesti je ležal konj, prav pred vozom. Tram- vajski konj je bil, med vožnjo je pal na tla. Ležal je na tleh in vse mišice so mu trepetale. Ženica je stopila prav blizu. Kako so se mu tresle mišice! In glavo je imel sklonjeno. Gledal je predse na tla. Prav med vožnjo je pal, vsa oprava je bila še na njem. Suvali so ga in tolkli, da bi vstal, a on je ležal in ni se ganil, le mišice so se mu še bolj tresle in glavo je sklonil in pogledal na ljudi. Njegove oči so bile ugasle in meglene in čudno so se sve- tile, kakor od solz.

V otrplih možganih stare ženice se je rodila slaba, nejasna misel. Počasi se je vlekla dalje — do bolnišnice ni bilo daleč. Njena brezzoba usta so topo mrmrala:

»Kakor ta konj... kakor ta konj...«

»Misterij žene«, 1900

PODRTIJE

Zgodaj zjutraj sem šla na hrib nad mestom. Zarja je rdela in vsa okna so se bleščala pod menoj. V predmest- jih je vstajal črn dim iz visokih tovar- niških dimnikov in v dolini so se po- mikali železniški vlaki čez pisane pol- ljane proti mestu in od mesta proč v daljavo. Po sosednjih hribih so se belile vasi, tam po gorah so stale cerkvice in samotni gradiči. Daleč je šel pogled na vse strani in povsod so se poznale človeške sledi. Srce mi je zatrepetalo in dušo mi je prevzela pre- čudna ponosna slast. Zagledala sem se v visoko modro nebo, čez katero so leteli beli oblaki kakor beli galebi čez morje, in v daljave sem se zagledala, v zelene hribe in na pisane, cvetoče poljane.

Daleč je vse to. Oblaki, modro ne- bo, sive gore, zeleni gozdovi, polja, reke, mesto in vasi. A vendar, z enim samim pogledom pride vse v moje srce, se preda mojemu užitku, mojemu veselju in ljubezni. Krasen svet je na- okrog in moj svet je to, človekov svet.

Vzvišena pesem je zabučala v moji duši. Človek — veličastno je to ime, mogočen pojem, bogata in rodovitna beseda. Začetek in konec vsega na zemlji je človek — jaz.

In odšla sem domov polna samoza- vesti, srčnosti in ponosa.

Pot me je vodila v mesto na star častitljiv trg. Slaven trg je bil to, poln imenitnih spominov. Stare palače so stale naokrog, stare hiše hiše z mno- gimi nadstropji in neštevilnimi okni.

Vse to so zdaj podirali. Kakor slepe oči so zijala prazna okna na ulico. Pri nekaterih hišah so bili sprednji zidovi že razsuti, videli so se obokani hod- niki in stare, poškodovane tapete brezštevilnih sob. Zelene sobe so bile to, modre, rožnate, bele, rdeče, v vseh barvah. Ali so se videle z ulice majhne in tesne. Na stenah je bilo opaziti obrise nekdanjega pohištva, omar, po- stelj, slik.

Neizmerno žalostno, uborno in ubo- go je bilo videti vse to. Bedni ostanki nekdanjosti, morda stoletij, so se dro- bili v prah.

In tu po teh stenah, ki so kakor razpaljene kosti ranjenega telesa str- mele dol, tu so bili zapisani zadnji sle- dovi tolikih človeških bitij.

V teh sobah, od katerih je ostala samo še ena stena modro ali rožnato pobarvana v majhnih štirikotih, tukaj so živeli nek- daj ljudje. Življenje se je začinjalo tu in se končalo. Veselje je odmevalo tu, smeh in tudi žalost, obup, jok. V teh tako majhnih pro- storih se je odigravalo življenje celih družin. Tuge polne noči so se prečule tu in radostni dnevi, polni smeha in petja, so odmevali v obokanih hodni- kih.

O, in stisnilo se mi je srce, ponosne oči so se povesile.

Tako neizmeren je svet in tako maj- hen je prostorček, ki ga potrebuje človek za svojo žalost in svoje veselje. Tako tesna je postelja, kjer se za vse- lej zatisnejo trudne oči.

In spomin umrje za nami, hitro, ka- kakor odcvete roža v vrtu.

Oh, kako beden je človek, kako majhen!

Domači prijatelj, 1907

VASE ZGODBE

MED NAŠIMI V CHISHOLMU

O ameriških Slovencih sem že veliko slišala in brala. Nekaj let sem prejemala iz Chicaga časopis PRO-SVETA. Da bom pa kdaj šla v Ameriko, tega si nisem mislila, čeprav zelo rada potujem.

A zadnji dve leti so me sorodniki vabili in me končno zvalili tja. Ob srečanju s sorodniki in ob prvem pogledu na mesto Chisholm sem bila prijetno presenečena. Ameriko sem si predstavljala drugačno, samo nebotično. V mesto Chisholm se pripelješ mimo velikih odprtih jam železne rude po dolgem mostu preko velikega jezera. Sredi mesta so nizke stavbe. V pritličju so poslovni prostori, banke, pošta, knjižnica, šola, trgovine in restavracija, v nadstropjih pa večina stanovanj. Mesto je lepo, čisto, ceste široke in opremljene s semaforji. Zunanji središča mesta so povečini enodružinske hiše, precej enolične, montažne, z lepo urejenimi vrtovi brez ograj, z lepimi grmičevjem, pa tudi z gredami za zelenjavo, kar dokazuje, da so stanovalci zelo pridni. Ob teh stanovanjskih hišah so ceste z lepimi drevedri. Mesto Chisholm obdaja več jezer, okolica je poraščena z brezami in borovci, znamenitost mesta je velik park, posebej pripravljen za oddih.

V Chisholmu žive ljudje različnih narodnosti. Slovenci in drugi Jugoslovani, Italijani, Poljaki, Rusi, v drugem in tretjem rodu zelo poženjeni med seboj. Njih predniki so prišli okrog leta 1890 sem kopat železno rudo, da si zaslužijo »boljši« kos kruha. O takratnem življenju in delu v rudniku priča velik muzej na robu mesta. Med mojim bivanjem so odprli rudarski dom na kraju, kjer še danes kopljejo železno rudo. Ta dom prikazuje trpljenje prvih priseljencev v podzemnih rovih in njihovo življenje. Danes je rudnik opremljen s sodobnejšimi stroji.

V Chisholmu in tudi v okolici je že malo naših ljudi prvega rodu, vendar še lahko obišeš sedemdeset in osemdeset let stare ljudi, ki ti pripovedujejo o težkem življenju, potem ko so prestopili »veliko« lužo. Marsikdaj se pri tem utrne solza iz oči, saj bi tako radi šli še enkrat v »stari kraj«.

Ti ljudje so sedaj stari in bolelni in če ne živijo v domu ostarelih, ki je v Chisholmu lepo urejen, jih doma oskrbujejo otroci in to iz našega drugega rodu. Nekaj jih govori še naš jezik, a vsak v narečju svojih staršev. Ohranili so naše šege in navade, čeprav so se rodili in zrasli v Ameriki.

Meščani so med seboj zelo povezani, prirejajo zabave in izlete. Žene so pridne, za razna družabna srečanja same doma napečejo potice, kakor pravijo, a to so jabolčni zavitki in drugo pecivo. Vse prodajajo sami, izkupiček za prodane dobre gre v dobrodelne namene. Taka prireditve je bila tudi pri otvoritvi novega rudarskega doma.

Pred vhodom v dom so bile stojnice, na katerih so ženske in moški vseh narodnosti prodajali že doma pripravljena narodna jedila. Sarmo, kranjske klobase z zemljem ali brez, špagete s polivko in jabolčne zavitke. Tri dni so imeli vsi polne roke dela, seveda prostovoljnega in zastonskega.

Otvoritev doma je bila zelo slovesna. Zgodovino mesta in rudnika je opisal domačin, po rodu Slovenec, član kongresa v Washingtonu D. C. Janez Oberstar. V središču mesta Chisholm stoji med drugimi stavbami tudi enonadstropni SLOVENSKI DOM. V pritličju je točilnica za stoječe goste, v nadstropju pa prostorna dvorana z odrom za nastope, opremljena z mizami in stoli. V velikem okviru na steni visi slika našega Bleda. Tudi tukaj zgoraj je še prostorna kuhinja in tudi točilnica, kjer se točijo večidel brezalkoholne pijače. V dvorani so prireditve, veselice, slovenske poroke. V njej tudi pogoščajo razne osebnosti.

Tudi mene so povabili na slovensko poroko. Ženin je bil vnuk priseljencev iz Dolenje vasi pri Ribnici. Bilo nas je 120 povabljenih. Kuharica pri takih prireditvah je priljubljena Jennie Samsa, znana po dobrih slovenskih receptih.

Tudi prireditve v slovenskem domu so plod prostovoljnega dela, in to ne samo naših ljudi, ampak tudi drugih narodnosti. Dobiček je namenjen za vzdrževanje Slovenskega doma in za pomoč drugim domovom. Eden takšnih je dom za defektne otroke, ki slovi daleč okrog po ZDA kot eden najbolje urejenih. Drugi je dom ostarelih na lepem prostoru ob jezeru, kjer sem večkrat bila na obisku pri naših lju-

deh. Med njimi je na primer Cecilija Mlakar, zgovorna in vsa srečna ob vsakem obisku iz domačega kraja. Nikoli več ne bo mogla domov, ker je zelo oslabela. V domu za ostarele pripravljajo hrano tudi za ostarele, one-mogle ljudi zunaj doma, ki si hrane ne morejo pripravljati sami.

Tako me je nekoč Kati Medved, znana ženska slovenskega rodu — že upokojena in povsod pripravljena pomagati, povabila s seboj, ko je s svojim avtom razvažala hrano po mestu. To je delala prostovoljno in menjaje se z drugimi ženskami in prav tako brez plačila. Tako živijo v Ameriki naši ljudje zlasti drugega rodu, ki se vedno bolj zanimajo za rodne kraje svojih staršev. Veliko jih je že bilo v Jugoslaviji na obisku in še si žele priti.

V tem malem mestu se je rodilo več otrok naših priseljencev, ki zavzemajo danes vidno mesto v kongresu v Washingtonu. Med njimi je John Blatnik, ki je bil vodja ameriške misije pri naših partizanih. Po končani vojni se je vrnil v ZDA in je še vedno v Washingtonu. Tudi Ludvik Andolšek, katerega starši so se rodili v Dolenji vasi pri Ribnici, je prav tako član kongresa, kakor že omenjeni Janez Oberstar. In še bi lahko naštevala ljudi našega rodu, ki so se rodili v Chisholmu in se v življenju uveljavili. Med njimi je Violeta Ruparčič, ki živi sedaj v Pittsburghu in se pogosto vrača v rodno mesto, ker ima tam še prikupno mater. Violeta je učiteljica, koreografinja, pevka in organizatorica izletov v Jugoslavijo. Omenim naj še Vido Ponikvar in tri ponosne fante Centa, katerih starši so doma s Škriljega in Golega pri Igu. Vida ureja in izdaja dva chisholmska tednika »FREE PRESS« (Svobodni list) in »THE TRIBUNE PRESS«. Je zelo ugledna in napredno usmerjena. Srečaš jo vsepovsod na mitingih (sestankih), čeprav ima v svoji tiskarni preobilo dela. Je neumorna delavka in vzor našim rojakom. Bila je že trikrat v Sloveniji. Ko je prišla prvič v še porušeno domovino, je na odru gledališča v Križankah v Ljubljani javno govorila in rekla med drugim: »Če boste pridni in varčni, boste imeli čez nekaj let prav takšno Ameriko, kot jo imamo mi«. Od nje sem izvedela, da bodo v »Čizmu« (Chisholm) kmalu začeli graditi Slovenski muzej.

Vida živi z materjo, staro 80 let, ki je doma iz Klečeta pri Žužemberku in govori z njo slovensko, seveda in narečju. Njen dom je povsem slovenski, in to od pokrajinskih slik na steni, gramofonskih plošč naših starih slovenskih pesmi do bogate knjižnice, kjer so na častnem mestu Prešeren, Cankar, Gregorčič. Veliko je tudi povojnih knjig, ki opisujejo naš osvobodilni boj.

Ko je bil leta 1942 v Ameriki ustanovljen prvi vojaški ženski oddelek, je bila Vida Ponikvar med prvimi prostovoljkami. Bila je v Washingtonu in imela stalne stike z našimi partizani v Bariju.

Naši Čizmcani so vesele narave, pridni in varčni, spoštujejo in ohranjajo jezik svojih staršev in radi bi se v njem spolnjevali. Sicer pa so zavredni ameriški državljani. Rada sem bila med njimi in preden sem se vrnila v Jugoslavijo, sem obiskala veliko novih prijateljev in znancev, da sem še temu in onemu stisnila roko v slovo. Vsi po vrsti so mi naročali, naj pozdravim »stari kraj«.

Mihaela Mencej

KJE JE RESNICA O „NESREČNEM“ KAMNU

Številni naši rojaki na tujem živijo povsem običajno življenje, ki se v podrobnostih ne razlikuje veliko od življenja doma ali kjerkoli na svetu. Mnogi posamezniki med njimi pa se nikakor ne morejo sprijazniti s stereotipnim vsakdanjikom in iščejo vedno nekaj novega, razburljivega, neznanega. Med zadnjimi novoletnimi prazniki sta številne znance in prijatelje v Sydneyu v Avstraliji obiskala tudi zakonca Porškova, ki že dalj časa živita med iskalci opalov v svetovno znanem »opalnem« mestu Lighting Ridge, ki je od Sydneya oddaljeno več stotin kilometrov in kakih 60 kilometrov od večjega mesta Walget. Urednik slovenske strani v jugoslovanskem tedniku »Novo doba« Jože Čuješ je v eni od letošnjih januarskih števil objavil življenjsko zgodbo Albina Porška pod naslovom »Vsak po svoje«. Po tej objavi je prirejena tudi naša zgodba.

Albin Poršek je bil rojen leta 1920 v vasi Gameljne pod Šmarno goro. V mladosti se je izučil za odličnega mizarja in že kot mlad mizar je prejel

nagrado dunajskega velesejma za najlepše izdelano radijsko škatlo, ki so jih takrat še povečini delali iz lesa. Od leta 1943 je mizaril v Celovcu, od koder se je z ženo Justino 6. junija 1949 pripeljal v Avstralijo. Izkrcala sta se v Sydneyu, od koder so ju s stotinami drugih priseljencev poslali v taborišče Bathurst, od tam pa v »hostel« v Burwood pri Sydneyu. Albinovo prvo delo pod dveletno pogodbo, ki jo je moral podpisati že pred izselitvijo v Avstralijo v Evropi, je bilo prav v njegovem mizararskem poklicu. V neki tovarni pohištva je delal kot »2nd class machinist«. V prostem času je razmišljal, kako bi si izboljšal svoj položaj, igral je na kitaro, harmoniko, ukvarjal pa se je tudi z izdelovanjem intarzij in lesorezov. Iz tega časa hrani še danes intarzijo Kristusove glave in Črnca, ki nosi na roki belo ženo.

Albin, podjeten kot je bil, se je takoj po izpolnitvi pogodbe osamosvojil in začel delati na svoje. Kot odlični mizar je imel dovolj dela, delal pa je tudi po osemnajst do dvajset ur dnevno, po sedem dni na teden. Ustanovil si je svojo tovarno, kjer je imel zaposlenih precej delavcev, v glavnem Slovencev, ki so vsi dobro delali in napredovali. Ker pa Albin ni bil stroj, se mu je narava maščevala zaradi preobremenjevanja telesa. Zbolel je in tovarno je moral zamenjati s trgovino s pohištvom, kjer je bilo delo manj naporno. Prvič po dolgih letih se je zgodilo, da je imel nekaj časa tudi zase in tako se je vključil tudi v slovensko društveno življenje. Bil je aktiven delavec, pri Akciji za dom, Slovenskem društvu in eden prvih delavcev in graditeljev Triglava, pri katerem je ustanovil dobrodelno vejo Triglav Community Centre. Bil je prvi generalni manager pri Triglav Pty. Ltd. (to je še danes) in je odločilno vplival tudi na nakup današnje triglavske zemlje v St. Johns Parku.

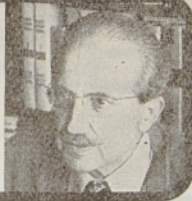
Kljub vsestranskemu in razgibanemu življenju pa je v njem še vedno tlela želja po novem, neodkritem. Ob tem je prišel na vrsto tudi opal. To zanimanje ga je leta 1965 zvrabilo v Lighting Ridge. Hotel je videti, kakšni so rudniki opala in koliko je resnice o tem »nesrečnem« kamnu. Naključje je hotelo, da je ob tem obisku našel za mezinčevo konico velik »kamenček«, težak štiri karate, ki ga je prodal

za tristo funtov. Seveda je vse to še povečalo njegovo zanimanje za opale. Medtem je doživel težjo prometno nesrečo in ko si je nekoliko opomogel, je prodal trgovino in se več ali manj za stalno preselil med iskalce opalov.

Z ženo sta si v Lighting Ridge postavila lično hišico. Mestece s tri tisoč prebivalci in mineralnimi kopelmi jima je všeč. Njemu je vrnilo tudi zdravje in letos se namerava znova posvetiti iskanju opalov. Mesto, čeprav daleč od »civilizacije«, ima vse, kar si poželi srce. Od termalnih kopeli do modernih klubov, v katere prihajajo najboljši artisti, ki jih premore Sydney. Mestece se naglo širi in nenehno je v gradnji najmanj dvajset hiš. Tudi ceste bodo kmalu vse asfaltirane. V Lighting Ridgeu ni brezposelne podpore, vsakdo je tu po svoji volji. Izjema so le temnopolti domačini, za katere država dobro skrbi. Televizijski programi so še slabo vidni, odlično pa deluje radijska postaja. Prebivalstvo je mešano, zato mu pravijo kar »International City«. Tu najdeš predstavnike skoraj vseh narodnosti sveta in med njimi je tudi dvanajst Slovencev. V mestu je celo muzej, v hiši, ki je zgrajena iz samih steklenic, in umetnostna galerija. Veliko je družabnih prireditelj, meščani pa kažejo zlasti veliko zanimanje za glasbo. Albin in Justa Poršek se tu počutita kot doma.

Utihni, kos

Utihni, kos, tam v grmu stare tise!
O, molči že!
Vsak glas me v srce reže!
Dva meseca bo — a rana
krvavi še sveže.
Za materjo odšli ste, oče,
a jasno vidim vajine obrise,
še vedno čutim vajino toplino,
pogosto misel tja na grob mi seže.
»Hej, dečva, kaj ti tožen je pogled?
Nasmej se; glej, pomlad se bliža!
Naj poje kos! Njegova viža
je lepa, jasna. Joj, kako lep je svet.
Še pel bi z njim...
Če črni kos utihnil je zamé,
naj poje zate in za vse ostale.
Naj vas bodri, kot mene je nekoč,
naj, kakor meni, tudi vam pove,
da dokler čuješ, vidiš, hodiš,
četudi včasih že v vročini blodiš,
še vredno je živeti za lepote te
zemlje.«
Marija Hriberšek, Švedska

GAZOLIN

Na vprašanje rojaka iz Pittsburgha, zakaj v ameriškem slovenskem časopisu dosledno uporabljajo besedo *gasolin* namesto *bencin*, smo zadnjič pogledali malo v zgodovino besede *gas*, ki je sestavni del besede *gasolin*, in ugotovili zlasti razmerje med izrazom *plin* in »gas« v domovini, danes pa poskusimo pogledati najprej rabo in pomen besede *gas* v Ameriki.

Webstrov slovar dokazuje, da je angleška beseda *gas* zelo široko uporabljana v strokovnem izrazoslovju in tudi v vsakdanji rabi, tako da pomeni tako rekoč vse znanstvene in poljudne odtenke od plina v strogo kemično omejenem pogledu do plina v zdravniški rabi za anestezijo pa do ogrevalnega, svetilnega in gorilnega plina in do strupenih bojnih plinov pa seveda do pogojskega goriva v tekočem stanju in še naprej do široko-ustnega (gaziranega = spenjenega) govorjenja in do podobnih penečih se (narejenih) tekočin.

Če se ustavimo samo pri pomenu, ki je v zvezi s pogonskimi gorivi, vidimo, da v Ameriki beseda *gas* pomeni tudi to, kar v evropski angleščini *gasolene* ali kar v nekaterih drugih jezikih *bencin*.

Kako je to mogoče? Stvar je dokaj preprosta. Helmontova beseda *gas* je dolgo ostala zaprta v ozke strokovne kroge, ker je bila tedanja kemija še v povojih in v marsičem pomešana z alkimijo, ne pa z moderno tehniko. Vemo, da je Helmont (1577-1644) besedo *gas* naredil že v prvi polovici sedemnajstega stoletja, vendar so se prvi poskusi koristne uporabe plina za razsvetljavo začeli šele konec osemnajstega stoletja (1796), se pravi, da je veda o plinih skoraj dvesto let počivala, potem pa se je v devetnajstem in dvajsetem stoletju neverjetno razmahnila.

Kakor hitro pa se je to zgodilo, se je moralo razmahniti tudi izrazoslovje. Beseda *gas* je mahoma postala presplošna, saj so strokovnjaki dan na dan odkrivali nove pline z novimi kemičnimi sestavinami, nastankom, značilnostmi, lastnostmi in učinki.

Tako so najprej nastajali izrazi, ki so v taki ali drugačni obliki še ohranjali zvezo z osnovno besedo *gas*, na primer *gasogene*, *gasoyene*, *gasolene*, *gasoline*. Hkrati z njimi, pred njimi in za njimi pa so na tem področju nastajali novi izrazi, potrebni zaradi že omenjenega neslutenelega razmaha kemične industrije, povezanega z nezaslišanim tehničnim razvojem. Tako so bili ob izrazu *gas* potrebni še drugi in po raznih potih in od raznih strani so se nabirali izrazi kakor

olje, *petrolej*, *nafta*, *benzol*, *kerozin* in podobno. Vsakteri od teh in še drugih izrazov je potem razvil cele besedne družine in ustvaril nove zveze in se prijel po posameznih deželah bolj, po drugih manj, v posameznih jezikih v tem, v drugih v drugem pomenu.

Tako so se v evropski angleščini po eni strani izrazi zelo razmnožili in specificirali, po drugi pa prožno sproti dopolnjevali, nasprotno pa so v ameriški angleščini ostali le pri nekaj izrazih in jim venomer sproti, kakor smo videli pri besedi *gas*, dodajali nove pomene.

Tako je treba gledati tudi na izraz *gasoline*, ki ima pri Američanih v tej obliki že domovinsko pravico in pomen-sko območje; to se deloma pokriva z osnovno besedo *gas* (plin) kakor tudi z nekaterimi bolj specializiranimi pomeni.

Beseda *gasoline* je v primerni pisni in izgovorni prilagoditvi znana tudi v drugih jezikih, vendar ima večinoma povsod vsaj rahlo prilagojen tudi pomenski obseg. Poleg tega se skoraj povsod uporablja v dveh jezikovnih zvrsteh, 1. v povsem zaprti tehnično kemični stroki in 2. v splošni, laični, nestrokovni rabi, kjer lahko uveljavljajo razne krajevne, zgodovinske pomenske posebnosti.

Nesmiselno se mi torej zdi, da bi že obstoječi pisanosti v rabi in pomenih besede *gasoline* in *gazolin* (v tej zapiski in izgovorni obliki je v povsem drugačnem pomenu beseda znana tudi v matični domovini) še umetno in hote dodajali nove komplikacije. Če se angleško govoreč Američan, ki bencinu pravi *gasoline*, in angleško govoreč Anglež, ki bencinu pravi *gasolene*, lahko sporazumeta vsak s svojim izrazom, potem se po isti logiki tudi Slovenci lahko odločimo za isti postopek in pač ostanemo pri svojem *bencina*, in sicer na tej in na oni strani luže, kadar gre za bencin, in za *gazolin* (ne *gasolin*), kadar gre za *gazolin*.

Kadar pa v ameriškem slovenskem tisku ali govorjenju nujno morajo uporabiti izraz *gasolin*, ker želijo s tem nakazati tamkajšnjo slovensko žargonsko ali slengovsko pogovorno rabo, bo ta beseda pač s tem opravila svojo stilno vlogo, kot jo opravlja še toliko drugih spojenih besed, na primer *kar* za *avto* in podobno, v splošnih, nevtralnih slovenskih besedilih pa je tudi onstran luže najbolje uporabljati besedo *bencin*, kadar mislimo na bencin, in besedo *gazolin*, kadar mislimo na *gazolin*.

Janko Moder

LOUIS ADAMIČ: OREL IN KORENINE. Izšlo v zbirki Kondor pri Mladinski knjigi v Ljubljani. Cena 64.— din. Knjiga vsebuje izbrane odlomke iz najbolj znanih Adamičevih knjig Smeh v džungli, Vnuki, Vrnitev v rodni kraj ter dokumentarni del Kako vam je ime, Moja rodna dežela, Večerja v Beli hiši in Orel in korenine. Izdaja je namenjena predvsem šolski mladini.

PETER SCHERBER: SLOVAR PREŠERNOVEGA PESNIŠKEGA JEZIKA. Izdala založba Obzorja v Mariboru. Cena 400.— din. Sestavlja slovarja. Nemeč je uporabil najmodernejšo, računalniško tehniko. Iz slovarja je razvidna zlasti pogostnost rabe posameznih besed, ki jih je v svojih Poezijah zapisal Prešeren. Po knjigi bodo segli študijsni bralci, ki jih Prešernovo besedišče globlje zanima.

NEBOJŠA TOMASEVIČ: TISNIKAR. Izdala Jugoslovska revija v Beogradu ob sodelovanju nekaterih domaćih in tujih založb. Cena 400.— din. To je velika monografija o slovenskem slikarju samorastniku Jožetu Tisnikarju. V knjigi je 78 odličnih reprodukcij v barvah. Na voljo sta slovenska in srbohrvatska izdaja. Knjigo bodo natisnili še v angleščini, francoščini, nemščini, italijanščini, flamščini in norveščini.

LOJZE KRAIGHER: ZBRANO DELO, 2. KNJIGA. Izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Cena 180.— din. Urednik je uvrstil v to knjigo predvsem Kraigherjevo dramo Na fronti sestre Žive, ki je bila napisana leta 1927, zatem pa pisateljeve zgodnje novele.

ZOFKA KVEDROVA: VLADKA, MITKA, MIRICA. Izdala Mladinska knjiga v Ljubljani. Cena 84.— din. Gre za razširjen ponatis zbirke črtic in novel, ki jih je pisateljica (prav zdaj praznujemo stoletnico njenega rojstva) napisala o svojih treh hčerah. Knjigi je dodana spremna beseda Erne Muserjeve in pričevanje pisateljicine hčere

EDVARD KOCBEK: KROGI NAVZNOTER. Izdala Slovenska matica v Ljubljani. Cena 130.— din. V knjigi so štirje potpisno-esejistični spisi, nastali v treh desetletjih: Luč na severu, Prvi povojni pariški dnevnik, Drugi povojni pariški dnevnik in Krogi navznoter. Eseji se odlikujejo po statistični izbranosti in slikovitosti ter po prefinjenem občutku za vzgibe človekove notranjosti.

CENE KRANJC: S POTI DO ZMAGE. Izdala Državna založba Slovenije. Cena 45.— din. Avtor knjige je znani slovenski novinar. V tem drobnem delu je memoarsko popisal minule dogodke, kakor jih je doživljal sam. V knjigi pripoveduje o ilegalni Ljubljani, o partizanščini na Primorskem in Notranjskem, o Bazi 20 in o Rogu ter nazadnje o osvobojeni Ljubljani. Z. R.

MLADE POROKE

Vsi odrasli ljudje radi razmišljajo o mladih, skrbi jih za njihov razvoj, njihove nadaljnje usode. Zlasti starši pa imajo veliko skrbi takrat, ko so otroci že odrasli. Zdi se jim razumljivo, da se naši otroci usposabljaajo za določene poklice, da se izobražujejo, da imajo raznovrstne konjičke. Problem pa pogosto nastane šele takrat, ko odrasel sin ali hči preprosto postavi starše pred dejstvo, da se bo poročil(a) ali odselil(a) in živel v skupnosti z njim ali z njo. »Poročila se bova,« je nekega dne dejal sin svoji materi, ker si tega še vedno ni upal povedati očetu.

»Lahko si mislite, kako mi je bilo pri srcu. Nekaj časa nisem prišla do besed, s katerimi bi reagirala na to sinovo izjavo,« je dejala mati in nadaljevala:

»Ko sem prišla malo k sebi, sem vprašala, ali je dekle noseča. Rekel je, da ne. Povedal mi je, da sta se pač odločila, da bosta začela skupno življenje, ker bi rada živela drugače, kot živita zdaj, saj se zaradi obveznosti, ki jih imata vsak na svojem koncu, skoraj ne vidita.«

»Toda, kje pa mislita živeti?!«

»Saj, prav o tem sva premišljevala. Misliiva, da ne potrebujeva ničesar drugega kot mojo sobo. Tebe in očeta ne bova motila, saj veš, da sva skromna. Potem... potem bova pa že videla, kako si bova uredila stanovanjske razmere.«

»Tisoč misli in vprašanj se mi je porodilo,« je nadaljevala mati. »Premišljevala sem, kaj bo dejal na vse to mož. On, ki je tako občutljiv na skupno življenje, on, ki si je v teh letih ustvaril določene navade, ki so med drugim vsebovale tudi sina. In zdaj bo imel namesto enega kar dve odrasli osebi, ki bosta tudi imeli določene zahteve glede udobja. In to v dvosobnem stanovanju.«

In mož oziroma oče?

V prvem trenutku je mislil, da se žena le šali. Ni mu šlo v glavo, da bi se njegov dvajsetletni »smrkavec« spomnil česa takšnega. Oče je razmišljal drugače kot mati. Govoril si je: »Saj nima nobenih življenjskih izkušenj. Prvo, v katero se zaljubi, bi kar poročil. Kako bosta živela? Ali bova midva ,redila' oba? Že tako imava z njim dovolj težav in stroškov.«

Oče in mati sta nekaj dni razmišljala o nenadni odločitvi svojega sina. Končno, ko se jima je zdelo, da sta vse premislila, sta dvoglasno sklenila: »Ne, s poroko ne bo nič, premlad si še!«

In sin in njegovo dekle?

Stisnila sta se drug k drugemu, ugotovila, da sta najnesrečnejša človeka na svetu, saj jima ti nerazumevajoči, starokopitni starši ne dovolijo, da bi se ljubila, da sta skupaj. Iti stran, pobegniti od njih, to bo edina rešitev, sta sklenila.

In res. Sina, ki je nekoč z jezo zaloputnil vrata, ni bilo domov. Kaj se je zgodilo?

Mlada, jezna na njegove in njene starše, ki tudi niso privolili v poroko, sta našla začasno pribežališče pri stari mami. Toda že takoj v začetku jima je rekla: »Lahko sta tukaj nekaj dni, če sta se sporekla s starši. Dolgo pa pri tem ne bosta mogla ostati. Res sem bolj sama, a svojih navad se zaenkrat še ne mislim odreči. Nimam rada predolgih obiskov.«

Mlada dva sta razumela. Nekaj dni sta uživala skupaj in še vedno snovala načrt o poroki. Toda nekega lepega dne je prišlo do streznitve. Po vsej jezi in obsodbah staršev sta začela tudi sama razmišljati drugače. »Kje pa bova živela? S čim se bova preživljala? Kaj, če pride otrok? Ali bova pustila študij?« Njuna ljubezenska čustva so morala vse bolj upoštevati tudi realne okoliščine. Začelnja sta se zavedati, kako pomembna je odločitev o poroki, o skupnem življenju.

Morda bi se lahko izognili mnogim podobnim nesporazumom, ko bi se znali z mladimi pogovarjati drugače. Tako kot je dejal v podobnem primeru neki oče: »Razumem, da se imata rada in da želita biti skupaj. Toda zavedajta se, da niti poklica nimata! Od česa pa bosta sploh živela?« V tem primeru sta mlada laže prišla do pravega spoznanja.

*Azra Kristančič
dipl. psihologinja*

ŽELIM SPOZNATI PRIKUPNO SLOVENKO, ki bi bila pripravljena z menoj deliti zakonsko srečo. Bodoča življenjska družica je lahko samska ali ločena, otrok ni nobena ovira pri sklepanju prijateljstva. Želim vašo sliko in jo na zahtevo vrnem. Ponudbe pošljite pod »Rodna gruda — poletje« na naslov Slovenske izseljenske matice.

KO JE BILA LJUBLJANA ŠE »DOLGA VAS«

Konec prejšnjega stoletja in v prvem desetletju sedanjega je bila naša Ljubljana še v mnogočem »dolga vas«, kakor poje o njej naša znana pesem. Mestno jedro je bilo majhno, brez visokih stolpnic, obdajala so ga takrat polkmečka predmestja, ki so se zdaj že zdavnaj spojila z mestom, z našo današnjo veliko Ljubljano. V »idiliko« nekdanjih dni so sodili razni krošnjarji: jesiharji, ki so v sodčkih pripeljali s Primorske in Dolenske domač kis ali jesih, ki so ga glasno oznanjali, da so prišli kar v pregovor »Kričiš, kakor jesihar«. Ribničani so ponujali suho robo, lončarji svoje lončene izdelke: razne sklede, lonce in modle, saj so gospodinje v tistih dneh uporabljale predvsem železno in lončeno posodo.

V zgodnjih jutrih, preden se je zdanilo, so po ljubljanskih ulicah hiteli vajenci s polnimi koši svežega kruha in žemljic, ki so jih stalnim strankam dostavljali kar na dom. Naša babica je vsak večer obesila na kljuko zunaj vrat plateno vrečko, ko pa je zjutraj vstala, je bila vrečka polna hrustljavih žemljic pa kajzeric — okroglih žemljic, o katerih so pravili, da jih ima posebno rad sam presvitli cesar.

Žemljice, ki so ostale, je babica shranila in jih uporabila za preprosto a dobro večerjo, ki je bila posebej otrokom všeč. Takole jih je pripravila:

POPARJENE ŽEMLJE

Stare žemlje narežemo na rezine in poparimo s kropom ali še bolje z mlekom. Zatem jih zabelimo z maslom in po želji potresemo s sladkorjem.

LJUBLJANSKI LONEC

je stara priljubljena enolončnica. Zanj potrebujemo pol kg svežega stročjega fižola (zdaj lahko tudi iz konzerve), ki ga zrežemo na rezance in dušimo, da se napol zmehča. Posebej napol skuhamo srednjeveliko cvetačo, ki smo jo razdelili na cvetove. Porabimo tudi nekaj njenih zelenih listov, ki smo jih drobno zrezali. Pol kg krompirja olupimo in nalistamo. Potrebujemo še pol kg sesekljane mlade govedine ali puste svinine. Kozico dobro omastimo z mastjo ali oljem in damo vanjo odcejen fižol, nanj zdevamo odcejeno cvetačo, nanjo sesekljano meso, povrhu damo nalistan krompir. Vse skupaj polijemo s slano vodo, v kateri smo kuhali fižol in cvetačo in z žlico stopljene masti ali olja ter damo v pečico, kjer naj se peče dobro uro. Preden postrežemo, jed potresemo z nstrganim parmezanom.

I. S.

FILATELIJA

DOMAČE VIŽE

VAS KOTICEK

STOLETNIKA SRBSKO TURŠKE VOJNE 1877—1878

20. februarja je Skupnost jugoslovan-
skih PTT izdala priložnostno znamko za
1,50 din ob stoletnici srbsko turške voje-
ne, ki jo v srbski zgodovini imenujejo
tudi »vojna za svobodo in neodvisnost«.

Na zahtevo Rusije je kneževina Srbija
13. decembra 1877 napovedala Turčiji
vojno. Dva dni kasneje so srbske sile
začele z vojnimi operacijami predvsem
na južnomoravskem in timoškem boji-
šču. Operacije so bile uspešne in so v
kratkem času (do 31. januarja 1878) srbske
enote osvobodile Belo Palanko, Pirot,
Niš, Kuršumljio, Prokuplje, Caribrod,
Leskovac, Vranje itd. 31. januarja
1878 je bilo sklenjeno premirje, nakar
se je začelo mučno obdobje diplomatsko
političnih pogajanj med velikimi evrop-
skimi silami zaradi delitve ozemelj, ki
so bila osvobojena turške uprave. Vojna
je bila končana s sklenitvijo miru med
Rusijo in Turčijo v San Stefanu 3. marca
1878, vendar so bile sanstefanske določ-
be revidirane na Berlinskem kongresu
od 13. junija do 13. julija 1878. Srbiji je
bila priznana državna neodvisnost (tudi
Črna gora je bila priznana za neodvisno
državo!) in teritorialna razširitev s štiri-
mi okrožji (niškim, pirotskim topliškim
in vranjskim), kar je predstavljalo večji
del tistega ozemlja, ki ga je osvobodila
srbska vojska. Pomen te osvobodilne voje-
ne, ki sicer ni izpolnila vseh pričakovanih
ljudstva, je bil v tem, da je bila državna
meja Srbije premaknjena v globino takratne
turške carjevine in da je bilo
osvojenih več kot 300.000 Srbov po
skoraj 500-letni oblasti Turkov.

Za motiv na znamki so uporabili ta-
kratni slikarski prikaz boja za osvobodit-
ev Pirota, ki je bil 27. in 28. decembra
1877. Grafično obdelavo znamke po
omenjeni gravuri je oskrbel akad. slikar
Andreja Milenković, večbarvni ofsetni
tisk pa Zavod za izdelavo bankovcev v
Beogradu.

ANSAMBEL BRATOV AVSENIK je
svoj srebrni jubilej, 25-letnico nastopa-
nja, kronal s 25 zlatimi ploščami,
kar je nedvomno vnovično potrdilo o
neusahljivi priljubljenosti tega ansambla.
Sedem zlatih plošč so Avseniki pridali v
svojo zbirko na velikem jubilejnem slav-
ju v Münchnu že februarja, ko so jih z
zlatom »zasule« podružnice družbe Te-
lefunken-Decca iz Zahodne Nemčije, Av-
strije, Švice in Holandije, petindvajseto
zlato ploščo jim je na jubilejnem koncer-
tu 21. aprila v dvorani Tivoli podelila
tovarna Helidon-Obzorja, za katero sne-
majo doma.

K temu naj dodamo, da bodo jubi-
lantje za srebrno obletnico v letu 1978 s
svojim prazničnim programom nastopali
domala po vsej Evropi, vrsto nastopov
bodo namenili tudi prijateljem svojih
napevov v domovini. V pripravi je tudi
jubilejna dvojna plošča in nova televizijska
oddaja.

ŠOPEK DOMAČIH, ki ga bodo pri-
jatelji narodno-zabavnih napevov še
posebej veselili. Izšla je nova plošča ansamb-
la LUDVIKA LESJAKA, s katerim zdaj
snema in nastopa priljubljeni vižar Ma-
tija Cerar. Ansambel Matije SLAKA iz
Novega mesta je posnel dvanajst novih
napevov na plošči z naslovom »Kresna
noč«. Zmagoviti skladbi GORENJCEV
iz Radovljice z lanskega ptujskega festi-
vala sta izšli na mali plošči pri založbi
RTB, ki pripravlja še dvojni album
Henčkovih fantov, prav tako novo plo-
ščo Šaleškega instrumentalnega kvinteta
ter BLEJSKEGA KVINTETA pa ansam-
bla VIKIJA AŠIČA. Izšla je tudi
nova plošča VESELIH PLANŠARJEV,
ansambla ŠTIRJE KOVAČI ter vse bolj
priljubljene skupine FRANCIJA MIHE-
LIČA iz Ribnice, z novim albumom se
bodo v kratkem predstavili tudi fantje iz
ansambla LOJZETA SLAKA. Ni kaj,
prodajne police z domačimi vižari so
založene kot že dolgo ne.

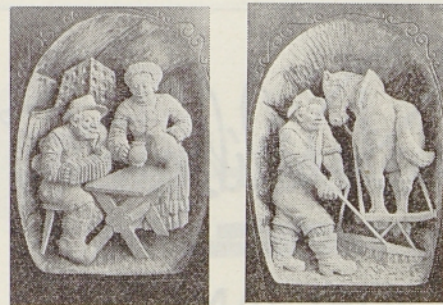
VOKALNI KVARTET »DO« je go-
tovo ostal v spominu po sijajni dvojni
izdaji prirejenih narodnih na plošči in
kaseti »Pesmi Slovenije« je pred novim
podvigom. Kvartet, ki je nedavno tega
razveselil ljubitelje izvirnih narodnih s
ploščo »Oblaki so rdeči«, pripravila
snemanje glasbenega portreta Pavla
KERNJAKA, starostne ljudske pesmi s
Koroške in očeta »Mojecej«, »Katrce« in
številnih drugih pesmi, ki so domala že
KERNJAKA, staroste ljudske pesmi s
»Dojevci« posneli na veliki plošči, za-
tem še na kaseti, obe pa bosta izšli še
pred letošnjo jesenjo.

Brane Golob

PRODAM NOVO HIŠO s pritličnimi
sadnimi nasadi ob asfaltirani cesti 3 km
od Krškega. Posestvo ima lep razgled in
je primerno za kmetijsko, gostinsko in
obrtno dejavnost. Gvidon Vesel, 68 273
Leskovec pri Krškem, Jugoslavija.

PRODAM HIŠO v Bovcu, velikost
ca. 11 × 12 m, končana tretja faza,
podkletena, z garažo v kleti, v pritličju
je kuhinja z jedilnim kotom, dnevna so-
ba, dve spalnici, kopalnica in ločeno stra-
nišče. V 1. nad. so 3 velike spalnice, bal-
kon in velika pokrita terasa ter kopalnica
in stranišče. Veliko podstrežje je možno
preurediti v 2 spalnici. Hiša ima 800 m²
zemljišča. Prirejena je za oddajo sob tu-
ristom. Informacije na naslovu: Cveto
Križnič, 13 Stuart St., London, Ont., N
5 Y 1S2, Canada ali na telefon: 455-
1071.

DRAGI ROJAKI, ko boste obiskali
domovino, lahko za spomin nanjo na-
ročite motive iz starega kmečkega živ-
ljenja slovenskega naroda, globoko re-
zane v les. Kipe in drugo izdelujem po
naročilu. Umetna obrt Rudi Dolžan,
Breg 109, 64 274 Žirovnica, Gorenjsko.

V BELI KRAJINI PRI VINICI bli-
zu Kolpe imam veliko posestvo v izmeri
7 ha. Sestoji se iz hiše in gospodarskega
poslopja, vrta, njiv, travnikov in hrasto-
vega gozda. Posestvo prodam ali zame-
njam za lepo družinsko hišo z vrtom v
okolici Novega mesta, Ljubljane ali na
Gorenjskem. Ponudbe na naslov »Rodna
gruda — domačija« pri Slovenski izse-
ljenski matici.

V ZASAVJU na lepi razgledni točki
prodam vinograd s kletjo in nedograjeno
počitniško hišico, ca. 30 arov vinograda
z 900 trtami v najboljši rodnosti (sta-
rost trte je 6 let). Vinograd je oddaljen
od asfaltirane ceste 3 km, dostop je možen
z vsakim vozilom. Informacije na
naslovu: Stanislav Božič, Jablanca 1,
68 294 Boštanj.

NA GORENJSKEM, blizu Kranja,
prodam starejšo hišo s parcelo v izmeri
ca. 1300 m². Gradbena parcela je pri-
merna za obrt ali lokal. Za podrobnejše
informacije pišite na naslov: Anton Biz-
jak, Oberdorfst. 102, CH — 8968 Mut-
schelen, Švica.

AUTOCOMMERCE

25 let uspešnega razvoja

Autocommerce – organizacija združenega dela, podjetje za notranjo in zunanjo trgovino ter servisno dejavnost, z n. sol. o.

Ljubljana, Trdinova ulica 4

AC je v Sloveniji in v vsej Jugoslaviji v svoji stroki svojstvena delovna organizacija, ki se je v vseh obdobjih našega samoupravnega socialističnega razvoja dosledno vključevala v družbenopolitične in gospodarske tokove Jugoslavije ter si v njih našla pravo mesto. Od značilnega zastopnika, ki je na jugoslovanski trg prvi uvedel osebna, tovorna in druga vozila svetovne kvalitete, se je AC pravočasno razvil v razvejano in kompletno avtohišo, v kateri je svojo trgovino z avtomobili obogatil tudi z vsem, kar sodi k avtomobilu, ter s strokovnim vzdrževanjem vozil. AC pa ni ostal le pri svoji prvotni zunanjetrgovinski usmeritvi, temveč se je že kmalu tesno povezal z domačo avtomobilsko in spremljajočo industrijo ter jo tudi oskrbel s tujimi licencami, tako da danes v svojem blagovnem prometu posreduje potrošnikom čimveč domačih proizvodov, ki jih obenem tudi izvažata na tuja tržišča. AC v svoji trgovinski dejavnosti ves čas, od svojega nastanka do danes, dosledno pospešuje družbeni in še posebej družbeno-ekonomski razvoj Jugoslavije ter prizadevno streže željam in potrebam jugoslovanskih občanov in delovnih organizacij.

D. o. KONIM p. o.

Inozemska industrijska zastopstva
Ljubljana

Capital Controls — Colmar
Pennsylvania USA

Didier Werke AG — Wiesbaden,
ZR Nemčija

Vald Henrikson, Danska
Dubied, Švica

Krebs, Švica

Smolka, Avstrija

Plat, Anglija

Elettrocarbonium, Italija

Delikatesa

LJUBLJANA

ABC POMURKA DO

»Delikatesa« — Ljubljana
ima veliko izbiro delikatesnega
blaga in dnevno sveže
pražene kave, ki zadovolji
vsakega ljubitelja kave

TOVARNA BARV IN LAKOV
MEDVODE
SLOVENIJA, JUGOSLAVIJA

EXTRA SYNKOLIT 2+9

Zaščita notranjosti stavbe — stene.

Apneni belež na stenah se v sodobnem času umika disperzijski barvi — Extra synkolit beli notranji. To je barva, ki se razredčuje z vodo, enostavno nanaša s čopičem ali krznenim valjčkom, navadno v dveh slojih. Pobarvane stene dajejo izgled lepo obdelanih površin, ki jih je možno občasno tudi očistiti z vodo, v katero damo malo detergenta. Stene je možno obarvati v prijetnem odtenku, kar pri apnu ni bilo možno. Barvni ton izberemo tako, da prostor čimbolj usklajeno deluje. Zato proizvaja COLOR proizvode Spektrolit, s katerimi lahko obarvate Extra synkolit beli v vseh poljubnih barvnih tonih

GP
BEŽIGRAD

**GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD
LJUBLJANA**

PODMILŠČAKOVA 24

Proizvodne enote I. tel. 317-848
 Proizvodne enote II. tel. 313-144
 Proizvodne enote III. tel. 313-427
 Centralni obrati tel. 341-910
 Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih, poslovnih in industrijskih zgradb ter uslug s področja gradbeno obrtniških del. Opravljamo tudi manjše industrijske in stanovanjske novogradnje. V svojih centralnih obratih nudimo vsem graditeljem in gradbenim podjetjem po konkurenčnih cenah mešanice betonov vseh znamk, gotovo grobo malto za zidanje in obmetavanje, acetilensko apno, ki je kot vezivo znatno cenejše od gašenega apna in gotovo armaturo po prinesenih načrtih. Z nabavo polizdelkov pri našem podjetju gradite hitro in poceni. Vse informacije dobite v centralnih obratih na tel. 341-910.

**splošno gradbeno podjetje
primorje ajdovščina n.sol.o.**

Obrtno gradbeno
podjetje
Nova Gorica,
Slokarjeva 6

Dragi rojaki

Želimo vam
veliko uspehov
pri vašem delu
in vas lepo
pozdravljamo

Splošno gradbeno podjetje
Primorje, Ajdovščina
gradi:
visoke, nizke, industrijske
in hidrogradnje po naročilu,
za trg ali po sistemu
inženiring. Za potrebe
nešteti gradenj,
kakor tudi ločeno,
po posebnem naročilu,
izvaja vsa asfaltna dela

vozila gorica

**»GORICA«
VSE S PODROČJA PRIKOLIC
IN NADGRADENJ**

**VOZILA GORICA, N. SOL. O., 65290 ŠEMPETER PRI NOVI GORICI
TEL. (065) 31-141, TELEX 34 326,
TELEGRAM VOZILA GORICA — NOVA GORICA**

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS POR EL MUNDO

JUNIJ
1978
LETNIK 25

RODNA GRUDA

6

SLOVENIJA

ENGLISH SECTION, pages 19–25

Trgovsko in proizvodno podjetje

export-import

Ljubljana, Titova c. 38
Komerčiala: Titova 38,
telefon 315-197, 320-394
Telex YU FLORA

Veleprodaja:
Cigaletova 13, telefon 313-382

Trgovine:

Orhideja, Pasaža nebotičnik
tel. 20-897

Cvetlica, Titova 3, tel. 22-337

Roža, Nazorjeva 3, tel. 23-194

Teleflora, Wolfova 10, tel. 22-513

Sanoflora, Tugomerjeva 2,
tel. 55-940

Vijolica, Rozmanova 6,
tel. 323-236

Iris, Trg mlad. del. brigad,
tel. 25-458

Zvonček, Lundrovo nabrežje,
tel. 322-396

Ciklama, Titova 38,
tel. 315-197

Spominčica, Zaloška cesta 4,
tel. 311-522

Mirta, v Kliničnem centru,
Zaloška 7, tel. 314-266

Vesna, Celovška 401, tel. 51-107

Rožmarin, Rojčeva 22,
tel. 41-871

Kamelija, v Blagovni hiši
Metalka

Jasmin, Stara cesta 3, Logatec
tel. 74-477

Vrtnarija Sostro:

gojitev raznega cvetja in
lončnic

telefon 49-043

Služba zaščite

Enota za dekoriranje zunanjih
in notranjih prostorov

Prodaja lončnic, specialnih
mešanic zemlje

Cenjenim kupcem nudimo
kakovostno in priznано cvetje,

cvetoče in zelene sobne
rastline, okrasno parkovno in

vrtno drevje, grmičevje,
strokovna navodila. — Po želji

izdelujemo vse aranžmaje za
hotelske dvorane, ustanove in

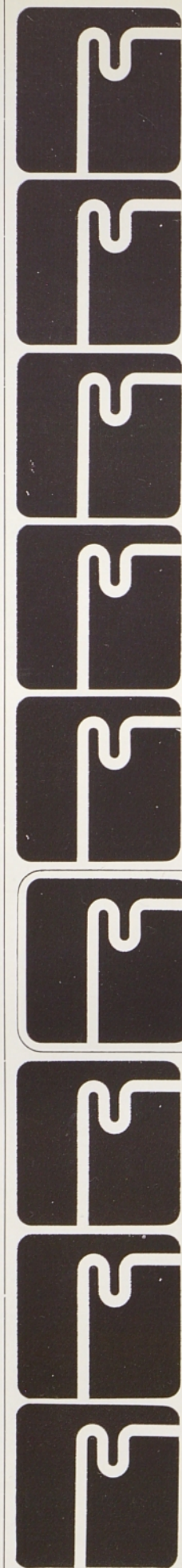
poslovne prostore. Svoje
najdražje boste razveselili s

cvetličnim darilom;

v domovini ga posreduje naša
poslovalnica Teleflora po

najugodnejših cenah. Obiščite
nas, zadovoljni boste — za

zaupanje se vam zahvaljujemo.

na vaše
okno
zavese

velana®

velana
tovarna zaves
ljubljana

šmartinska 52

ENGLISH SECTION

FROM THE EDITOR

In this number of "Rodna Gruda" we would like to introduce you, on the cover as well as in the main article, to a topic which has up till now not been usual for our magazine. It concerns the protection of the environment in Slovenia, pollution and the prevention of this inevitable evil. We must admit that other countries had to face this problem much earlier and they began to seek a solution much sooner than we did. In our country the problem of the human environment has become critical only over the last few years, when we began to realize that the air we breathe is polluted, that the fish in our rivers are dying and that we meet plastic waste mater everywhere.

The image of Slovenia is rapidly changing. Slovenia is no longer that idyllic country which lives in the memories of those of you who went abroad decades ago. Today it is an industrially well-developed country, which, however, in spite of everything, tries to preserve some of its old idyllic nature and the natural charm of its countryside, as you will be able see from the main article in this number. Will our endeavours meet with success? We shall be able to answer this question only in the decades to come.

Jože Prešeren

LETTER TO THE EDITOR

Dear Sir:

Enclosed is a check for renewal of my mother's subscription for Rodna gruda. We enjoy reading your magazine immensely and look forward to its arrival into our home. Enclosed also is a picture, which I thought you might like to have, that I had taken at the 4th of July picnic at Škofja Loka in 1976 when I was vacationing in Slovenia for 10 weeks with my 11 years old son Andy. It was the most beautiful, memorable and exciting ten weeks of our lives. We are both looking forward to visiting Slovenia sometime again in the near future. Sincerely yours,

Ann Feltes, Enon Valley, Pa.

TRADE BETWEEN SLOVENIA AND THE USA

The United States are among S. R. Slovenia's most important foreign trading partners. Last year they took fourth place in Slovene imports, after West Germany, Italy and France, and fourth in exports, after Italy, West Germany and the Soviet Union. The most important export products in 1977 were: chairs, furniture, leatherware, toys, hops, aluminium bars and metal furniture.

Our imports included: equipment for the Krško Nuclear Power Station, steam turbines, electronic machines, ex-

cavators, aeroplanes, antibiotics, raw animal skins and electronic tubes. According to the amount of money invested in the Yugoslav economy, partners from the USA take first place (50 % of all foreign investments). Most of these investments have been arranged by the European branches of the American firms. In the field of common investments between Slovene working organizations and American enterprises there are four contracts: Sava Kranj is taking part in a joint venture with Semperit for a factory of car tyres, to which the International Finance Corporation is contributing 1,230,000 dollars and certain loans.

The Jesenje steelworks are taking part in a joint venture with ARMCO, from whom they have obtained the technology for the production of special kinds of sheetmetal. It is planned by the steelworks that the second stage of the cold rolling-mill be built through further cooperation. Tehnoimpex of Ljubljana is cooperating with the firm of Black and Decker in the production of electrical hand tools and accessories. Elan of Begunje has been successfully cooperating with the American firm Monark Sporting Goods for several years now.

Among S. R. Slovenia's most important exporters are Slovenijales and Lesnina. These two enterprises are followed by Iskra-Commerce, Metalka, Kompas, Intertrade, General Navigation Piran and the Bank of Ljubljana. Cooperation in the field of exchange of goods is also being developed by the Alpina, Tomos, Slovin and Hmezad factories, and by HP Kolinska, Droga of Portorož and Delamaris.

There are possibilities and a desire for the extending of cooperation between our republic and the USA, especially as far as joint ventures and long-term cooperation are concerned, at Belinka, in cooperation with the firm of International Minerals and Chemicals for the production of alchids, at KIK Pomurka in cooperation with the Beatrix Food Co. for the production of food for schools, and for the design of production of evaporation elements of the Kidričevo factory with the firm Olin. Cooperation between the USA and S. R. Slovenia in the field of iron and steel production would be interesting too.

BOOKS ABOUT TITO ABROAD

So far more than 300 books about Tito, translations of his speeches and papers, the works of foreign authors and Yugoslav writers, have been published around the world. So far a total of more than a million copies of these works have been sold. It is by means of Tito's works, thoughts, speeches and political actions that the world has, in the best way, followed and studied the originality of development of non-aligned Yugoslavia. This is confirmed by the fact that around the world there is great demand for those

RODNA GRUDA
Magazine
for Slovenes Abroad
Cankarjeva 1/II
61001 Ljubljana
Slovenia-Yugoslavia
Tel. 061/23 102

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Drago Seliger (Editor-in-chief), Jože Prešeren (responsible Editor) and Janez Kajzer
English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.
Yearly subscription for overseas countries is 6.— U. S., Canadian or Australian dollars. Payment can be made direct to our Account, No. 50100-620-010-32002-575 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica — in a registered letter

works in which Tito speaks and writes about self-management and non-alignment, about Yugoslavia's resistance to Fascism and about the struggle of Yugoslav communists to obtain relations of equal rights in the International Workers Movement.

Books about Tito have so far been published in more than 40 countries and translated into 37 languages. In the USA, Great Britain and France alone more than 20 books each have been published so far. Several works have been published in Brazil, Denmark, Egypt, India, Italy, West Germany, Argentina, Belgium, Bulgaria, Burma, Czechoslovakia, Chile, Ghana, Japan, Iraq, Israel, Holland, East Germany, Poland, Pakistan, Portugal, Romania, the Soviet Union, Spain, Switzerland, Sweden, Sri Lanka and Turkey.

OUR UNDERGROUND WONDER OF THE WORLD — POSTOJNA CAVE

In April of this year 160 years will have passed since Luka Čeč, a local farm-worker and enthusiastic caver from the Postojna area, in a daring exploit climbed over the rocks on the right bank of the underground river Pivka into the Great Hall of Postojna Cave and discovered the then unknown fairytale world of its interior.

A historian of the time wrote: In front of the surprised Luka ever-increasing tunnels and underground halls opened up. "There's a new world here, up here there's Paradise," shouted the enthusiastic Čeč to his companions down below, who because of his long absence were already afraid that something might have happened to him.

With this discovery the stories of that time about a terrible dragon, which was supposed to frighten people up there, were finally dismissed and a new chapter of underground tourism for Slovenes and for the whole world began.

Reports about the beauties and size of the underground cave at Postojna swiftly spread around the world. Already only one year after the underground cave's discovery, over a hundred foreigners from Germany, Southern Italy and even Russia came to see it. As soon as the railway from Ljubljana towards Trieste had been built, real "caving" trains were organized from various European centres to Postojna, that was in 1857. At the Paris Exhibition in 1867 Postojna cave became a real world attraction.

It's an interesting fact that during the first years after the cave's discovery visitors were carried into the cave on special stretchers; by the year 1872 a narrow-gauge railway had been constructed inside the cave. Thanks to probably the first touristic beautifying society in Slovenia, electric lights started to burn inside the cave in 1883, electricity being supplied by the cave's own steam-run power-station, the first of its kind in Slovenia. The total length of the railway lines inside Postojna cave now comes to over 3700 metres. The railway line has three stations and there are a number of other structures which make the tourists viewing of the cave more pleasant and more thorough. The seven trains, which consist of carriages with a total seating capacity of 812, are headed by noiseless, battery-powered locomotives. During the high season they carry, on average, ten or even more thousand visitors per day.

Postojna cave with its beautiful stalactites and stalagmites is of interest not only for admirers of underground beauty, but also for many well-known speleologists, biologists and other scientists, who, during their investigations, have discovered in the encrusted underground tunnels as many as 18 different species of insects and other small animals (the human fish taking first place), which live in eternal darkness.

The many historical finds made in this underground wonder of Europe bear witness to the fact that 200,000

years ago prehistoric Man used to live in this cave. The variety of animals which used to live in the vicinity of Postojna is proved by the bones of cave-bears, cave-lions, cave-hyenas, wolf, bison, deer and other animals, which have been found in the cave. All these interesting things are very attractive for our own visitors and for the many tourists from the rest of Europe and other continents.

In Postojna it is the underground cave which makes possible the faster development of tourism. Miran Fajdiga, the Director-General of the Postojna cave working organization, told us: "Several years ago the Postojna cave institute, the Kras catering and hotel enterprise and the catering enterprise of Škocjan from Rakek were united into the now fairly large Postojna cave working organization. Our establishments, which provide a high quality range of accommodation facilities, even for the most discerning visitors, include the two hotels Kras and Šport, the two motels Proteus and Erazen, and the nicely laid out camping-site for 1000 visitors, as well as other inns and hotels".

Last year alone 60 million dinars worth of foreign exchange were earned by the Postojna cave working organization. The underground cave was visited by approximately 800,000 tourists (70 percent of them being foreigners). It is reckoned that in June of this year the 15 millionth tourist will go round the cave.

The Postojna cave collective is proud to be able to count among its visitors Comrade Tito and others statesmen such as Gamal Abdel Nasser, Norodom Sihanuk, Sukarno, Anvar el Sadat, Giovanni Leone, Leonid Brezhnev and many others famous personalities.

"Such a great tourist boom cannot be ascribed only to the attractions of the underground cave and its vicinity with Predjamski Castle, Pivka Cave, Rakov Škocjan, Cerknica Lake and other beauty-spots, but also to the big efforts of our collective for the popularization of tourism in this region and for the highest possible standards of catering, hotel-keeping and tourist services", director Miran Fajdiga is convinced.

It is in this spirit that the Postojna Cave collective will be celebrating the 160th anniversary of the cave's discovery. Numerous cultural and entertainment events will be organized by the collective throughout this jubilee year. Celebrations will include efforts to build in Postojna in the shortest possible time a new hotel with a covered swimming-pool, a sauna, a night-club and other facilities. The attractive new winter-tourism centre at Kalič is to undergo improvements in lay-out and to be extended. This centre has so far well justified its existence within the range of tourist facilities existing in Postojna and its vicinity.

SINCE WHEN HAVE WE BEEN CELEBRATING MAY THE FIRST?

You're bound to know that the May 1st holiday was established at the Congress of the Second Internationale in July 1889 in memory of the victims of the violently put-down Chicago strike. Already the next year people in numerous countries throughout the world, and in Yugoslavia, too, started to celebrate Labour Day. So we can conclude that the First of May was first celebrated in Slovenia in 1890. That year the celebrations were held on Rožnik Hill and at the Evropa Café, and about a thousand men and women workers took part in them. Labour day celebrations were held on the same day in Zagorje, Maribor, Trieste, Celovec (Klagenfurt), Beljak (Villach), and in Borovlje. At the meetings before the celebrations the workers demanded a general and equal voting right and an 8-hour working day.

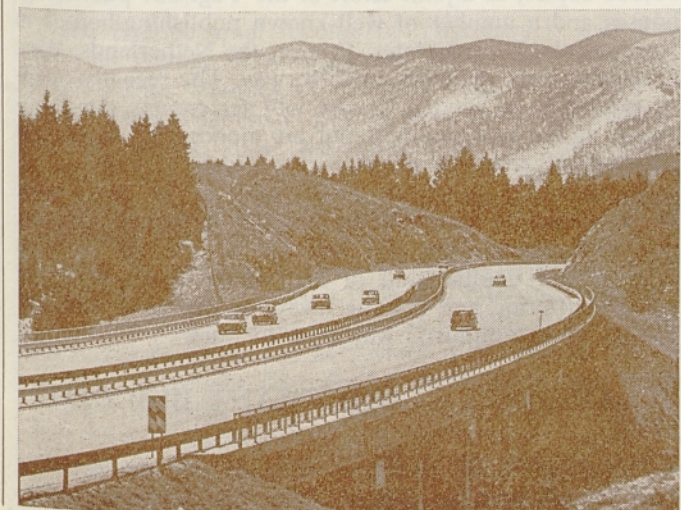
The village of Unec — whose forefathers originated from this place? Photo: Janez Zrnec

The May 1st celebrations were particularly agitated in 1918. Particularly in numerous industrial towns, workers and farmers demanded peace, bread and freedom. The May 1st celebrations were particularly lively in Trieste and the whole of the Trieste area. In 1920 as many as 100,000 workers took part in the Labour Day celebrations in Trieste, which were held on the Donadoni Square, whereas 50,000 came from Western Furlania and Goriška to Gradiško — with twenty brass bands and 66 workers' flags. The following year the Fascists attacked the celebrating workers in Trieste only because they were singing the Internationale. During the fight one Fascist was killed, so out of revenge the Fascists destroyed the headquarters of the Union of Seamen.

During the following years there were great May the 1st celebrations in Ljubljana, Trbovlje, Hrastnik, Zagorje, Krmelj, Velenje and Jesenice. In some places celebrations took place in spite of a police prohibition order. The police had locked up the well-known communists for a week before the holiday, so communists frequently had to celebrate May the First behind bars, whether they liked it or not.

In his sketch "Prvi maj" (The First of May) the Slovene writer Prežihov Voranc put down on paper the atmosphere which once ruled on the day of the Workers' Holiday. In this sketch he remembers how as a young boy he had grazed lambs under Uršlja gora. On the morning of May 1st he had been excited by a group of workers from the val-

Part of the first Slovenian highway — photo: Janez Zrnec

ley. "There was something about them that really surprised me", he wrote. "All of them, from the first to the last, and even the two or three children among them, had nice red carnations in their button-holes. All of them looked very flushed, as though they were very heated, although the climb wasn't tiring and at that hour of the morning it was pleasantly cool at the top. The women who were accompanying the workers were laughing as carefreely as girls on their way to church on a pleasant Sunday morning".

One of the workers in the company said to his child: "Lenkica, give him a carnation, so he, too, will know that today is the First of May".

At the end of this sketch Prežih wrote: "At that time I was too young to understand all that. That was in the days of Old Austria. It was only later that I found out what May 1st meant. In Old Austria workers were forbidden to celebrate May 1st as we do nowadays. Only the bravest people dared to celebrate it."

Since the last war May 1st has been celebrated in Yugoslavia with ceremony. At first we used to celebrate it with huge May 1st parades, at which workers were able to demonstrate the successes achieved in post-war renovation, whereas in recent years workers make use of the two days holiday for longer trips.

In some places, particularly in traditional "workers" towns, wakening is still a custom. According to tradition, on the morning of May 1st the people of Ljubljana hurry up to the top of the nearest hill, Rožnik, where merry celebrations take place.

"THE MOVING-PICTURES OF BOŽIDAR JAKAC"

Some weeks ago Ljubljana T. V. put on a series of three, almost forty-five minutes' long programmes with a title which speaks for itself: "The Moving-pictures of Božidar Jakac". These documentary colour films, directed by the young director Božo Šprajc from Ljubljana, were a pleasant surprise for the Slovene T. V. audience. Why?

Because these three films revealed yet another face of the doyen of Slovene painters, Božidar Jakac, who, however, was at that time hardly known to the public; these three films introduced Jakac as a pioneer of the Slovene documentary, colour and, last but not least, commercial film of the highest quality.

The programme showed that Jakac had made the first Slovene colour documentary on 16 millimetre film, which had been taken, characteristically for him, at the steelworks in Jesenice. Then, in 1935, Jakac together with the ethnographer France Marolt, made a wonderful colour documentary about Bela Krajina. The lovely "valley of the castles" along the Krka river was also preserved on film by Jakac, such as it used to be before World War II. Then there is his film about the first jumps at the famous Planica Ski-jump platform. Jakac has saved from oblivion the ceremonial opening of the house at Vrba in which Prešeren was born and the images of several of the great men of Slovene culture who were present at the event. His films bring close to us moments in the life of Novo mesto in the period before World War II, the old-fashioned village fairs in Dolenjsko, the meeting of the popular Novo mesto association "Sokol" ("The Hawk"), the train expedition of amateur photographers, pre-war Ljubljana, the performance of the opera "The Bartered Bride" in the open air in Tivoli park in Ljubljana, the mowers' competition, and other events.

The beginning of the Second World War took the camera away from Jakac's hands for two years, but then, while fighting with the partisans, he was again able to record

A typical Bela Krajina landscape — photo: Joco Žnidaršič

on film a few important events in our national history. His commentaries of the individual scenes and the personalities in his films are unique. It would be a pity if any of them were not preserved. Let us cite just one example: "In order to be able to obtain films during the war I had to bargain with the officers of the Allies at Supreme Headquarters. I'd give them the only currency I possessed — their portraits — and they'd give me films in return. Sometimes I worked on the portraits of the members of military missions day and night."

After his visit to the "automobile jungle"

When Jakac returned home after a visit to the United States he brought over with him several films, altogether for about a three hour film show. These films take us to the United States of the early thirties, from the glamour of Hollywood to the demonstrations of the unemployed, from the magnificent concrete edifices of Manhattan to the splendid Brooklyn Bridge at sunset, and, as well, the republish heaps under this bridge and the smoke soaring from sordid huts towards the proud facades of the business palaces. These scenes, which Jakac himself has already grouped according to their subject-matter into film inserts, should be viewed with reference to the time when in Ljubljana a car drove noisily along the main street, today's Tito Street, only every half an hour.

Mrs. Ann Grill, a well-known American-Slovene, recalls that "at that time it was impossible to imagine Jakac without a drawing-pad and a camera". Jakac himself says: "In the United States I filmed everything and everybody, both capitalists and the unemployed. In Washington I had the opportunity of meeting important politicians as well as poor people, and I made film records of everything."

These "American" films did not, of course, remain on the shelf. Jakac received several invitations to present them from all parts of Slovenia. The people who were present at his film-shows recall that the halls were always packed with people. Director Sprajc, who, with the help of Božidar Jakac, had to get thoroughly acquainted with his films in order to make a documentary series out of them (altogether they would take a total of six hours of watching) therefore rightly points out: "Jakac certainly didn't film only the sheep grazing in the flowery meadows under Mt. Triglav. With the eye of a great artist and the sense

of a progressive documentarist he preserved for us the events and people which have left a permanent imprint on their age. To say that Jakac is the first Slovene documentarist is perhaps rather daring, for as we know, Metod Badjura, Felicijan Bešter and some other Slovenes are generally associated with the beginnings of the Slovene documentary film. However, when we come across these names in the history of the Slovene film we must realize that Božidar Jakac has been left out unjustly, and because we have not been familiar enough with his work in this field."

JUBILEE OF THE SELF-MADE ARTIST JOŽE TISNIKAR

An exhibition of the latest works by the local painter Jože Tisnikar was recently opened at the arts pavillion in Slovenj Gradec. At a press conference preceding the opening of the exhibition the Slovene edition of a representative monograph on Tisnikar's art was presented to the public. It is soon to be published in Belgrade in Serbo-Croatian, and then in eight foreign countries in seven different languages.

According to the author of the monograph, Nebojša Tomašević, the book will be published in an edition of 30,000 copies, as a joint effort of the Yugoslav publishing-houses and a number of well-known publishing-houses in England, the United States, France, the Netherlands, West Germany, Italy, Belgium, and Norway. The recently opened exhibition in Slovenj Gradec will accompany the publication of the new international art monograph in various countries all over the world.

Tisnikar is a self-made artist, who, at his hard work in the dissecting rooms of the hospital in Slovenj Gradec, met with death every day and yet he created his own original and unique kind of art, which, while depicting human suffering and passing away, at the same time expresses in an optimistic way faith in Man.

YUGOSLAVIA — ONE GIANT BUILDING SITE

This year 29,000 structures of various kinds are being built in our country; 180 of them can be considered as

Summer walking through Savinjska dolina (Valley of the Savinja River) — photo: Joco Žnidaršič

gigantic projects even by the standards of the developed countries. Yugoslavia is one of the countries with the highest rate of investment growth. In the period between 1971 and 1976 the share of gross investments in basic and working funds in both the nationalized and the private sector amounted to 32 % of the national product. The projects under construction at the present time include thirteen hydro-electric power-stations, twenty-three thermo-electric power-stations, a nuclear power-station, ten large road structures and nine large railway structures, twelve structures for the industry of basic chemical products, eleven in the iron and steel industry and eight in the non-ferrous metal industry. A further 246 structures for final wood-processing, 199 for the manufacture of finished textile products and 181 for the production of alcoholic drinks are included. The already existing capacities in the just mentioned branches of the economy are, however, not fully utilized. A "surplus" of production capacities can also be observed in the production of cold rolled steel sheets, reinforcing steel, pipes, fertilizers, certain kinds of building material, household appliances and cars.

AN INCREASE IN PURCHASING POWER

The real personal income of Yugoslavs is increasing. With an average personal income we can now purchase a much greater number of products than in the past few years. Current labour is getting more and more expensive and of greater value than industrial products. Such a situation is mainly the result of a rise in the productivity of labour in our economy, the modernization of industry and better organization of work.

Thus, for instance in 1965 one would have had to work 770 days in order to buy a "Zastava 750" car, whereas in the first half of 1977 the number of working days necessary for such a purchase was 247, which is three times less than in 1965. A similar decrease has been noted with respect to other products as well. Such data confirm the opinion that the accelerated growth of actual personal income over the last ten years has also increased the purchasing power of the population.

OTON ŽUPANČIČ (1878—1949)

To mark the 100th anniversary of his birth

MEDITATION (DUMA)

*Their backs and shoulders strong as cliffs:
their necks (a load, O tyrant, you can place thereon)
will carry all and will not bend.
Their hearts love peace, but they are stout;
their pride is without words:
as if they were not born of mothers
but from mountain crags had issued forth.
Into the world they go, and foreign lands may boast
of their hands' work and their skill.
There — in America, there — in Westphalia
they're lost to us, beyond the reach
of sight.*

*Where are you, native land? Here in the fields
beneath Triglav? Among the Karavanks?
Among the furnaces and in the mines
beyond the seas — you who know no bounds?*

*There was a time I wished you'd broaden forth,
expand and spread across the world,
but now it's plain that boundless you have grown:
like seeds you scatter into distance all your breed.*

*Will you, like swallows, tempt them home again?
Will they, like doves, unite beneath the roof?
Or will they, once beguiled by might and glory
of foreign lands, no more return to you?*

*Where are you, native land? Here in the fields
beneath Triglav? Among the Karavanks?
Among the furnaces and in the mines
beyond the seas — you who know no bounds?*

*I understand and feel for you. The poet's dream
for many a year has hovered over you,
watching, listening, weeping, hoping
your secret to disclose.*

*The oyster, deep within the sea, its pain intense
into a gem has gathered.
O poet's heart what gathers now in you?
O poet's heart — it is your pain.*

GIRL OF BELA KRAJINA

*Moonlight in the birch-wood;
and see! Where the young trees part,
white fairies come riding,
each on a white horse gliding,
holding a babe to her heart.*

*Each a lullaby sings;
each rocks her babe to rest:
"O sleep, little unborn son,
sleep softly at my breast!"*

*Waifs naked, God-forgotten,
unborn and unbegotten,
for their own mothers they cry;
the fairies' nipples are dry...*

*"My love's in a foreign land,
loving him God knows who.
I in my doorway stand,
and no knitting to do."*

DUBRAVKA TOMŠIČ

*Dubravka Tomšič is
the youngest winner
of the highest Yugoslav
national award,
the AVNOJ prize*

“She has tremendous talent and personality. What lightness of touch, what beautiful timbre. She is a very fine pianist indeed.” This is how Arthur Rubinstein described Dubravka Tomšič, the Yugoslav pianist.

— You began playing the piano when you were only four? We asked the famous young pianist.

— I held my first piano recital as a soloist in Dubrovnik when I was five years old. I played in Belgrade and then in Zagreb a year later. Actually I never seem to have suffered from stage fright.

— When did you go to America?

— I was eleven when we arrived in the US, my father having been transferred there on a tour of duty. I had a scholarship from the Yugoslav government and promptly enrolled at the Juilliard School of Music in New York. Meanwhile I regularly attended a French high school, the European curriculum being more congenial to me than the American one.

— I was fifteen when I took part in a young talent contest and won a concert with the New York Philharmonic Orchestra. I played Grieg — it was an overwhelming, an unforgettable experience. After the concert one of the managers of the Steinway piano factory invited me to choose the piano I liked best. I was virtually overcome with shyness and thought at first that he must be joking, so I cautiously replied that I didn't have that much money. Be as it may, I had a Steinway at my disposal during my entire stay in America.

Arthur Rubinstein gave a concert in New York a month later. As I never missed a concert of his I went to hear him. Besides, I had long secretly wished to meet the great artist in person . . .

My old friend, the manager of Steinway's, met me at the concert and offered to take me to Rubinstein's room. He introduced me as a promising young talent, told Rubinstein about the piano they had given me, and so on. Rubinstein said that he would like to hear me and invited me to his place. I played Beethoven, Bach, Chopin for two hours . . . When I had finished playing he told me: “I am no pedagogue but I wish to help gifted young musicians.” The result was that I studied for two years under Rubinstein's guidance. This was a real turning point in my life.

Whenever Rubinstein was in New York I visited him four times a week and played three to four hours. Before leaving on tour he would give me a carefully selected programme to prepare. He never played to show me how a piece of music should be performed, but always let me find my way alone. During our sessions — somehow I cannot call them lessons — I would play and he would listen attentively and then discuss the music with me. It was only at the end, when I was sure I had achieved what I wanted, that he would play his interpretation. Those were magic moments. We did not talk about music only. Rubinstein is a very cultured and versatile man. His family accepted me as one of their own as I am about the same age as his children. I graduated from the academy when I was sixteen.

— What were your first concerts and successes?

— I have very pleasant memories of my concert at Aspen, Colorado, the well-known winter sports centre. I

spent six weeks there with pianist Alexander Uninsky. This was also my first “real” concert. Instead of a concert hall, I played under a huge marquee before an audience of 2000 music lovers. I marched onstage, took a deep breath and began playing. I gave them all I had. When I had finished playing the applause and standing ovations were deafening. This was followed by a recital in Carnegie Hall with Rubinstein in the audience. I also vividly remember my first piano recital in Moscow. After the concert, the audience were in a state of euphoria, some in tears some radiant with joy. This was truly a unique experience.

— What does music mean to you?

— A universal language with which we communicate with all peoples of the world. If it is sincere and well played, everyone can understand and feel it. Music really knows no frontiers.

— Your favourite composers?

— I play all compositions with love. Still, I do seem to prefer Bach. I am fascinated by his harmony. He is very difficult to play but the reward is serenity. I also like Beethoven and Brahms.

— How much do you practice at home?

— Well, in fact I don't practice too much, not more than about 3—4 hours a day. Still, if I'm preparing for some strenuous concert tour I may practice as much as five hours a day.

— Does music affect your family life very much?

— I am married and have one son. I lead a normal life and devote as much time as I can to my family. Still, when I'm on tour I find it hard to be away from home so long. But this is a sacrifice my profession demands of me. — I like working with young people, particularly when someone is exceptionally gifted. I also enjoy cooking and experimenting with new recipes, and like swimming and driving a car . . .

— Your most recent concerts and immediate plans for the future?

— I completed a three-week tour of West Germany in May and played at the Beethoven Festival in Hungary in June. I gave concerts at the major Yugoslav festivals, playing in Ohrid, Split, Ljubljana and Dubrovnik. I had a longish tour with the Slovene Philharmonic Orchestra in October. I went to Holland at the end of November and toured Yugoslavia in December. I am going to Poland in January and to Spain in February.

* * *

Dubravka Tomšič was born in Dubrovnik and began studying the piano at the Academy of Music in Ljubljana. Awards: The Mozart Festival Prize in Brussels (Belgium) in 1967; the Zupančič Award (Ljubljana) in 1970; the Golden Lyre award of the Musicians Association of Yugoslavia in 1974; the Prešeren Prize, Ljubljana and the AVNOJ Prize, the highest Yugoslav national award in 1976. Dubravka Tomšič has played with world-famous orchestras and given recitals in virtually all countries of Europe, in America, Australia and Africa. Dubravka Tomšič lives in Ljubljana and is married to Alojz Srebotnjak, the Slovene composer.

From “REVIEW”

DRAŽEN DALIPAGIĆ — BEST BASKETBALL PLAYER IN EUROPE

After its traditional poll among basketball experts, to nominate 'Basketball Player of the Year', the *Gigante del Basket* sports magazine conferred the title for 1977 on Dražen Dalipagić, a member of the Partizan basketball team of Belgrade. Dalipagić, who plays right wing in the Yugoslav national basketball team, distinguished himself particularly at last year's European championship in Liège (Belgium), where Yugoslavia played against Italy and the Soviet Union and won both matches. Dražen Dalipagić has played 143 matches for Yugoslavia, taking part in the Olympics in Montreal, the World Championship in Porto Rico, the European Championships in Barcelona, Belgrade and Liège (Yugoslavia having won gold medals at each of these events), in four Balkan championships and the Mediterranean Games in Algeria.

Dalipagić took up basketball seven years ago in his native town of Mostar (Bosnia—Herzegovina), having previously played football and handball. In the experts' opinion, he had a very good chance of becoming an outstanding handball player. He began his 'real' career as a top basketball player after moving to Belgrade and joining the Partizan club.

"As for my current plans, I hope to play at the World Championship scheduled in October this year in the Philippines", says Dražen Dalipagić.

GEMS OF THE ADRIATIC

Rarely has the sea cut into the mainland or the mainland into the sea, in as many places as on the Yugoslav Adriatic coast. Viewed from the air, the coastline would be somewhat over six hundred kilometres long in a straight line, but if a person tried to walk along the shore, it would be many times longer — about seven thousand kilometres. There are not so many bays, but there are innumerable inlets and coves spreading to the south coast with the Bokotorski Bay, where the sea cuts into the mountainous massives in such a narrow strip that this wonderous area of the Adriatic coast seems to be taken from Scandinavia.

The northern and middle parts of the coast are lined with many islands of all sizes, but there are hardly any in the southern part. Some are very near the mainland, a kilometre or two away, as if cut off from the mountainous massives following the coastline, while the others are far away at sea, with an unrestricted view of the horizon. Because of these numerous islands, the Yugoslav coast has another name — "the coast of a thousand islands" even though there are only seven hundred. The islands themselves are called "the pearls of the Adriatic".

The Yugoslav Adriatic islands are of various sizes, ranging from areas of one or several square kilometres, to several scores of square kilometres, and whether they are inhabited or not, there is abundant vegetation on most of them. There is much more greenery than rocky areas: there are pine forests, even oak trees, abundant subtropical vegetation ranging from laurel groves, cypress trees, agavas, palm trees to olive groves and vineyards. Sixty islands are inhabited. On some there are only tiny villages, while others have several towns or ports. Each has its own history and archeological monuments speak of the fact that many were inhabited in the ages of the distant past. There are many cultural-historical monuments dating back to the early centuries of the new era. The islands have their own legends, which, however much they may differ in fable, all talk of the perseverance of the islanders in the struggle for survival, whether it be a struggle against nature or invaders who threatened their liberty.

Each island is interesting for its customs, folklore or national dress which is often decorated in rich and expen-

sive handiwork. However, the people are the same everywhere — cordial, hospitable and sincere. There are not many permanent inhabitants of the islands — about eighty thousand. Their life has changed greatly although many have still remained only fishermen and winegrowers. Life has become much easier because a lot of the things which were previously considered luxuries of the mainland, have already arrived to the islands or will soon, e. g. drinking water has been brought to the islands by underwater pipes from the mainland. In that way there are less and less watertanks on islands which do not have their own drinking water. Connections with the mainland are very different and are faster than in the old times. Several islands near the mainland are even connected to it with bridges.

The standard of living of the islanders is greatly affected by developed tourism. For people who long for proper rest, the islands are a promised land. More and more people go to the islands over the summer, especially from Western European countries, even other continents, and they have named the Yugoslav islands "the pearls of the Adriatic".

From "Yugoslav Life"

EDUCATION FOR WORK AND ON WORK

Given the evermore rapid economic and especially industrial development of the other Yugoslav republics and autonomous provinces, the Socialist Republic of Slovenia is working to preserve and maintain its traditional status as the economically most developed region in the country. This, however, is not an easy task. One must not forget that only 8.5% of the Yugoslav population lives in Slovenia, and that Slovenia's territory covers only 8% of Yugoslavia's total territory. With a population of from 1.7 to 1.8 million people, Slovenia accounted for one-sixth, and a few decades ago even one-fifth of Yugoslavia's national income. In a year or two Slovenia will be content to account for one-eighth or one-ninth of the social product and income. This will not be because of a standstill in Slovenia's development, but rather because the political system of workers' and social self-management is setting a heavy pace in dynamizing the human and raw materials potentials of all the republics.

In seeking out possible comparative advantages, Slovenia is endeavouring to maintain its status and renomé of higher development by improving the knowhow and working abilities of its army of 700 thousand employed, almost half of whom are women. It is believed that its relatively long-standing industrial tradition, which was greatly enhanced after World War II, offers a sound basis for long-range drives to educate workers. Other republics have similar plans, for this is a unified new system of education which applies to the entire country.

This does not mean improving knowledge as implied in the classical system of schooling, but rather as an integral part of associated labour which corresponds with the demands of the production process. The motto: guided education for and with work — is being put into effect. It was observed that too many Slovenes had opted for education in the field of non-productive branches and administration. The draft for schooling "for and with work" also includes the demand for many ineffective forms and methods of schooling, which largely focussed on themselves, to be supplemented with learning which requires practise, so that upon completion of their schooling young people do not find themselves jobless. This demand, of course, should not be taken purely pragmatically. The most important intention of the new system of guided education is certainly the following: for the worker to study not only his field of occupation in the narrow sense of the term, but also to prepare comprehensively for his role in decision-making as a selfmanager — politician, economist and cultural creator.

From "Yugoslav Life"

PÁGINA EN ESPAÑOL

EL REDACTOR A UDS.:

En el presente número de nuestra revista les brindamos, tanto en la portada como así también en el reportaje central, un tema que hasta ahora no lo hemos tratado en Rodna gruda. Se trata de la protección a la flora y fauna de Eslovenia, de la suciedad de nuestros alrededores y prevención de la misma.

Debemos reconocer que en el extranjero ya se han dedicado a resolver estos problemas mucho antes que nosotros. Mientras que en nuestro país comenzó a ser actual el mismo hace apenas un par de años atrás, cuando comenzamos a comprobar que respiramos aire impuro, que los peces de nuestros ríos están envenenados, que a cada paso nos encontramos con desperdicios de todo tipo.

Eslovenia está cambiando su fisonomía día a día. Esta no es más aquella región idílica que usted dejara hace decenios y tiene usted en sus recuerdos. Ud. se fue al extranjero hace muchos años atrás, ahora es éste un país en desarrollo. Una nación industrializada que a pesar de todo se preocupa y lucha por retener su viejo encanto y más que nada el idilio natural de sus bellezas naturales. Es por eso que dedicamos el artículo principal de esta revista al mencionado problema.

Tendremos éxito en nuestros esfuerzos? De este problema podremos hablar algo recién después de algunos decenios.

Jože Prešeren

NUESTRO DIAMANTE SUBTERRANEO: POSTOJNA

A mediados de abril ya serán 160 años de la época en la cual Luka Čeč, por vez primera descendía en las profundidades de la gruta que está en la margen derecha del río Pivka y descubría así la gran sala de la gruta Postojna. Este campesino del lugar y aficionado a los descubrimientos del subsuelo nunca habría imaginado que en aquellas profundidades iba a descubrir el hasta entonces desconocido mundo de maravillas que contiene el interior de esta gruta. Un cronista de la época escribió así: «Ante el sorprendido Lucas se abrían más y más corredores y salas subterráneas»... «aquí hay un mundo nuevo»... «aquí está el paraíso»... gritaba con euforia Čeč a los compañeros que esperaban al amigo que había descendido a la profundidad y ya estaban preocupados de que le hubiera ocurrido algo.

Con este descubrimiento se destruyeron para siempre los cuentos sobre el terrible dragón que se contaba hasta entonces para mantener asustada a la gente que vivía arriba de la gruta. Con este importante descubrimiento se abrió una nueva época del turismo subterráneo, tanto para los eslovenos como para todo el mundo.

La noticia de las bellezas y alcances de la gruta subterránea de Postojna llegó al mundo entero. Al año del descubrimiento, 1819, ya visitaron la gruta más de 100 turistas extranjeros de Alemania, sur de Italia y Rusia! Enseguida después de construirse el ferrocarril LJUBLJANA—TRIESTE, organizaron desde todas partes de Europa verdaderos contingentes de visita a la gruta (1857). En la

exposición Internacional de Paris en el año 1867 la gruta de Postojna quedó señalada como verdadera atracción mundial.

Un dato interesante es que los habitantes del lugar, llevaban a los feudales de entonces a visitar la gruta en literas especiales. Más tarde se extendió por la gruta una vía de trocha angosta (1872). También gracias a la preocupación y ayuda del primer club turístico de protección a las bellezas naturales de Eslovenia, pudo lograrse que en el 1883 se electrificase la gruta. Gracias a ello se obtuvo la luz eléctrica. La fuerza eléctrica se obtenía de una central propia a vapor, la primera de su tipo en Eslovenia.

En la actualidad hay ya más de 3.700 metros de vías de ferrocarril, tres estaciones y un gran número de construcciones que permiten a los turistas poder ver bien y mejor del panorama que brinda la gruta. Las locomotoras eléctricas pueden transportar sin ruidos siete trenes con un total de 812 asientos. Estos llevan un promedio de 10.000 turistas por día!

La gruta de Postojna no sólo es admirada por sus hermosos concreciones calcáreas (estalagmitas-estalactitas) sino además es visitada para realizar estudios de spleología, biología, etc. Hombres de ciencia de fama mundial visitan sus subterráneos, ríos interiores y corredores. Es así que se han descubierto en su interior 18 clases distintas de insectos y otros animalitos (en primer lugar claro está «el pez humano») que viven en la oscuridad perpetua.

Muchas de las últimas investigaciones que se han hecho en este «diamante subterráneo de Europa», demuestran que en esta gruta ya vivía el hombre de las cavernas ya hace más de 200 mil años atrás! Como así también de la fauna que vivía en los alrededores de Postojna en aquellos tiempos son testigos más que elocuentes los huesos encontrados en la gruta: osos cavernarios, leones y hienas de la caverna, lobos, ciervos, huesos del buey prehistórico y de otros animales salvajes. Todos estos datos son interesantes no sólo para nuestro pubelo sino atracción para el gran número de turistas que vendrán de toda Europa y de otros continentes.

Datos importantes sobre la caverna de entrada y la gruta en general son los siguientes: Podemos pernoctar y comer a la vera de la gruta en los Hoteles Jama o Šport. Además hay comodidades en las inmediaciones en los moteles Proteus y Erasmo. En el camping podemos albergar hasta 1.000 turistas con sus respectivos autos y casas rodantes.

En el año 1977 la gruta arrojó una ganancia de 60 millones de dinares (convertibles en divisas). Visitaron la misma aprox. 800.000 turistas (70 % de extranjeros). Calculan que para el año en curso visitará la gruta el turista número 15.000.000!!! El colectivo de trabajo de la Gruta de Postojna tiene el honor de informar que la misma ha sido visitada varias veces por el mariscal Tito y otros conocidos mandatarios. Entre ellos Naser, Sihanuk, Sukarno, Sadat, Leone, Brežnjev y otros. También la visitaron renombrados hombres de ciencias, artes, cultura etc.

Debemos puntualizar el importante rol que juegan además los hermosos alrededores de Postojna con el castillo de Predjama a la cabeza. Luego las grutas secundantes de Pivka y Rakov Škocjan. Además las bellezas del lago de Cerknica y el centro turístico de invierno Kalič.

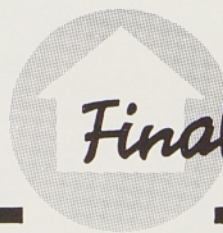
**GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD
LJUBLJANA**

PODMILŠČAKOVA 24

Proizvodne enote I. tel. 317-848
 Proizvodne enote II. tel. 313-144
 Proizvodne enote III. tel. 313-427
 Centralni obrati tel. 341-910
 Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih, poslovnih in industrijskih zgradb ter uslug s področja gradbeno obrtniških del. Opravljamo tudi manjše industrijske in stanovanjske novogradnje. V svojih centralnih obratih nudimo vsem graditeljem in gradbenim podjetjem po konkurenčnih cenah mešanice betonov vseh znamk, gotovo grobo malto za zidanje in obmetavanje, acetilensko apno, ki je kot vezivo znatno cenejše od gašenega apna in gotovo armaturo po prinesenih načrtih. Z nabavo polizdelkov pri našem podjetju gradite hitro in poceni. Vse informacije dobite v centralnih obratih na tel. 341-910.

 **splošno gradbeno podjetje
primorje ajdovščina n.sol.o.**

Splošno gradbeno podjetje
 Primorje, Ajdovščina
 gradi:
 visoke, nizke, industrijske
 in hidrogradnje po naročilu,
 za trg ali po sistemu
 inženiring. Za potrebe
 nešteti gradenj,
 kakor tudi ločeno,
 po posebnem naročilu,
 izvaja vsa asfaltna dela

Final-Gorica

Obrtno gradbeno
 podjetje
 Nova Gorica,
 Slokarjeva 6

Dragi rojaki

Želimo vam
 veliko uspehov
 pri vašem delu
 in vas lepo
 pozdravljamo

vozila gorica

**»GORICA«
VSE S PODROČJA PRIKOLIC
IN NADGRADENJ**

**VOZILA GORICA, N. SOL. O., 65290 ŠEMPETER PRI NOVI GORICI
TEL. (065) 31-141, TELEX 34 326,
TELEGRAM VOZILA GORICA — NOVA GORICA**